

Nr 154

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om lokaliseringssamråd, m. m.; given Stockholms slott den 9 oktober 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag,

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om lokaliseringssamråd,

dels inhämta riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959: 612).

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

Eric Holmqvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Kungl. Maj:t i en lag om lokaliseringssamråd får bemyndigande att förordna om skyldighet för den som planerar nybyggnad av eller annan byggnadslovskrävande åtgärd med lokaler att samråda med statlig lokaliseringsmyndighet om lokalisering av verksamhet som lokalerna är avsedda för. Sådant förordnande skall kunna ges i den omfattning det är påkallat från regionalpolitisk synpunkt. Samrådet syftar till att garantera att företagares lokaliseringsbeslut fattas på grundval av allsidig information om lokaliseringsförutsättningarna på skilda håll i landet.

Enligt lagen skall samrådet inledas efter anmälan från den som planerar byggnadsåtgärden. Efter samrådet utfärdar lokaliseringsmyndigheten bevis att samrådet har ägt rum. På den anmälandes begäran skall sådant bevis utfärdas inom fyra månader efter det anmälan gjordes. I särskilda fall skall denna tid kunna förlängas med högst ett år. Över förlängningsbeslut kan besvär anföras. Lokaliseringsmyndigheten ges frihet att närmare utforma samrådsverksamheten efter omständigheterna.

Kontrollen att samrådsskyldighet fullgörs skall ske på så sätt att bygg-
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 1 saml. Nr 154*

nadslov för den planerade åtgärden inte får beviljas utan att bevis om samråd har företetts. Bestämmelser härom föreslås bli införda i byggnadsstadgan.

Lagstiftningen om lokaliseringssamråd föreslås träda i kraft den 1 januari 1971.

Förslag
till
Lag
om lokaliseringsråd

Härigenom förordnas som följer.

1 §

I den omfattning det är påkallat från regionalpolitisk synpunkt får Konungen förordna, att den som planerar nybyggnad av eller annan åtgärd med lokaler, för vilken fordras lov till byggande, skall samråda med myndighet som Konungen bestämmer (lokaliseringsmyndighet) i fråga om lokaliseringen av verksamhet som lokalerna är avsedda för. Byggnadsåtgärd som omfattas av sådant förordnande får icke företagas, innan samrådet har ägt rum.

2 §

Den som planerar byggnadsåtgärd som omfattas av förordnande enligt 1 § skall så snart det kan ske skriftligen anmäla sina planer till lokaliseringsmyndigheten. Myndigheten upptager överläggningar i lokaliseringsfrågan med den som gjort anmälan.

Myndigheten skall utfärda bevis om att samrådsskyldigheten fullgjorts. Sådant bevis skall utfärdas senast fyra månader efter det anmälan gjordes hos myndigheten, om den anmälningsskyldige begär det. Myndigheten får dock förlänga denna tid med högst ett år, om den anmälningsskyldige vägrar att lämna nödvändiga uppgifter eller på annat sätt uppenbart undan- drager sig att medverka i samrådet.

3 §

Talan mot lokaliseringsmyndighetens beslut enligt 2 § föres hos Konungen genom besvär.

4 §

Den som tagit befattning med samrådsverksamhet enligt denna lag får ej obehörigen yppa eller nyttja vad han därvid erfarit om enskilt företags eller enskild sammanslutnings affärs- eller driftförhållanden. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter häremot dömes till böter eller fängelse i högst ett år. Allmänt åtal får väckas endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

Förslag

till

Kungörelse**om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)**

Härigenom förordnas, att i byggnadsstadgan (1959:612) skall införas ett nytt moment, 56 § 3 mom., av nedan angivna lydelse.

56 §.

3 m o m. Omfattas åtgärd, för vilken byggnadslov sökes, av förordnande enligt lagen (1970:000) om lokaliseringssamråd, får byggnadslov icke beviljas utan att sökanden företett bevis enligt 2 § samma lag att han fullgjort sin samrådsskyldighet.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1971.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Maj:ts
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 9 oktober
1970.*

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, CARLSSON.

Chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *fråga om organiserat lokaliseringsområde mellan samhället och enskilda företag* och anför.

I. Inledning

1968 års lokaliseringsutredning¹ avgav den 6 november 1969 betänkandet Lokaliserings- och regionalpolitik (SOU 1969: 49). Kort därefter lämnade expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) delbetänkandet Balanserad regional utveckling (SOU 1970: 3).

Remissyttranden över lokaliseringsutredningens betänkande — vid vilket ERU:s delbetänkande var bilagt — avgavs av överbefälhavaren, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen (SJ), statens vägverk, sjöfartsstyrelsen, luftfartsstyrelsen, statskontoret, bankinspektionen, riksrevisionsverket, konjunkturinstitutet, riksskattenämnden, riksbanksfullmäktige, skolöverstyrelsen, skogsstyrelsen, statens naturvårdsverk, kommerskollegium — som bifogade yttranden från tio handelskamrar — överstyrelsen för ekonomiskt försvar, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), bostadsstyrelsen, statens institut för hantverk och industri (SHI), vattenfallsstyrelsen, samtliga länsstyrelser — som bifogade yttranden från olika länsorgan, kommuner, företagareföreningar m. fl. — ERU, glesbygdutredningen, Landsorganisationen i Sverige (LO) — som bifogade yttranden från Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska kommunalarbetareförbundet, Svenska lantarbetareförbundet, Svenska metallindustriarbetareförbundet, Statstjänarkartellen och Träfackens utredningsavdelning — Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveri-

¹ Landshövdingen Mats Lemne jämte rådgivande nämnd bestående av riksdagsledamöterna Thorbjörn Fäldin och Ingvar Svanberg, utredningssekreteraren Bert Ekström, överlantmätaren Mac Hamrin, direktören Tage Kahlin och distriktslantmätaren Bo Turesson.

ges arbetsledareförbund (SALF), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Företagareföreningarnas förbund, Kooperativa förbundet (KF), Norrlandsförbundet, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF) och Sveriges lantbruksförbund, Stiftelsen Norrlandsfonden, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges industriförbund, Svenska bankföreningen, Svenska företagares riksförbund, Svenska hamnförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska sparbanksföreningen, Svenska vägföreningen, Svenska åkeriförbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), som bifogade yttrande från Jämtland--Härjedalens hantverksdistrikt, och Sveriges köpmannaförbund.

Lokaliseringsutredningen behandlade i sitt betänkande diskussionsvis bl. a. frågan om etableringskontroll beträffande företagsetableringar främst i storstadsområdena. På grundval av betänkandet förordades i prop. 1970: 75 med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten, m. m. bl. a. att upplysnings- och rådgivningsverksamheten i lokaliseringsfrågor skulle göras mer allmängiltig och få organiserade former. Förutsättningar ansågs finnas att aktualisera införandet av ett anmälningssystem för obligatoriskt lokaliseringssamråd mellan samhället och enskilda företag. Dessa uttalanden lämnades utan erinran av riksdagen (BaU 40, rskr 270).

I fråga om utformningen av ett organiserat samrådsförfarande i lokaliseringsfrågor har förslag lagts fram i en inom inrikesdepartementet utarbetad promemoria angående lokaliseringssamråd (stencil In 1970: 2).

Remissyttranden över promemorian har avgetts av hovrätten över Skåne och Blekinge, kommerskollegium — som bifogat yttranden från åtta handelskamrar — AMS, bostadsstyrelsen, statens planverk, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Norrbottens län — vilka bifogat yttranden från olika länsorgan, kommuner, företagareföreningar m. fl. — ERU, 1968 års lokaliseringsutredning, Företagareföreningarnas förbund, KF, LO, TCO, SAF och Sveriges industriförbund, Handelskamrarnas nämnd, RLF, Svenska kommunförbundet, SHIO, Svenska bankföreningen, Sveriges grossistförbund och Sveriges köpmannaförbund.

Härutöver har visst ytterligare utredningsarbete gjorts inom inrikesdepartementet i fråga om lokaliseringssamrådets omfattning och administration.

2. Nuvarande förhållanden m. m.

2.1 Frågans tidigare behandling

Den år 1947 tillsatta *utredningen angående näringslivets lokalisering* behandlade i sitt betänkande Näringslivets lokalisering (SOU 1951: 6) frågan om lokaliseringstillstånd i syfte att hindra lokaliseringar som är olämpliga från samhällets synpunkt. Enligt utredningen borde enskilda företags lokalisering påverkas i första hand genom upplysning och rådgivning. Om detta inte gav tillräcklig effekt, kunde i första hand kollektiva ekonomiska åtgärder komma i fråga, t. ex. generella transportsubventioner. Om sådana åtgärder inte medförde önskade resultat, kunde tillståndsgivning övervägas som en sista möjlighet. Tillståndsgivning kunde användas för två syften. Det ena var att i enstaka fall hindra lokalisering som var uppenbart olämplig från lokaliseringssynpunkt, oberoende av verksamhetens art eller förläggning. Det andra var att genom kontroll över företagsetableringen inom visst område inverka på befolkningsströmmen till eller från detta och därigenom hindra en expansion som för området eller landet i övrigt bedömdes olämplig.

Utredningen ansåg att ett tillståndssystem var förenat med åtskilliga svårigheter. En svårighet gällde den branschvisa (sektoriella) avgränsningen. En annan låg i preciseringen av de fall i vilka tillstånd skulle sökas och i kontrollen av att tillstånd söktes. Även den geografiska avgränsningen kunde vålla problem. Utredningen fann sig inte kunna ta ställning till tillståndsfrågan och hänvisade till att det inte var klarlagt om och i vilken form den då gällande byggnadsregleringen skulle kvarstå. Denna reglerade i praktiken den totala investeringsvolymen av byggnader och anläggningar. Inom regleringens ram anlades lokaliseringspolitiska synpunkter på byggnadsfrågorna. Frågan om tillståndstvång borde vila i avbidan på de erfarenheter som kunde komma att vinnas av utredningens övriga förslag beträffande den utvidgade lokaliseringspolitiska verksamheten.

Utredningens förslag behandlades i *prop. 1952: 127*. Där framhölls bl. a. att den del av lokaliseringspolitiken som syftade till att påverka enskilda företags förläggning borde ha formen av främst upplysning och rådgivning. Tillståndsgivning för att hindra olämplig etablering ansågs inte nödvändig. Så länge byggnadsregleringen gällde borde emellertid lokaliseringspolitiska synpunkter anläggas vid prövningen av ärenden om byggnadstillstånd. Lokaliseringsverksamheten borde tills vidare ha endast försökskaraktär. Ledningen av verksamheten borde i avvaktan på närmare erfarenheter förläggas till AMS. Frågan att inrätta en särskild delegation för lokaliseringspolitiska frågor, vilket utredningen hade föreslagit, borde anstå. Statsutskottet

anslöt sig i huvudsak till dessa synpunkter (SU 137) och riksdagen biföll propositionen (rskr 246).

I enlighet med dessa uttalanden gjordes lokaliseringspolitiska bedömningar vid prövningen av byggnadstillstånd enligt 1943 års byggnadsreglering under perioden 1952—1958. Därefter upphörde regleringen i huvudsak. Under regleringen föll uppförande av hus av alla slag och olika typer av anläggningsarbeten. Från tillståndskravet undantogs bara ett fåtal specificerade arbeten. Regleringen omfattade inte etablering i redan befintliga lokaler som kunde utnyttjas utan ny-, till- eller ombyggnad. Tillståndsansökningar prövades i regel av AMS och länsarbetsnämnderna. Den lokaliseringspolitiska bedömningen skedde inom AMS:s lokaliserings- och utredningsbyrå. Kontrollen av tillståndsplikten låg på nämnderna, som hade särskilda byggnadskontrollanter för ändamålet. Administrationen måste betecknas som tung.

Byggnadsregleringen hade lokaliseringspolitisk betydelse från två synpunkter: dels den direkta tillståndsprövningen från lokaliseringssynpunkt, dels den tidiga kontakten med företagens etableringsplaner och möjligheterna att diskutera lämpliga lokaliseringsalternativ innan planerna hade börjat realiseras. Lokaliseringseffekten måste bedömas som måttlig. År 1955 avstyrkte lokaliseringsbyrån 25 av 287 ansökningar och år 1956 16 av 425. Avstyrkandena gällde i regel företag i storstäderna. I Stockholm avslogs under perioden 1951—1958 59 av 250 ansökningar. Avslagen ledde endast sällan till annan lokalisering. Bara fyra av de företag som sålunda fick avslag flyttade till eller lade filialer i andra orter.

Kommittén för näringslivets lokalisering avgav år 1963 betänkandet Aktiv lokaliseringspolitik (SOU 1963:58). Huvuddragen av kommitténs förslag återges i SOU 1969:49 s. 18. Beträffande frågan om tillståndstvång framhöll kommittén bl. a. att genomförandet av dess förslag i fråga om upprustning av lokaliseringsverksamheten och förstärkning av de lokaliseringspolitiska medlen skulle öka möjligheterna att påverka lokaliseringen av näringslivet i en från samhällssynpunkt gynnsam riktning. Även ökad samordning av den samhälleliga planeringen kunde medföra förbättring av lokaliseringsbetingelserna. I fråga om etableringskontroll framhöll kommittén bl. a. att en kontroll i storstäderna måste omfatta alla näringsgrenar. Man måste räkna med att det skulle stöta på betydande svårigheter att avgränsa och precisera de fall i vilka tillstånd skulle krävas. En kontroll fick närmast förknippas med ny-, till- eller ombyggnad av lokaler. Kontrollen kunde knappast avse alla byggnadsärenden. Tillstånd borde krävas bara vid större projekt. Om gränsen för tillstånd sattes lågt blev den administrativa apparaten alltför omfattande för syftet med kontrollen. Sattes gränsen högt riskerade man att kontrollen kringgicks genom att utbyggnad spreds på flera mindre anläggningar. Eftersom en obligatorisk etableringskontroll inte syntes kunna ge påtagliga resultat utöver dem som kunde följas av kommitténs

förslag i övrigt, ansågs det inte påkallat med särskild lagstiftning om tillståndstvång i samband med lokalisering.

Kommittén underströk vidare vikten av samverkan mellan näringsliv och myndigheter i planeringsfrågor. Det centrala lokaliseringsorganet borde även framdeles inordnas i AMS med hänsyn till bl. a. vikten av samordning mellan de sysselsättningspolitiska uppgifterna i lokaliseringspolitiken och de arbetsmarknadspolitiska. En delegation för behandling av ärenden om lokaliseringsstöd borde inrättas i styrelsen. Delegationen borde ha ansvaret även för rådgivning till företagen i lokaliseringsfrågor. Närmare uppgifter om lokaliseringsförutsättningar borde tillhandahållas av länsstyrelserna. Dessa borde samråda med delegationen bl. a. i frågor som gällde flera län.

I *prop. 1964: 185* uttalades att det var angeläget att den rådgivnings- och upplysningsverksamhet som dittills hade bedrivits av arbetsmarknadsmyndigheterna i samverkan med Sveriges industriförbund förstärktes så att uttömmande information kunde lämnas företagen om lokaliseringsförutsättningarna i olika delar av landet. Ett varselsystem beträffande planerade utbyggnader och omlokaliseringar, varom överläggningar då pågick mellan AMS samt SAF och Sveriges industriförbund, ansågs avsevärt förbättra lokaliseringsorganens möjligheter att tidigt bedöma konsekvenserna av föreliggande planer. Man borde söka påverka näringslivets lokalisering i första hand genom stimulerande åtgärder. Lagstiftning om tillståndstvång ansågs tills vidare inte påkallad.

Bankoutskottet (BaU 48) underströk att arbetsmarknadsmyndigheternas informationsverksamhet var en viktig del av lokaliseringsverksamheten. Utskottet anslöt sig till uttalandena i propositionen att det var önskvärt med överenskommelser om varsel men föreslog därutöver att arbetsmarknadsorganens kontakter utsträcktes till att omfatta även andra organisationer inom näringslivet vilka sysslade med lokaliseringsfrågor. Riksdagen godkände utskottets uttalande i denna fråga (rskr 408).

Beträffande *motionsyrkanden åren 1964—1968* hänvisas till SOU 1969: 49 s. 22.

I fråga om *motionsyrkanden vid 1969 års riksdag* kan nämnas de likalydande motionerna I: 279 och II: 314, vari begärdes att formerna för obligatorisk anmälningsplikt för all nyetablering av industrier och andra företag skulle utredas. Bankoutskottet (BaU 30) hemställde att dessa och vissa andra motioner skulle överlämnas till lokaliseringsutredningen. Detta innebär inte att utskottet i allo delade de synpunkter som hade anförts i motionerna, påpekade utskottet. Riksdagen biföll utskottets hemställan (rskr 309). I motionerna I: 1058 och II: 1219 behandlades frågan om utredning rörande åtgärder för att dämpa expansionen i landets storstäder och om tillskapandet av ett kontaktorgan mellan staten och de mindre och medelstora företagens organisationer för att inventera lämpliga lokaliseringsobjekt. Bankoutskottet (BaU 39) uttalade att utredningskravet framstod som opå-

kallat mot bakgrund av departementschefens uttalande i prop. 1969: 1 (bil. 13) om åtgärder i decentraliserande syfte, till vilka uttalanden riksdagen hade anslutit sig. Inte heller fann utskottet behov föreligga för riksdagen att rikta någon särskild framställning till Kungl. Maj:t i frågan om ett särskilt kontaktorgan. Motionerna avslogs av riksdagen.

2.2 Nuvarande samrådsformer

Upplysnings- och rådgivningsverksamhet till näringslivet i lokaliseringsfrågor bedrivs av olika myndigheter främst i anslutning till handläggning av frågor om lokaliseringsstöd. För att verksamheten skall få riksomfattande karaktär ligger tyngdpunkten på central rådgivning hos AMS, som enligt instruktionen (1965: 667) för arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna har till uppgift att bl. a. leda verksamheten i fråga om lokaliseringsstöd samt bedriva rådgivning och upplysning rörande näringslivets lokalisering. I sin rådgivnings- och upplysningsverksamhet biträds AMS av länsstyrelserna och företagareföreningarna. Enligt uttalanden i prop. 1964: 185 (s. 194) bör verksamheten bedrivas främst i den formen att företagen själva vänder sig till lokaliseringsorganen och företagareföreningarna. Som ett led i en aktiv verksamhet från myndigheternas sida i lokaliseringsfrågor bör emellertid AMS också själv ta initiativ genom att söka kontakt med företag som kan tänkas vara intresserade av att etablera sig på orter där ökad industriell verksamhet bedöms önskvärd.

Regionala statliga lokaliseringsorgan är länsstyrelserna, som i sin regionala utrednings- och planeringsverksamhet biträds av lekmanorgan, planeringsråden. Deras uppgift är enligt kungörelsen (1965: 10) om planeringsråd i länen att som rådgivande organ delta i länsstyrelsens handläggning av sådana ärenden om samhällsplanering eller kommunal, administrativ eller judiciell indelning eller näringslivets lokalisering som är av allmän betydelse eller större vikt. Rådet består av nio ledamöter, av vilka fyra utses av Kungl. Maj:t och fem väljs av landstinget. (I fråga om länsstyrelsernas framtida organisation se prop. 1970: 103.)

Utöver den nu redovisade samråds- och upplysningsverksamheten från samhällsorganen till näringslivet inleddes år 1969 ett samarbete mellan regeringen och Sveriges industriförbund för att man skulle få till stånd en intensifiering av den lokaliseringpolitiska verksamheten. Samarbetet skulle syfta till att man genom kontakter med industriföretag skulle kartlägga de konkreta möjligheterna att åstadkomma ökad industriell företagsamhet i regioner som har underskott på arbetstillfällen, främst i Norrland. Till ledning för näringslivets lokaliseringsbeslut skulle ett material ställas samman som belyser etablerings- och utvecklingsbetingelserna i de sysselsättningsvaga områdena. Den regionalpolitiska utvecklingsplanering som bedrivs av länsstyrelserna och planeringsråden i länen skulle bilda grundval för arbetet. Som ett första resultat av samarbetet lämnades i början av hösten 1969

en redogörelse för lokaliseringsförutsättningarna i vissa orter inom stöd-området i norra Sverige. Materialet avses bli kompletterat efter hand som ny information blir tillgänglig.

I cirkulär i februari 1965 har SAF och Sveriges industriförbund efter överläggningar med AMS rekommenderat sina delägare resp. medlemmar att varsla arbetsmarknadsmyndigheterna om planerade väsentliga utökningar av arbetsstyrkan. I cirkuläret betonas särskilt att det kan finnas behov att med anledning av sådant varsel överväga alternativa lokaliseringar av den erforderliga kapacitetsutvidgningen. (AMS cirkulär R: 2 den 19 mars 1965.)

2.3 Gällande bestämmelser om byggnadslov

I olika sammanhang har tanken förts fram att i någon form knyta kontakten mellan samhället och företagen i lokaliseringsfrågor till byggnadsnämndernas handläggning av ärenden om byggnadslov. På grund härav redovisas här i sammandrag byggnadsstadgans (1959:612, ändrad senast 1970:243) bestämmelser om skyldighet att söka byggnadslov. De innebär följande.

Inom områden med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser får åtgärd som är att hänföra till nybyggnad i regel inte företas utan byggnadsnämndens lov (35 § och 54 § 1 mom. första stycket). Till nybyggnad hänförs bl. a. uppförande av helt ny byggnad, till- eller påbyggnad av förut befintlig byggnad, ombyggnad eller annan så genomgripande ändring med avseende på byggnads yttre eller inre utförande att den kan anses jämförlig med ombyggnad, byggnads inredande helt eller delvis till väsentligen annat ändamål än det vartill byggnaden förut har varit använd eller sådan förändring av byggnad som medför att byggnaden kommer att strida mot fastställd plan eller utomplansbestämmelser (75 §). Även för uppförande eller anordnande av bl. a. byggnad för industriell rörelse utanför nyss angivna områden krävs byggnadslov (65 §). Vidare krävs byggnadslov för vissa åtgärder, som inte anses utgöra nybyggnad (54 § 1 mom. andra stycket). Dit hör sådan ändring av byggnad som berör konstruktionen av dess bärande delar eller av eldstäder m. m. eller som avsevärt påverkar dess planlösning eller yttre utseende. Vidare hör dit ianspråktagande av byggnad eller del därav för väsentligen annat ändamål än det, vartill byggnaden har varit använd förut eller som finns angivet på godkänd ritning. Dessutom behövs byggnadslov för att bygga mur, schakta eller fylla inom tomt i sådana fall då åtgärderna innebär avsevärd ändring av höjdläget för tomten eller inrätta cistern eller upplag.

I fråga om byggnad som tillhör kronan eller landsting äger föreskrifterna om sökande av byggnadslov inte tillämpning (54 § 2 mom. andra stycket). Innan byggnad påbörjas för kronans eller landstings räkning, skall anmälan om företaget i god tid göras hos byggnadsnämnden (66 § andra stycket).

Länsstyrelsen kan medge befrielse från skyldighet att söka byggnadslov i

fråga om industriområde i vissa fall, om medgivandet har tillstyrkts av byggnadsnämnden. Sådant medgivande får återkallas när som helst (54 § 3 mom.).

Ansökan om byggnadslov skall göras skriftligen hos byggnadsnämnden. Om ärendet gäller nybyggnad eller tillbyggnad, skall situationsplan och ritningar fogas till ansökan och i annat fall erforderliga ritningar och beskrivningar (55 § 1 mom. andra och tredje styckena). Byggnadsnämnden kan förelägga sökanden att komplettera utredningen vid äventyr att ansökan annars förklaras förfallen (55 § 2 mom.).

Vid sin prövning av ansökan om byggnadslov skall byggnadsnämnden se till att det tillämnade företaget inte strider mot byggnadslagen (1947: 385), byggnadsstadgan, lagen om allmänna vägar (1943: 431) m. fl. särskilt uppräknade författningar eller föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa författningar (56 § 1 mom. första stycket). Byggnadsnämnden kan ge lov till uppförande av tillfällig byggnad trots att företaget strider mot plan eller utomplansbestämmelser, nämligen om företaget inte avsevärt motverkar syftet med planen. Sådant byggnadslov ges för viss tid. Tiden kan förlängas (56 § 2 mom. andra stycket). Om åtgärd, för vilken byggnadslov söks, enligt författning är beroende på tillstånd av annan myndighet än byggnadsnämnd, skall nämnden hänvisa sökanden att skaffa sig sådant tillstånd (57 § första stycket).

Byggnadslov förfaller, om det medgivna arbetet inte har påbörjats inom två år (59 § första stycket).

I byggnadsstadgan ges härutöver kontroll- och sanktionsbestämmelser. Så t. ex. gäller i fråga om uppförande av nybyggnad att anmälan skall göras till nämnden på olika stadier av byggnadsarbetet (62 §). Nämnden utövar tillsyn över byggnadsföretag för vilka byggnadslov behövs och nämnden kan besiktiga företag för vilka byggnadslov inte behövs (64 § 1 mom. första stycket). Den som vidtar åtgärd som kräver byggnadslov utan att ha fått sådant kan dömas till böter eller fängelse (69 §). Om byggnad har uppförts eller annan åtgärd har vidtagits utan att erforderligt byggnadslov har förelegat, kan nämnden föreskriva att det utförda skall undanröjas eller ändras (70 §).

3. Förhållandena i vissa främmande länder

3.1 Underlag

1968 års lokaliseringsutredning har i sitt betänkande redovisat förhållandena i Frankrike och Storbritannien (s. 178 och 203), som tillämpar system med etableringstillstånd, och Norge där beslut nyligen har fattats att införa ett system med etableringsanmälan (s. 195). I det följande lämnas i anslutning till betänkandet och den norska lagstiftningen om lokaliseringsvägledning en kort sammanfattning av hur etableringskontroll används i dessa länder.

3.2 Frankrike och Storbritannien

Sedan år 1955 gäller i *Frankrike* generellt krav på byggnadstillstånd för industriutbyggnad. I Paris-området har en speciell etableringskontroll införts i anslutning till byggnadslagstiftningen. Tillstånd till nyetablering eller utvidgning av företag behövs, om mer än 50 personer kommer att sysselsättas och byggnadsytan är över 500 m². Utvidgningar som motsvarar mindre än 10 % av den golvyta som användes år 1955 tillåts inte. Etableringstillstånd i Paris-området har i praktiken beviljats bara när det har bedömts omöjligt att företa utbyggnaden på annan ort.

I *Storbritannien* får inte något byggande av industrilokaler ske utan tillstånd från de lokala planeringsorganen. Till ansökan om tillstånd måste ett av arbetsdepartementet utfärdat industriutbyggnadscertifikat fogas, så snart fråga är om utbyggnad på minst 5 000 fot² (465 m²) i vissa regioner eller 3 000 fot² (280 m²) i vissa andra regioner. Detta gäller även beträffande ombyggnad, om byggnadens yttre måste ändras. Certifikat beviljas endast om verksamheten inte rimligen kan lokaliseras till ett utvecklingsområde.

I fråga om vissa regioner krävs tillstånd för utbyggnad även av kontor. Inom en del storstadsregioner behövs tillstånd för byggen över 280 m² och inom andra områden är gränsen för tillståndstvånget 930 m². Villkor för tillstånd är bl. a. att verksamheten inte kan utföras på annan plats, att ingen annan lokal finns, att projektet är väsentligt från allmän synpunkt samt att det, om fråga är om modernisering eller ombyggnad, inte uppstår ökad sysselsättning.

Enligt lokaliseringsutredningen har erfarenheterna av den brittiska etableringskontrollen visat att den viktigaste effekten är de möjligheter som kontrollen ger till förhandlingar med företagen. Medlet har inte visat sig vara av större värde för att åstadkomma flyttning av befintlig industri utan ger väsentlig effekt främst vid nyetableringar.

3.3 Norge

Den norska regeringen lade den 6 juni 1969 fram proposition med förslag till lag om lokaliseringsvägledning. Propositionen bifölls av stortinget den 13 mars 1970. Tidpunkten för lagens ikraftträdande bestäms av regeringen. Tidpunkten har ännu inte bestämts.

Enligt det norska systemet skall företag som har expansionsplaner anmäla dessa till en särskild myndighet (lokaliseringsutvalget). Syftet med anmälningsskyldigheten är att säkerställa att företag blir informerade om och får möjlighet att värdera alternativa lokaliseringar, innan de beslutar sig för viss nyetablering eller utvidgning. Skyldigheten gäller i de kommuner som regeringen bestämmer, s. k. pressområden. Den omfattar endast företag inom industri och hantverk. I propositionen sägs att frågan om att utvidga anmälningsskyldigheten till även annan näringsverksamhet kommer att övervägas, om det visar sig påkallat.

Industri- eller hantverksföretag som har minst 15 sysselsatta skall anmäla om det planerar att flytta verksamheten helt eller delvis till pressområde och där ta i bruk lokaler med minst 300 m² golvyta. Vidare är företag som har eller efter nyetablering eller utvidgning får minst 15 sysselsatta skyldigt att göra anmälan om det vill ta i bruk existerande lokaler med minst 300 m² golvyta eller lokaler som genom tillbyggnad blir så stora eller om nyetableringen eller utvidgningen kommer att medföra ny-, på- eller tillbyggnad på minst 300 m² golvyta. Vid ombyggnad av befintliga lokaler skall anmälan göras även i det fall att ombyggnaden beräknas kosta minst visst belopp som regeringen fastställer. Slutligen skall företag anmäla planer på att köpa, arrendera eller hyra fastigheter för industriellt ändamål.

Även kommuner som utgör pressområden har anmälningsskyldighet. Det är fallet i huvudsak när kommunen ämnar expropriera fastigheter för industri eller hantverk och expropriationen kommer att leda till att företag måste flytta sin verksamhet eller när fastställd plan förutsätter flyttning av sådan verksamhet. Vidare skall kommun anmäla när den får förfrågningar om nya lokaliseringsmöjligheter för företag som omfattas av anmälningsskyldigheten.

Anmälan görs till lokaliseringsutvalget. Detta utgör ett självständigt kontaktorgan mellan näringslivets organisationer och myndigheter i frågor som angår lokaliseringen av företag inom industri och hantverk. Hälften av utvalgets medlemmar utses efter förslag av näringslivsorganisationer och hälften företräder myndigheter. Utvalget har ett eget sekretariat.

Anmälan skall göras så snart som möjligt sedan företaget har börjat planera etablering, flyttning, etc. Det anses viktigt att utvalget får kontakt med företaget innan expansionsplanerna har kommit så långt att de inte kan ändras. Utvalget förutsätts ta olika initiativ för att informera företag inom pressområdena härom.

Företag som har gjort anmälan skall snarast möjligt få lokaliseringsväg-

ledning. Vägledningen innebär främst att utvalget lämnar upplysningar till företaget om lokaliseringsmöjligheter, bistår det med kostnadsanalyser beträffande alternativa lokaliseringar och lämnar upplysningar om möjligheter att få stöd vid alternativ lokalisering m. m. Även andra företag än de som är anmälningsskyldiga har rätt att få lokaliseringsvägledning.

När lokaliseringsvägledning har getts, skall utvalget utfärda besked där-
om. Om särskilda skäl inte föreligger skall beskedet utfärdas inom 120 da-
gar från det utvalget mottog anmälan jämte nödvändiga uppgifter från
företaget.

Kontrollen att anmälningsskyldigheten fullgörs anordnas på följande
sätt. Om anmälningspliktigt företag måste söka byggnadstillstånd, får bygg-
nadstillstånd inte meddelas utan att besked om lämnad lokaliseringsvägled-
ning föreligger. Om företaget har att »tinglysa» köp, arrende eller hyra
av fastighet eller lokaler som skall utnyttjas för etableringen eller utvidg-
ningen, får »tinglysing» ske endast om besked företes att vägledning har
getts.

4. 1968 års lokaliseringstudrednings betänkande

4.1 Utredningen

4.1.1 Inledande synpunkter

Enligt utredningen är dess huvuduppgift att se över den lokaliseringpolitiska stödverksamheten. Utredningen anser emellertid att den lokaliseringpolitiska stödverksamheten inte kan ses isolerad från annan verksamhet med regionala verkningar. Regionalpolitik beskrivs som den politik som syftar till att påverka och/eller styra såväl samhällets och det enskilda näringslivets ekonomiska utveckling och utbredning som den sociala och kulturella utvecklingen i sådan riktning att rimlig avvägning nås mellan expansiva och kontraktiva regioner samtidigt som de nationella ekonomiska, sociala och kulturella målen tillgodoses i rimlig grad. F. n. saknas preciserade mål för regionalpolitiken i Sverige, säger utredningen. Mera preciserade regionalpolitiska mål kan utformas först sedan man har fått underlag för analys av de ekonomiska, tekniska och sociala faktorer som har påverkat och kommer att påverka den regionala utvecklingen.

4.1.2 Regionala utvecklingstendenser särskilt i storstadsområdena

Utredningen framhåller i sin översikt över regionalpolitiska tendenser i utlandet att regionalpolitiken inte är inriktad enbart på nedgångsområden. Regionala problem uppstår även när t. ex. stark allmän tillväxt av befolkningen sker eller när det förekommer markerad obalans i den geografiska befolkningsfördelningen och fördelningen av ekonomisk aktivitet eller helt enkelt med ett växande välförhållande.

I den internationella debatten används enligt utredningen en uppdelning av regionerna i tre olika problemtyper, nämligen underutvecklade områden, ensidiga industriområden och stockningsområden. De underutvecklade områdena karakteriseras i stort av vikande primärnärings, begränsad industrialisering och stark utflyttning. Kännetecknande för de ensidiga industriområdena är obalans i den industriella strukturen. Till stockningsområdena hör de tätbefolkade storstadsområdena, där samhällskostnaderna ökar starkt på grund av stockningstendenserna. Även i Sverige börjar riskerna med en ohämmad tillväxt i de tre största stadsområdena uppmärksammas. En överansträngning av resurserna i centrala delar av ett land förekommer ofta jämsides med arbetslöshet och utflyttning i mera perifera områden.

Utredningen redovisar i kap. 3 i betänkandet kortfattat den samhällsutveckling som utgör bakgrund till utredningens arbete. I fråga om storstadsområdenas utveckling anför utredningen bl. a. följande.

Under perioden 1960—1965 hade storstadsregionerna, mälardistriktet samt södra och västra delarna av Götaland den snabbaste folkökningen bland de 70 A-regioner som landet är indelat i. Av kommunblocken hade de tre storstadsområdena inemot två tredjedelar av den totala befolkningsökningen under perioden 1960—1968.

Under 1960-talet har en fortsatt urbanisering ägt rum. Tätortsbefolkningen uppgick år 1965 till sex miljoner, dvs. till drygt 77 % av landets befolkning. Endast få tätorter utanför storstadsområdena ökade kraftigt under perioden 1960—1965.

För stora delar av näringslivet kännetecknas utvecklingen under 1960-talet av fortsatt koncentration. Näringsgrensmässigt har utvecklingen inneburit fortsatt minskad sysselsättning inom de areella näringarna, successivt minskad ökningstakt för industrin och accelererad ökning för offentliga tjänster och övrig service. Under perioden 1957—1967 ökade sysselsättningen inom industrin med 98 000 arbetstillfällen eller drygt 10 %. Verkstadsindustrin svarade för den största ökningen i absoluta tal, medan gruvindustrin och textilindustrin hade den största sysselsättningsminskningen. Den snabbaste relativa ökningen hade övrig träindustri samt kemisk och kemisk-teknisk industri. Antalet arbetsställen inom industrin steg under perioden med 649 till drygt 16 000. Verkstadsindustrin svarade för den största ökningen. Regionalt sett ökade industrisysselsättningen åren 1957—1967 i samtliga nio riksområden. Ökningstakten i storstadslänen, av vilka Malmöhus län hade den högsta och Stockholms stad och län den lägsta, var lägre än riksgenomsnittet.

Utredningen visar i följande tabell lokaliseringsförändringarna inom industrin i riksområdena åren 1963—1966.

Riksområde	Arbetsställen				
	Nyetable- rade	Inflyttade	Utflyttade	Nedlagda	Nettoför- ändring
AB	433	8	39	541	—139
O	202	4	6	260	— 60
M	223	10	12	299	— 78
C, D, U, T, E	506	66	50	529	— 7
I, H, F, G, K, L	641	54	46	732	— 83
R, P, N	443	42	42	496	— 53
S, W, X	358	78	67	330	+ 39
Y, Z	163	7	6	118	+ 46
AC, BD	260	6	7	148	+111
Hela riket	3 229	275	275	3 453	—224

I anslutning till tabellen anmärker utredningen att de största förändringarna av antalet arbetsställen sker genom nyetableringar och nedläggningar. Den negativa utvecklingen av antalet industriarbetsställen för storstadslänen framgår tydligt.

Ett annat utvecklingsdrag är den ökade uppdelningen av verksamheten inom företagen mellan å ena sidan driftsenheter med en relativt god regional spridning och å andra sidan administrativa enheter, lokaliserade till ett fåtal större, nationellt betydelsefulla centra.

Den offentliga sektorn (utom affärsverken) har enligt utredningen ökat med 115 000 personer eller omkring 28 % mellan åren 1960 och 1965. Ökningstakten var genomsnittligt kraftigare i skogslänen än i storstadslänen. Den snabbaste ökningen hade dock östra Svealand utom stockholmsregionen samt Östergötland.

Enligt länsplanering 1967 beräknas fortsatt koncentration av näringsliv och befolkning komma att äga rum, erinrar utredningen. Detta kommer sannolikt att öka skillnaderna mellan skilda regioner samt mellan å ena sidan glesbygd och mindre tätorter och å andra sidan medelstora och större tätorter. Fortsatt tillväxt av storstadsområdena förutses. Storstadslänen väntas få ökande andel av den totala sysselsättningen men minskad andel av industrisysselsättningen. Ökningarna hänför sig främst till service- och byggnadsverksamhet. Den största andelen av den beräknade befolkningstillväxten under perioden 1965—1980 väntas tillkomma storstadslänen.

Utredningen framhåller att expansionen i storstadsområdena har fortsatt under den förflutna delen av den försöksperiod med lokaliseringsstöd som började den 1 juli 1965. Stockningsproblemen i dessa områden har inte minskat. Det är annan sysselsättning än i den egentliga industrin som har ökat under perioden. Industrisysselsättningen har minskat. Man bör räkna med att denna utveckling kommer att fortsätta. En undersökning i ERU:s regi angående regionala drag i näringslivets utveckling visar klart att styrande, kontakt- och informationsbehandlande enheter inom de större företagen kommer att lokaliseras till storstadsområdena, medan driftsenheterna och i någon mån de kamerala enheterna kommer att ligga på annat håll. Denna utveckling tros leda till ökad expansion inom servicenäringarna i storstäderna och till en social strukturering inom olika delar av landet som inte kan vara regionalpolitiskt önskvärd. Utredningen bedömer att lokaliseringsstöd enligt i huvudsak nuvarande principer inte kan råda bot på en dylik snedvridning.

I fråga om medlen i den framtida regionala politiken säger utredningen helt allmänt att generella medel bör användas i största möjliga utsträckning. Åtgärderna bör vara sådana att de gynnar hela näringslivet i de regioner som anses vara i behov av stöd.

4.1.3 Synpunkter på etableringskontroll

Någon form av etableringskontroll — etableringstillstånd eller anmälan — har enligt utredningen använts i skilda länder och vid olika tider som ett kompletterande regionalpolitiskt medel i syfte att dämpa stockningsproblemen i vissa storstadsområden. Skälen härför har varit att positiva medel

inte har väntats ensamma kunna bidra till dämpning av expansionen där. En anledning till tveksamhet inför etableringskontroll är enligt utredningen att medlets effekter är utforskade och svåra att bedöma. Det gäller framför allt de indirekta verkningarna.

En diskussion om etableringskontroll anser utredningen böra gälla främst en enklare form av kontroll liknande den norska och avse närmast de tre storstadsregionerna. Ett system med etableringsanmälan inom dessa regioner bör syfta till att få till stånd en diskussion mellan företag och samhälle i lokaliseringsfrågan. Systemet bör omfatta inte bara nyetableringar utan också utbyggnad av befintlig verksamhet. Ett anmälningssystem som syftar till samråd kräver överväganden i fråga om bl. a. den sektoriella avgränsningen och omfattningen av utbyggnaden eller sysselsättningsökningen. Vis-a begränsningar måste införas för att systemet inte skall bli ohanterligt. Omfattningen av systemet måste avvägas mot syftet och verkningarna i jämförelse med andra regionalpolitiska medel. Systemet måste vara administrativt lätthanterligt och de förhandlande organen bör ha relativt stor rörelsefrihet. Kostnaderna för systemet måste vidare vägas mot systemets effektivitet och de väntade resultaten av verksamheten.

Vidare räknar utredningen med att anmälningsskyldighet bör tillämpas främst på större projekt. Lokaliseringsdiskussionerna bör lämpligen föras på central nivå. Samrådet bör sättas in på ett tidigt stadium av planeringen. Samråd kan visserligen fördröja företagets planeringsarbete men företaget kan vid samrådet få värdefulla informationer som underlag för bedömningarna av lokaliseringsförutsättningarna.

I avvaktan på resultatet av det samarbete som har inletts mellan inrikesdepartementet och Sveriges industriförbund i lokaliseringsfrågor anser sig utredningen inte böra lägga fram förslag i fråga om etableringskontroll.

I *särskilda yttranden* har tre ledamöter i utredningens rådgivande nämnd redovisat avvikande uppfattningar i frågan om etableringskontroll.

Sålunda yttrar ledamöterna Ekström och Svanberg att staten bör få större möjligheter än hittills att i ett tidigt skede påverka företagets lokaliseringsval. Företagsetablering i överhettade områden bör förhindras. Utredningen borde därför ha lagt fram förslag att införa skyldighet att anmäla etablering i första hand i de orter där den lokala arbetsmarknaden är överhettad. Ledamoten Kahlin säger att inte minst förhållandet på arbetsmarknaden gör det naturligt att i varje fall de större företagen noga överväger möjligheterna att förlägga verksamheten utanför storstadsområdena innan beslut fattas om etablering eller utbyggnad där. Samhällets centrala uppgift i detta sammanhang är att skapa attraktiva lokaliseringsalternativ till dessa områden och att utförligt och sakligt informera om lokaliseringsförutsättningarna. Denna uppgift kan lösas utan att man skapar ett obligatoriskt anmälningssystem med rådgivning i varje särskilt fall. Ett anmälningssystem skulle i varje fall medföra en tungrodd organisation. En bättre väg skulle förslagsvis vara att

utvidga gällande varselöverenskommelse mellan AMS och näringslivs- och arbetstagarorganisationerna beträffande driftsinskränkningar och driftsnedläggelser att avse också större utbyggnader och etableringar inom i första hand storstadsområdena.

4.2 Remissyttrandena

4.2.1 Allmänna synpunkter på regionalpolitiken med särskild hänsyn till storstadsproblemen

Redovisning av remissinstansernas synpunkter i detta avseende lämnas i prop. 1970: 75 med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m., vartill hänvisas. I det följande lämnas en sammanfattning av remissinstansernas uttalanden.

I en rad remissyttrandena framhålls allmänt att det behövs en allsidig regionalpolitik som syftar till att skapa en balanserad regional utveckling och som omfattar hela landet.

Samhällsekonomiska hänsyn måste få ökat utrymme, säger bl. a. LO. Genom bristfällig regionalplanering inom länen har utbyggnaden av det enskilda näringslivet och de samhälleliga åtgärderna i olika former inte stämt överens. Lokaliseringspolitiken har hittills i alltför stor utsträckning satsat på det enskilda näringslivets ekonomiska utveckling utan att samtidigt överväganden har gjorts om hur regional balans skall nås genom avvägning mellan industriverksamhet och övriga samhälleliga aktiviteter. Detta har lett till att åtgärderna för att underlätta arbetskraftens rörlighet har nått mycket hög kvantitativ nivå medan åtgärderna för att förbättra den samhälleliga servicen och den industriella miljön ännu inte har kommit i samklang med de arbetsmarknadsmässiga. Liknande synpunkter anläggs i flera andra yttrandena.

TCO och ett stort antal andra remissinstanser uttalar att regionalpolitiken måste vara differentierad med hänsyn till att problemen skiftar i de olika regiontyperna. Länsstyrelsen i Kronobergs län knyter härvid an till utredningens uttalande att den snabba utvecklingen inom näringslivet leder till uppdelning av landet i en storstadsdel med högproduktiv och högavlönad verksamhet och en glesbygdsdel med mindre produktiv och lågavlönad verksamhet och föga specialiserad service. Denna utveckling gör det enligt länsstyrelsen nödvändigt med punktinsatser redan innan en mer övergripande regionalpolitik har utformats.

De speciella storstadsproblemen motiverar enligt vad som framhålls även i flera andra yttrandena snara åtgärder för att man skall komma till rätta med problemen. Sålunda påpekar länsstyrelsen i Älvsborgs län att tillväxten av storstäderna kan vålla externa effekter på näringslivet i andra regioner, t. ex. sysselsättningsminskningar, befolkningsminskningar och

minskad tillgång till produktionstjänster. Detta kan leda till effektivitetsförluster. Vidare kan ofördelaktiga externa effekter för människorna uppstå såväl i storstadsregionerna som i andra områden, i de sistnämnda genom minskad valfrihet i olika hänseenden. Balansproblem av såväl kortsiktigt som långsiktigt slag riskeras, nämligen högre konjunkturkänslighet och viss inflationsrisk. Storstadstillväxten gör det svårt att fördela den ekonomiska tillväxten på olika sektorer av näringslivet så att balans nås. Man bör söka komma till rätta med en sådan utveckling genom att hämma storstadstillväxten och minska näringslivets alltför ambitiösa utvecklingsplaner i storstäderna. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* betonar, att de regionala skillnaderna på senare år har fördjupats. Expansionen i storstäderna bör så långt möjligt hejdas och dessa regioner få andrum för att lösa sina mest påtagliga bristproblem.

Också *RLF* och *Sveriges lantbruksförbund* framhäver de problem som de senaste årtiondenas snabba omstrukturering av näringsliv och bebyggelse har medfört för bl. a. inflyttningsorterna. I de orter och regioner som tar emot flyttningsströmmen uppstår svåra bristsituationer, som leder till slöseri med samhällsresurserna och ökade levnadskostnader för enskilda. Samtidigt sker en miljöförstöring som saknar motstycke. Dessa förändringar har hittills på olika sätt främjats av statsmakterna. Effektiva åtgärder måste nu sättas in för att bryta dessa trender. En radikal dämpning av utbyggnadslakten i storstockholmsområdet måste åstadkommas och samtidigt måste utflyttningen från de befolkningssvaga regionerna vändas i en befolkningsökning där.

Svenska metallindustriarbetareförbundet anser att en regionalpolitik som syftar till att styra såväl samhällets som det enskilda näringslivets ekonomiska utveckling i riktning mot en rimligare avvägning mellan expansiva och kontraktiva orter inte kan begränsas till påverkan av enbart industrins regionala utbredning. Enligt *Svenska byggnadsarbetareförbundet* behövs en regional utvecklingsplan, som på grundval av samhällskalkyler anger avvägningar mellan olika alternativ för näringslivets och samhällsbyggandets fördelning mellan regionerna och för utvecklingen inom dessa. Sådana samhällskalkyler kan knappast användas utan en i det närmaste fullständig insyn från samhällets sida i näringslivets investeringsplaner. Vidare förutsätter en avvägning mellan olika alternativ för näringslivets och samhällsbyggandets fördelning att samhällsorganen i betydligt större omfattning än f. n. har möjlighet att direkt påverka näringslivets investeringar.

Utredningens analys av storstadsproblematiken är ofullständig, menar *ERU*, som för sin del vill dela upp storstadsproblematiken i flera relativt fristående delar. En del hänger samman med takten i storstadstillväxten. Snabb befolkningstillväxt i storstäderna kan leda till samtidiga krav på snabb tillväxt av olika näringslivssektorer. Oreglerad tillväxt kan medföra arbetskraftsbrist vissa perioder och arbetskraftsoverskott andra perioder.

Mycket snabb befolkningstillväxt innebär enligt ERU också att folkmängden i andra regioner reduceras och att serviceunderlaget där minskar. Sådana storstadsproblem hänger helt och hållet samman med takten i de regionala expansions- och kontraktionsförhållandena och kan uppstå i en relativt liten storstad på ungefär samma sätt som i verkligt stora städer. Problemen är av annat slag än de problem som har samband med storstädernas absoluta storlek. ERU har i sin rapport framhållit att en dämpning av tillväxten torde reducera balansproblemen. Därigenom skapas handlingsfrihet, om framtida utrednings- och forskningsresultat skulle visa att åtgärder måste sättas in för att storstädernas absoluta storlek skall bli mindre än de nu tenderar att bli. Av ERU:s materialredovisning framgår vidare att utvecklingen har gått mot en uppdelning av näringslivet i en storstadsorienterad del med tyngdpunkt på kontaktverksamhet, informationsbehandling och styrning samt en del som orienteras mot andra regiontyper och inriktas på rutiniserad produktion. Dessa utvecklingsdrag är betydelsefulla, eftersom det inte är troligt att de kan påverkas i önskvärd utsträckning av subventioner av och skatter på investeringar i byggnader och maskiner. Åtgärder som riktas mot storstädernas tillväxt torde i första hand ge effekter i regioner som ligger närmast under dessa städer i hierarkisystemet och inte i glesbygdsregionerna, som ligger i systemets lägsta del. ERU understryker bl. a. med hänvisning härtill behovet av en hela landet omfattande regional politik.

Enligt *länsstyrelsen i Malmöhus län* har storstäderna visserligen många fördelar, t. ex. differentierad arbetsmarknad och väl utvecklad service, men också många nackdelar, nämligen miljömässigt och i form av stockningsproblem. Ett regionalpolitiskt mål bör bygga på ett hierarkiskt funktionellt mönster av service- och arbetsorter i vilket såväl storstaden som olika läns- och regioncentra har viktiga uppgifter att fylla. För att nå de regionalpolitiska målen bör samhällets sektoriella resurser samordnas.

I *flera remissyttranden* betonas att regionalpolitiken bör använda framför allt generella medel som är ägnade att förbättra förutsättningarna inom de regioner som bör stödjas utan att försämra förutsättningarna i andra regioner. Enligt *Svenska bankföreningen* har den starka koncentrationen av befolkningen till storstadsregionerna kommit att framstå som allt mindre tillfredsställande. I dag torde allmän politisk enighet råda om att en alltför stark koncentration av befolkning och näringsliv bör hejdas, en uppfattning som bankföreningen delar. En genomtänkt regionalpolitik med kraftfulla och konsekventa åtgärder är i hög grad önskvärd. Grundvalen för denna måste vara generella åtgärder som syftar till att skapa bättre allmänna förutsättningar för snabbare utveckling av näringslivet i de regioner som nu står stilla eller är på tillbakagång. *SAF* och *Sveriges industriförbund* anser det väsentligt att fler sysselsättningstillfällen skapas i de delar av landet som särskilt berörs av strukturuomvandlingen inom näringslivet. En var-

aktig förbättring där måste till betydande del baseras på att nya arbetstillfällen kan skapas inom den industriella sektorn. Eftersom industrisysselsättningen i landet väntas stiga i mycket måttlig takt innebär en önskad snabb ökning av industrisysselsättningen i skogslänen en omfördelning av den industriella kapaciteten från söder till norr. En sådan omfördelning får inte leda till att möjligheterna till en effektiv och lönsam produktion försämras. Statliga insatser för att påverka näringslivets lokalisering och utveckling måste därför sikta till att förbättra i första hand de allmänna produktionsbetingelserna i de områden där en expansion av näringslivet är önskvärd från samhällets synpunkt. För *Skånes handelskammare* framstår de problem, som de tätbefolkade områdena mer eller mindre a priori anses brottas med, vid internationell jämförelse som ganska små och de är absolut sett inte större än att man kan komma till rätta med dem genom bättre planering. Detta gäller i varje fall Malmö-Lund-regionen. *Stockholms handelskammare* anser att nuvarande tendenser till koncentration av befolkning och näringsliv kan väntas bestå och förmodligen förstärkas. Detta leder till ytterligare minskning av sysselsättningstillfällena i glesbygderna. Befolkningsomflyttningen skapar besvärliga problem även för de expanderande regionerna, främst storstäderna. En viss oklarhet råder beträffande bl. a. målen för regionalpolitiken och verkningarna av olika lokaliseringspolitiska insatser. Mot den bakgrunden måste man vara återhållsam med selektiva ingripanden som inte är marknadskonforma. Man bör därför satsa på generella medel, som kan förbättra utvecklingsbetingelserna för företag inom stödområdet, och undvika exempelvis medel som stör konkurrensrelationer.

4.2.2 Synpunkter på etableringstillstånd eller etableringsanmälan som regionalpolitiskt medel

I huvudsak positiv inställning till etableringspåverkan i storstadsområdena har *länsstyrelserna i Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Malmöhus, Älvsborgs, Örebro, Västernorrlands och Norrbottens län, skogsstyrelsen, Företagareföreningarnas förbund, Kronobergs, Kalmar och Jämtlands läns företagareföreningar, RLF, Sveriges lantbruksförbund, Svenska landstingsförbundet, LO, TCO, SALF, Norrlandsförbundet, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska kommunalarbetareförbundet, Svenska metallindustriarbetareförbundet* och *Träffackens utredningsavdelning*.

Några av dessa remissinstanser förordar närmast etableringstillstånd. Sålunda anser *länsstyrelsen i Kristianstads län* att en etableringskontroll liknande den brittiska bör utredas. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* hävdar att etableringskontrollen är ett av de medel som allvarligt bör övervägas för att åstadkomma ökad decentralisering av verksamheter till områden utanför storstäderna. Även *SALF* kräver att etableringskontroll noga analyseras. Om inte kapital tillförs Norrland måste någon form av kontroll tillgripas.

Norrlandsförbundet förordar att man överväger etableringskontroll i form av investeringsavgifter i de överhettade områdena.

Positiva medel är inte tillräckliga för att påverka den privata sektorns lokaliseringar, yttrar *länsstyrelsen i Kalmar län*. Man måste samtidigt tillgripa restriktioner mot investeringar och sysselsättningsökningar i stockningsområden. Investerings- eller etableringskontroll bör därför införas i de tre storstadsområdena och tillämpas på större projekt. Kontrollen bör handhas på central nivå. En investeringskatt är enligt *länsstyrelsen* emellertid att föredra framför en rent administrativ reglering. *Svenska metallindustriarbetareförbundet* anser att avgifter och tillstånd för etablering bör prövas i de överhettade områdena jämte obligatorisk anmälningsplikt för företagare vid lokalisering eller utvidgning av verksamheten. Även *RLF* och *Sveriges lantbruksförbund* understryker i sitt gemensamma yttrande att positiva åtgärder inte är tillräckliga för att åstadkomma bättre regional balans. Dessa åtgärder måste kompletteras med insatser för att dämpa tillväxttakten i de mest utpräglade expansionsområdena. Etableringskontroll bör genomföras snarast. Kontrollen måste ha ekonomisk innebörd för att bli effektiv.

Några instanser tar inte bestämd ställning till om inriktning bör ske mot tillstånd eller anmälan. Sålunda anser *TCO* att en utredning i frågan bör avse medel som är direkt ägnade att minska utvecklingstakten i storstadsregionerna. *Skogsstyrelsen* håller för troligt att vissa aktiva åtgärder, t. ex. etableringstillstånd eller etableringsanmälan, kan behövas för att dämpa en överdriven koncentration till ett fåtal storstadsregioner. Motsvarande inställning har *Svenska kommunalarbetareförbundet*.

Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller helt allmänt att det synes riktigt att samhällets inflytande över företagens lokaliseringar ökar, eftersom samhället måste göra stora investeringar. Etableringskontroll skulle behöva omfatta all näringsverksamhet över viss nivå, eftersom kontroll över endast industri torde bli föga effektiv. Men det kan sättas i fråga om en så genomgripande åtgärd som etableringstillstånd behöver tillgripas. Etableringskontroll kan medföra att etableringar uteblir eller att etableringar sker utomlands. Därför bör utredas om inte etableringssamråd är tillräckligt.

Inriktning av det fortsatta utredningsarbetet på en samrådsskyldighet förordas också av flertalet *övriga remissinstanser* som är positiva till någon form av etableringskontroll. Till dessa hör *Svenska landstingsförbundet*, som anser det angeläget att man — utan att den fria etableringsrätten rubbas — inventerar administrativa instrument som bör ingå i lokaliserings- och regionalpolitiken. Därvid bör etableringsanmälan för större företagslokaliseringar införas. Härigenom skapas möjligheter att påverka företagens lokaliseringsplaner på ett tidigt stadium.

Åtskilliga remissinstanser knyter an till ett system med etableringsanmälan eller etableringssamråd närmast efter norsk modell. Sålunda finner

länsstyrelsen i Östergötlands län förslaget om samråd vara av intresse genom de möjligheter som yppas att genom rådgivning påverka till etablering utanför storstadsregionerna. Även *länsstyrelserna i Kronobergs, Örebro, Västernorrlands och Norrbottens län, Företagareföreningarnas förbund och Kronobergs, Kalmar och Jämtlands läns företagareföreningar* uttalar sig för ett sådant system. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anser att man inte bör avstå från etableringskontroll om man inte är övertygad om att de negativa verkningarna av den nuvarande fria etableringsrätten är mindre än de negativa verkningarna av en kontroll. En anmälningsplikt bör införas åtminstone i de tre storstadsområdena för en försöksperiod.

Enligt *LO* kräver ett effektivt fungerande system med etableringstillstånd att man bygger upp en stor administrativ apparat och inför vissa straffformer. Trots etableringstillståndssystemets möjligheter att åstadkomma bättre geografisk balans vill *LO* i varje fall tills vidare stanna för ett system med etableringsanmälan. Det skulle ge samhället ökade möjligheter att motverka icke önskvärda etableringar eller utbyggnader i redan överhettade orter och i stället styra aktuella etableringar till orter vilkas utbyggnad är mer önskvärd från samhällssynpunkt. Om detta resultat inte nås bör etableringstillstånd införas. Också *Träffackens utredningsavdelning* förordar anmälningsplikt för etableringar i stockningsområden. I en kommande ny regionalpolitik med utbyggda statliga styrmedel för all industrilokalisering bör anmälningsplikten emellertid utvidgas till en fullständig etableringskontroll, eventuellt kombinerad med investeringsavgifter. Liknande synpunkter anläggs av bl. a. *Svenska byggnadsarbetareförbundet*.

Av de remissinstanser som har tveksam inställning till införandet av etableringskontroll eller etableringsanmälan ifrågasätter *länsstyrelsen i Västmanlands län* värdet av någon form av etableringskontroll över industrietableringar. Det är snarast servicesektorns — inte minst den offentliga sektorns — utbyggnad som bär upp storstadsområdenas expansion. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* håller med om att etableringskontroll och andra restriktiva medel i svårartade fall kan ge möjligheter att lösa lokala stockningsproblem. Tyngdpunkten måste emellertid ligga på positiva medel. *Länsstyrelsen i Hallands län* förordar att man främst satsar på effektivare rådgivnings- och upplysningsverksamhet i etableringsfrågor, innan någon form av kontroll införs. Till denna grupp bland remissinstanserna hör också *Svenska kommunförbundet*. Förbundet framhåller att det med hänsyn till koncentrationstendenserna inom näringslivet och önskemålet om regional balans finns ett starkt intresse att företag lokaliseras sig och expanderar utanför storstadsregionerna. Erfarenheterna från den hittillsvarande lokaliseringsverksamheten har visat värdet av överläggningar och informationsutbyte mellan offentliga organ och företagare. I princip bör restriktiva medel användas endast när positiva åtgärder har visat sig otillräckliga. I det fortsatta arbetet bör övervägas vilka effekter införandet av olika etablerings-

spärrar kan få. Därvid synes i första hand etableringsanmälan i överhettade områden böra prövas.

Om etableringskontroll omfattar tillstånd endast för nya företag att etablera sig inom storstadsregionerna är det enligt ERU:s uppfattning osäkert om medlet kommer att få önskade effekter. Även redan etablerade företag bör därför omfattas. Förädlings- och arbetskraftsskatter i storstadsregionerna torde dock ge vidare effekter än etableringskontroll. Sådana medel kan lättare differentieras mellan olika näringslivsgrenar, vilket torde vara nödvändigt om en balanserad utveckling skall uppnås, framhåller ERU.

Avvisande till etableringskontroll genom tillstånd eller anmälan ställer sig *Svenska bankföreningen, SAF, Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Stockholms, Östergötlands och Södermanlands läns och Skånes handelskammare, handelskamrarna i Göteborg, Borås och Karlstad samt handelskammaren för Örebro och Västmanlands län och Stockholms läns företagareförening.*

Svenska bankföreningen framhåller att tillväxten av administrativa funktioner har avgörande betydelse för den starka befolkningstillväxten i de centrala tätortsregionerna. En central roll i detta sammanhang spelar den statliga förvaltningen. Föreningen stryker under vikten av att en del statliga verksamheter flyttar till orter inom stödområdet. Praktiskt taget samtliga större privata företag som har sin huvudsakliga verksamhet förlagd till stödområdet har också sina huvudkontor där. Motsvarande gäller enligt föreningen endast för ett av de större statliga företag som verkar inom detta område. Samma synpunkter redovisar också *flera andra* av de *nyss nämnda remissinstanserna*.

SAF och *Sveriges industriförbund* anför i sitt gemensamma yttrande — i vilket *Sveriges grossistförbund* instämmer — att syftet med etableringsanmälan, att få till stånd en diskussion om lokaliseringalternativ, blir ett självändamål om man inte förutsätter att resultatet blir en relativt sett minskad expansion i storstadsområdena, ökad etablering inom stödområdet eller bådadera. Det är emellertid knappast troligt att en obligatorisk anmälan får någon större sådan effekt. Förutsättningarna för etablering på skilda orter inom stödområdet är väl kända. För åtskilliga företag är lokalisering till storstadsregioner nödvändig med hänsyn till verksamhetens inriktning, informations- och kontaktbehov m. m. En anmälningsskyldighet skulle därför inte medföra några fördelar från samhällets synpunkt. Fördelarna eller olägenheterna för företagens del beror av hur ärendena kommer att handläggas. Man kan inte utesluta risken för långdragna och tidsödande förhandlingar, som blir mindre fruktbara för företagen. Risker från konkurrenssynpunkt uppkommer om företagens investeringsplaner blir kända på ett tidigt stadium, och faror föreligger för påtryckningar från kommuner och andra intressenter. Organisationerna framhåller att dessa synpunkter gäller redan i fråga om anmälningsskyldighet. Industriförbundet tillägger att det

är berett att även framgent medverka i en informationsverksamhet till företagen i fråga om etablerings- och lokaliseringsförutsättningar.

Etableringskontroll karakteriseras som ett mycket farligt instrument i yttrandet från *Stockholms handelskammare*. De av utredningen berörda stockningsproblemen torde i fråga om t. ex. social eller kulturell tillväxt inte ha sin grund i regionens snabba tillväxt eller utbyggnadsproblem utan i andra förhållanden. Strukturrationaliseringen inom Stockholmsregionen har skett och sker i snabb takt. Industribilden kan väntas bli avsevärt ändrad inom några få år. Expansiv och kapitalintensiv industri inom bl. a. elektronik och kemi torde komma att ersätta äldre industri typer. En etableringskontroll för sådana framväxande och även för andra industriers del synes direkt olämplig. För de åsyftade industrierna torde lokalisering till Storstockholmsregionen vara ett absolut effektivitetsvillkor och Norrland eller andra delar av stödområdet är inte något realistiskt lokaliseringalternativ för dem. Alternativet är i stället etablering i en passande region utomlands. Även *Skånes handelskammare* och *handelskamrarna i Göteborg, Borås* och *Karlstad* anser att etableringskontroll medför risk att företagen i ökad utsträckning väljer att etablera sig utomlands.

Stockholms läns företagareförening framhåller att Stockholmsområdets tillväxt inte beror på utveckling av industrisektorn. Den är ett resultat av en allmän urbaniseringsprocess. Regionen är den bästa grogrunden för nyskapande av företagsamhet. Eftersom utflyttningen av företag är större än inflyttningen innebär det att regionen är ett viktigt upptagningsområde för lokalisering till andra delar av landet. Det kan därför inte vara riktigt att genom utvecklingsdämpande åtgärder kväva företagsamheten inom storstadsregionerna.

4.3 Prop. 1970: 75 med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten

Efter erinran om skilda statliga insatser för att vidmakthålla en god samhällsmiljö i landets olika delar framhålls i *propositionen* (s. 195) bl. a. att den regionala politiken, om den skall förbättra balansen mellan landets olika delar, med nödvändighet måste innebära att även enskild verksamhet omfördelas från expansiva till stagnerande regioner. Medel för en sådan omfördelning regional politik kan inriktas antingen på att stimulera utvecklingen i de stagnerande områdena eller på att dämpa tillväxten i de expansiva regionerna. En kombination av medel med båda dessa syften ger helt naturligt särskilt stor verkningskraft. Härfter behandlas i propositionen generellt verkande medel i den regionala politiken. Det bedöms emellertid nödvändigt att samhället också i det enskilda fallet kan påverka företagens lokaliseringsval, om målen för den regionala politiken skall kunna förverkligas. Härvid erinras (s. 197) bl. a. om det samrådsförfarande i regionalpolitiska frågor som har utvecklats under senare år mellan olika

samhälleliga organ och det enskilda näringslivet, främst planeringsrådets verksamhet, AMS:s och företagareföreningarnas rådgivning till enskilda företag och samarbetet mellan regeringen och Sveriges industriförbund för att intensifiera den lokaliseringpolitiska verksamheten. Det anses önskvärt att detta samarbete består och utvecklas ytterligare.

Det bör emellertid, uttalas vidare (s. 197), övervägas att göra upplysnings- och rådgivningsverksamheten mer allmängiltig och ge den mer organiserade former än hittills. Att på föreliggande utredningsmaterial ta ställning till frågan om att införa etableringstillstånd anses uteslutet. Däremot bedöms förutsättningar finnas att aktualisera införandet av ett anmälningssystem. Ett sådant system kräver ett relativt enkelt administrativt förfarande samtidigt som det ger möjligheter till ett kontinuerligt samråd och utbyte av informationer mellan de samhälleliga organen och de enskilda företagen. Lokaliseringssamrådet bör för att få regionalpolitisk effekt inriktas främst på sådana starkt expanderande regioner där det är särskilt angeläget att en mer balanserad utveckling kommer till stånd. Med hänsyn till att det inte bara eller ens huvudsakligen är industrisysselsättningens utveckling utan också utvecklingen inom andra delar av näringslivet som utgör grunden för expansionen i t. ex. Stockholmsområdet, bör ett samrådsförfarande i princip omfatta all sådan enskild verksamhet som har betydelse från lokaliseringpolitisk synpunkt. De företag som sålunda bör omfattas av samrådet bör vara skyldiga att delta i samråd innan bindande beslut om nyetablering eller utbyggnad fattas.

Propositionen i här aktuella delar behandlades av *bankoutskottet*, som samtidigt tog upp en rad motioner som hade väckts dels i anledning av propositionen, dels under den allmänna motionstiden vid riksdagens början. I sitt utlåtande (1970: 40) hänvisar utskottet — i anslutning till motioner med krav på etablerings- och investeringskontroll — till vad som anförts i propositionen och avstyrker på grund därav motionerna. Med anledning av motioner med krav på dämpning av expansionen i framför allt Storstockholmsområdet erinrar utskottet om att riksdagen år 1969 enhälligt godtog ett uttalande av chefen för inrikesdepartementet att tillväxten i storstadsområdena borde dämpas och avlänkas till andra delar av landet. En strävan borde vara att utveckla ett antal växtkraftiga stadsregioner som kunde utgöra attraktiva alternativ till storstadsområdena. Utskottet påpekar att dessa ställningstaganden i fråga om storstadsregioner och storstadsalternativ återkommer i prop. 1970: 75. Vilka medel som utöver de hittills tillämpade bör komma till användning i detta sammanhang torde enligt utskottet komma att övervägas i den fortsatta regionalpolitiska utredningsverksamheten.

Utskottets utlåtande bifölls av *riksdagen* (rskr 270).

5. Departementspromemorian

5.1 *Behov av samråd m. m.*

Av det material som 1968 års lokaliseringsutredning och ERU har presenterat i sina betänkanden i fråga om regionala utvecklingstendenser i Sverige framgår enligt promemorian att den regionala obalansen har accentuerats. Ett framträdande drag i utvecklingen är stark koncentration av befolkningen till storstadsområdena. För andra regioner än storstadsområdena, särskilt regionerna i landets nordliga delar, har utvecklingen haft helt andra drag. Den kännetecknas av bl. a. vikande sysselsättningsmöjligheter till följd av det minskade arbetskraftsbehovet inom jord- och skogsbruket.

I promemorian erinras vidare om att ERU i sin rapport har framhållit att utvecklingen har gått mot en uppdelning av näringslivet i en storstadsorienterad del med tyngdpunkt på kontaktverksamhet, informationsbehandling och styrning och en del som orienteras mot andra regiontyper och inriktas på direkt varuproduktion. En fortsatt sådan utveckling kan enligt ERU få allvarliga ekonomiska, sociala och kulturella konsekvenser, bl. a. genom att möjligheterna till utjämning i förvärvsintensitet motverkas och regionala olikheter skärps när det gäller arbetskraftens utbildningsstruktur.

Promemorian redovisar ERU:s uppfattning att det för storstädernas balansproblem finns i princip två lösningar. Den ena förutsätter att ökad utbyggnad av samhällskapital inte får komma till stånd. För att balansen skall upprätthållas krävs då att inflyttningen till storstäderna skärs ned. Som exempel på medel att i detta syfte reducera nyetableringar och utbyggnader inom storstäderna nämner ERU bl. a. direkta förbud mot sådana åtgärder. Samtidigt kan regioner utanför storstäderna göras mer attraktiva exempelvis genom planmässig styrning av privata och offentliga investeringar till ett fåtal stora tillväxtcentra. Den andra lösningen är enligt ERU att den sektoriella resursfördelningen styrs aktivt så att obalanser på varu- och faktormarknaderna undviks. Tänkbara medel i detta sammanhang är skatter på produktionsfaktorerna under ett visst skede och utnyttjande av investeringsfonder av den typ som nu används inom konjunkturpolitiken.

Med dessa synpunkter från ERU:s sida som bakgrund återges i promemorian departementschefens uttalanden i prop. 1970: 75 om behovet av samråd i lokaliseringsfrågor mellan samhället och företagen och de ställningstaganden som görs i propositionen i fråga om införandet av en upplysnings- och samrådsverksamhet av mer allmängiltigt slag och i mer organiserade former än hittills.

5.2 *Samrådets syfte och former*

I promemorian erinras om att det redan f. n. förekommer samråds- och informationsverksamhet i lokaliseringsfrågor. Denna verksamhet på det re-

gionala planet har stort värde för lokaliseringsfrågorna inom varje region men också för den långsiktiga centrala planering som skall ligga till grund för aktiva åtgärder för att få till stånd förbättrad balans mellan regionerna. Den ger enligt promemorian emellertid inte tillräckligt underlag för att på kort sikt påverka val mellan lokaliseringsalternativ i skilda regioner.

Ett sådant underlag ger däremot den informationsverksamhet som industriförbundet bedriver på grundval av de utredningar om lokaliseringsförutsättningar i olika orter som har gjorts i samarbete mellan förbundet och inrikesdepartementet, anförs vidare i promemorian. Denna informationsverksamhet täcker dock bara förbundets branschorganisationer, som visserligen omfattar åtskilliga men dock inte alla företag och organisationer vilkas lokaliseringsval skulle behöva påverkas. Dessutom beror det självfallet på företagens eget intresse av att diskutera olika lokaliseringsalternativ om en diskussion härom över huvud taget kommer till stånd. Detta är en brist i informationssystemet. Det torde nämligen i många fall förhålla sig så, sägs det i promemorian, att företagen har förutfattade meningar i lokaliseringsfrågor och därför saknar intresse av att ta del av den information som finns tillgänglig. En följd härav kan bli att de missbedömer fördelar resp. nackdelar av olika lokaliseringsalternativ. Vid övervägandena om en förbättrad samråds- och informationsverksamhet måste därför det väsentligaste syftet vara att förmå företagare m. fl. att verkligen ta emot tillgänglig information om förutsättningarna vid olika lokaliseringsalternativ och på grundval härav seriöst överväga de skilda alternativen.

I en reservation till lokaliseringsutredningens förslag och också i andra sammanhang har förordats att man åstadkommer förbättrade kontakter mellan företagen och myndigheterna i lokaliseringsfrågor genom att knyta an till gällande överenskommelse mellan arbetsmarknadsmyndigheterna samt vissa arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer om varsel vid driftsinskränkningar och driftsnedläggelser. I anslutning härtill anförs i promemorian att SAF:s och Sveriges industriförbunds rekommendationer i cirkuläret i februari 1965 om varsel vid arbetskraftsutökningar är värdefulla i första hand från arbetsmarknadspolitiska synpunkter. De saknar inte heller lokaliseringspolitiskt värde. Erfarenheterna synes dock visa att rekommendationerna hittills inte har gett det utbyte som är önskvärt från regionalpolitisk synpunkt. Bortsett härifrån kan emellertid sättas i fråga om en avtalsreglerad varselskyldighet är ägnad att fylla det här aktuella regionalpolitiska syftet. Härför måste nämligen fordras dels att avtalet täcker de regioner och branscher som samrådet bör omfatta, dels att varselskyldigheten förbinds med skyldighet att medverka i ett samrådsförfarande. Vidare bör samrådsskyldighet förenas med kontroll från samhällets sida att skyldigheten verkligen fullgörs. I promemorian bedöms det möta svårigheter att knyta an sådan kontroll till avtalsreglerad varsel- och samrådsskyldighet.

Den nu gällande byggnadsregleringen i form av krav på igångsättningstillstånd för vissa byggnadsarbeten täcker bara en del av byggnadsmarknaden.

Tillståndskrav gäller sålunda endast för s. k. oprioriterat byggande. Utanför tillståndskrav faller bl. a. industrilokaler. Det synes enligt promemorian inte lämpligt att tillståndskravet vidgas enbart för att behovet av lokaliseringssamråd skall kunna tillgodoses. Med hänsyn härtill bedöms nuvarande igångsättningsreglering inte utgöra lämpligt underlag för samrådsförfarandet.

Promemorian mynnar ut i slutsatsen att det lokaliseringspolitiskt motiverade samrådet — med de bedömningar som kan göras f. n. — synes böra grundas på en fristående anmälnings- och samråds skyldighet i fråga om planerade nyetableringar eller utvidgningar.

5.3 Den geografiska avgränsningen

I promemorian knyts an till uttalandet i prop. 1970: 75 att ett samrådsförfarande bör inriktas främst på sådana starkt expanderande regioner där det är särskilt angeläget att en mer balanserad utveckling kommer till stånd.

Detta uttalande synes enligt promemorian f. n. tillämpligt på främst de tre storstadsområdena. Men besvärande balansproblem av storstadsnatur kan uppkomma också i andra områden, särskilt områden som ligger storstadsområdena nära eller som vid den regionala planeringen betecknas som storstadsalternativ. Man kan inte heller bortse från att stockningsproblemen för vissa regioner eller delar av regioner kan reduceras i sådan mån att ett obligatoriskt samrådsförfarande inte längre ter sig påkallat. Av dessa skäl bör man undvika att stelt geografiskt avgränsa de områden där samråds skyldighet skall gälla. I stället bör man sträva efter en ordning som gör det möjligt att i den utsträckning som syftet med förfarandet motiverar efter hand vidga eller begränsa de områden där systemet skall vara tillämpligt. I promemorian föreslås att Kungl. Maj:t därför bemyndigas att närmare bestämma den geografiska avgränsningen på grundval av uttalanden härom som riksdagen kan komma att göra i samband med behandlingen av prop. 1970: 75 eller i andra sammanhang.

5.4 Anmälnings skyldighetens omfattning

5.4.1 Allmänna synpunkter

Det framhålls i promemorian som naturligt att utgångspunkten för ett samrådsförfarande blir anmälan om planerad etablering eller utvidgning till den myndighet som åläggs att handlägga samrådsfrågan. I första hand måste alltså preciseras i vilka fall anmälnings skyldighet skall föreligga. Regler här om bör fånga upp så många som möjligt av de fall i vilka det med hänsyn till syftet med förfarandet skall förekomma samråd. Det skall vidare vara enkelt att konstatera när anmälnings skyldighet föreligger. Detta motiveras av såväl intresset för den enskilde att veta vad som åligger honom som det allmännas intresse av att det finns rimliga möjligheter till kontroll av att

skyldigheten fullgörs. Det betonas att det kan möta svårigheter att på en gång uppfylla båda dessa krav.

5.4.2 Grunden för anmälningsskyldigheten

Av redogörelsen för det norska systemet framgår enligt promemorian att man i Norge har utnyttjat främst lokalbehovet för att precisera grunden för anmälningsskyldigheten. I viss utsträckning har lokalbehovet kombinerats med sysselsättningseffekten. I några fall utgör viss investeringskostnad för lokaler grund för anmälningsskyldighet.

Eftersom syftet med samrådet ytterst är att åstadkomma en balanserad expansion, bör grunden bestämmas så att samrådet kan sträckas ut över olika grenar av samhällslivet, anføres i promemorian. Det synes finnas huvudsakligen tre tänkbara grunder för anmälningsskyldighetens inträde: sysselsättningsökning, investeringskostnad och lokalbehov. I promemorian görs i dessa avseenden följande bedömningar.

En *sysselsättningsökning* som grund för anmälningsplikt kommer inte att träffa nyetableringar eller utvidgningar som i och för sig är föga personalkrävande men som sekundärt kan leda till betydande sysselsättningsökningar. Vidare får man på ett ofullständigt sätt kontakt med branscher där företag med ganska liten personalstyrka är vanliga. Säsongs- eller konjunkturvariationer i sysselsättningen kan vidare erbjuda besvärliga problem. Det torde inte sällan vara vanskligt att bedöma om en sysselsättningsökning är säsongs- eller konjunkturbetonad eller inte. Trots dessa omständigheter finns det goda skäl att lägga sysselsättningsökning som grund för anmälningsskyldigheten. Det synes emellertid f. n. finnas ganska små möjligheter att på ett enkelt och billigt sätt kontrollera att anmälningsskyldighet har fullgjorts i de fall där så skall ske. Visserligen kan sysselsättningsförändringar avläsas av de arbetsgivaruppgifter som skall avlämnas enligt förordningen (1959: 552) angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m. Dessa uppgifter blir emellertid tillgängliga i samlat skick först omkring ett år eller längre tid efter det en sysselsättningsförändring redan har inträtt. Det innebär att möjligheterna att kontrollera att anmälningsskyldigheten fullgörs är otillfredsställande. De sanktioner som kan övervägas vid underlåten anmälan är närmast böter och ålägganden att begränsa sysselsättningen. Sådana sanktioner måste emellertid bedömas vara antingen ineffektiva eller föga lämpliga med hänsyn till verkningarna för tredje man, i första hand de anställda. Det torde av dessa skäl f. n. vara svårt att lägga sysselsättningen till grund för anmälningsskyldigheten.

Vid bedömningen av *investeringskostnad* av viss nivå som grund för anmälningsskyldighet måste man beakta att investeringar i viss utsträckning inte är uttryck för någon expansion och inte heller leder till någon mera påtaglig efterfrågan på arbetskraft på andra håll inom regionen. Vidare kan bedömningen i samrådsärende av de planerade investeringarnas direkta och

indirekta effekter bli rätt vanskelig. Det kan inte uteslutas att annars önskvärda rationaliseringar i viss mån motverkas. En annan olägenhet är att man inte fångar upp sådana i och för sig sysselsättnings- eller lokalkrävande nyetableringar eller utvidgningar som kan ske till förhållandevis låga kostnader. Inte heller torde det f. n. finnas någon på en gång enkel och effektiv möjlighet att kontrollera att anmälningsskyldigheten efterlevs. Även med investeringskostnaden som grund gäller att det är svårt att skapa sådana sanktioner mot överträdelser, vilka på en gång är effektiva och inte berör tredje man. Också investeringar som grund för anmälningsskyldigheten synes alltså böra avvisas.

Den tredje möjligheten är att knyta an till *lokalbehovet*. Så har skett i de länder där etableringskontroll nu förekommer. Även att lägga lokalbehovet som grund har vissa svagheter. Utanför samrådet lämnas företag som har goda utrymmesreserver, och anmälningsskyldigheten måste omfatta även ganska obetydliga lokalbehov om man vill nå företag vilkas verksamhet kräver små lokalutrymmen men är förhållandevis personalkrävande. I regel torde emellertid ett ökat lokalbehov ha samband med en sysselsättningsökning, även om det naturligtvis inte kan sägas att en lokalökning står i en bestämd relation till en sysselsättningsökning. Behov av ytterligare lokaler synes dock kunna utgöra en tillfredsställande grund för en anmälningsskyldighet som syftar till kontakt med det alldeles övervägande antalet fall av väntade direkta eller indirekta sysselsättningsökningar inom regionen. Det kan också förmodas att bedömningen av om behov av ytterligare lokaler mera är en rationaliseringsåtgärd — t. ex. sammanförande av spridda arbetsställen till ett — än uttryck för en expansion åtminstone i en del fall inte innebär samma svårigheter som när effekterna av investeringar till visst belopp skall värderas. Därtill kommer att det är jämförelsevis lätt att kontrollera om en anmälningsskyldighet som grundas på lokalbehov verkligen efterlevs. Kontrollen kan bygga på bestämmelserna i byggnadsstadgan (1959: 612) om skyldighet att söka byggnadslov. Anmälan för samråd kan ställas upp som villkor för att byggnadslov skall få beviljas. Fördelen med denna kontroll är framför allt att lokalbehovet i princip inte kan tillgodoses och alltså nyetableringen eller utvidgningen inte komma till stånd utan att samråd har ägt rum.

Man skulle kunna överväga att, som har skett i Norge, *kombinera flera grunder*, t. ex. lokalbehov och viss sysselsättningsnivå. Man kan då skapa garantier för att bl. a. småföretag inte behöver göra anmälan. Men eftersom man kan förutsätta att det ofta finns ett samband mellan lokalbehov och sysselsättningsökning bör den nämnda effekten kunna i huvudsak undvikas genom begränsning av anmälningsskyldigheten till behov av lokaler med viss ytstorlek. En kombination av investeringskostnad och lokalbehov som grund för anmälningsskyldigheten gör det nödvändigt att investeringskostnaden utreds i kontrollärendet. Detta innebär att kontrollen kompliceras avsevärt. Det förefaller i så fall inte lämpligt att lägga kontrollen på byggnadsnäm-
3 — Bihang till riksdagens protokoll 1970. 1 saml. Nr 154

den. Det är därför knappast något vunnet med att kombinera flera grunder jämfört med att utnyttja endast lokalbehovet.

På grundval av dessa överväganden föreslås i promemorian att anmälningsskyldighet skall föreligga i vissa fall av lokalanskaffning.

Även om det alltså finns avgörande praktiska skäl att f. n. knyta samråds-skyldigheten till anskaffning av lokaler, bör man enligt promemorian uppmärksamma de möjligheter som framdeles kan öppnas att i stället lägga sysselsättningsökningen till grund. I detta sammanhang bör dessutom betonas att det är önskvärt att de av SAF och Sveriges industriförbund utfärdade rekommendationerna följs i större utsträckning än hittills även av företag som inte kommer att omfattas av obligatorisk anmälningsskyldighet.

5.4.3 Anmälningsskyldighetens avgränsning med hänsyn till sättet för anskaffningen av lokaler

En utgångspunkt för att avgränsa anmälningsskyldigheten med hänsyn till sättet för anskaffningen av lokaler bör enligt promemorian lämpligen vara att skyldigheten inte bör sträckas längre än som kan kontrolleras genom kravet på byggnadslov. Man kan förutsätta att generellt krav på byggnadslov föreligger i de områden där anmälningsskyldighet kan antas bli aktuell. Kravet på byggnadslov omfattar praktiskt taget alla fall av ny-, till- eller ombyggnad av lokaler. Anmälningsskyldigheten föreslås därför omfatta allt ianspråktagande av lokaler som föranleder ny-, till- eller ombyggnad eller annan åtgärd med byggnad som kräver byggnadslov enligt byggnadslagstiftningen. Hur lokalerna anskaffas saknar betydelse från annan synpunkt än att skyldigheten att göra anmälan resp. söka byggnadslov kan komma att åvila annan än den som skall disponera lokalerna.

Med denna avgränsning skulle ianspråktagande av helt bruksfärdiga lokaler eller lokaler som inte behöver ändras i sådant avseende som kräver byggnadslov att falla utanför anmälningsskyldigheten, framhålls i promemorian. Detta gäller dock bara lokaler som inte skall tas i anspråk för väsentligen annat ändamål än det som de har använts för tidigare. Den som bygger eller iordningställer lokaler för försäljning eller uthyrning omfattas av anmälningsskyldigheten enligt den föreslagna avgränsningen. Att även i övrigt inordna ianspråktagande av bruksfärdiga lokaler — vare sig det är fråga om ett företags egna lokaler eller sådana som anskaffas genom köp eller förhyrning — erbjuder stora problem därför att det inte finns någon enkel möjlighet att kontrollera att anmälningsskyldigheten fullgörs. I Norge har man lagt kontrollen av sådana fall på vad som motsvarar inskrivningsdomaren i Sverige. En sådan ordning skulle i vårt land täcka anskaffning av lokaler endast genom fastighetsköp. Det anses uteslutet att lägga en sådan kontrollfunktion på inskrivningsdomaren. Dessutom skulle ändå ianspråktagande av redan förut ägda lokaler eller hyrda lokaler lämnas utanför kontrollen. Dessa fall synes inte kunna kontrolleras i sådana former att

ianspråktagandet hindras, utan man skulle få lita till straffsanktioner i efterhand.

I själva verket lär det enligt promemorian emellertid inte bli så många fall som i praktiken lämnas utanför anmälningsskyldigheten. De flesta åtgärder med en byggnad kräver byggnadslov. Det anses därför kunna godtas att de sannolikt få fall då byggnad kan användas för ny eller utvidgad verksamhet utan att byggnadslov krävs lämnas åsido, åtminstone tills vidare. F. ö. erinras om att det är möjligt att i lokaliseringsstödärenden som gäller utflyttning från storstadsområden föreskriva villkor i fråga om användningen av lokaler som blir lediga genom utflyttningen.

En avgränsning av anmälningsskyldigheten behöver självfallet göras också såvitt avser lokalernas storlek. Denna fråga behandlas i ett senare avsnitt.

5.4.4 Den sektoriella avgränsningen

I promemorian erinras om att anmälningsskyldigheten i det norska systemet ligger i huvudsak på företag inom industri och hantverk. Man är emellertid i Norge beredd att utvidga systemet till även annan näringsverksamhet om det visar sig behövas. Med utgångspunkten att alla samhällssektorer skulle behöva omfattas av sådan skyldighet uttalas i promemorian att man från anmälningsskyldighet synes böra undanta i första hand statlig, kommunal och landstingskommunal myndighet. Beträffande statlig förvaltning bedöms lokaliseringsaspekterna i samband med att frågor om lokalanskaffning m. m. aktualiseras. Från tid till annan har vidare gjorts speciella utredningar om den stalliga förvaltningens lokalisering. Nyligen har en sådan undersökning gjorts av den av chefen för finansdepartementet tillsatta delegationen för frågor om utlokalisering av statliga förvaltningsmyndigheter från storstockholmsområdet. Det föreligger därför inget större behov att ålägga statlig myndighet anmälningsskyldighet. Med hänsyn till formerna för lokaliseringsfrågornas prövning, bl. a. i riksdagen, framstår en anmälningsskyldighet i dessa fall inte heller som lämplig. Däremot bör statligt företag omfattas av denna skyldighet. En kommuns byggande för förvaltningsändamål är av naturliga skäl i allt väsentligt lokaliserat till kommunens område och faller därför utanför syftet med lokaliseringssamrådet. Detsamma anses i viss utsträckning gälla för landstingskommuns motsvarande byggande.

Mot bakgrunden av ERU:s karakteristik över den uppdelning av näringslivet i en storstadsorienterad del och en mot andra regioner inriktad del som utvecklingen har medfört påpekas i promemorian att det material som denna karakteristik bygger på ger vid handen att man inte som i Norge bör begränsa samrådet att gälla företag inom endast vissa näringsgrenar. Tvärtom bör i princip alla olika verksamhetsgrenar kunna omfattas av anmälningsplikt. Vissa undantag bedöms emellertid böra göras. Sålunda bör man generellt undanta byggande för bostadsändamål. Omfattningen av bostadsbyg-

gandet inom olika kommuner regleras bl. a. av de ramar som tilldelas kommunerna av bostads- och arbetsmarknadsmyndigheterna med utgångspunkt i den bostadsbyggnadsplan som statsmakterna årligen beslutar om. Bestämmandet av ramarna för kommunerna sker på grundval av bl. a. regionalpolitiska överväganden. Vidare bör samlingslokaler av skilda slag undantas, t. ex. kyrkor, folkets hus m. m. Beträffande sådana byggnader finns det av naturliga skäl ganska litet utrymme för en diskussion om alternativ lokalisering. Anmälningsskyldigheten bör inte heller omfatta närbutiker och annan närservice, som utgör naturligt komplement till boendet.

I övrigt kan det enligt promemorian finnas anledning att för de utpräglade storstadsområdenas del tillse att lokaliseringssamråd kommer till stånd vid alla mera betydande nyetableringar eller utvidgningar inom flertalet sektorer. Inte minst viktigt är det att samrådet omfattar administration och andra servicefunktioner som svarar för en väsentlig del av expansionen i dessa områden. Hur den sektoriella avgränsningen i detalj bör ske bör bero på karaktären av stockningsproblemen inom de olika regionerna vid olika tider. Det bör således finnas möjlighet att efter hand avgöra vilka sektorer som skall omfattas av anmälningsskyldighet, varvid skyldigheten bör kunna bestämmas olika i skilda regioner och för skilda tider.

5.5 Samrådsförfarandet

Samrådsförfarandet skisseras i promemorian i sina huvuddrag enligt följande.

En anmälan för samråd bör leda till att lokaliseringsmyndigheten vidtar åtgärder som behövs inför kommande överläggningar. Anmälan bör å ena sidan göras när något så när konkreta planer föreligger för var och när etableringen eller utvidgningen skall äga rum och när effekterna av planernas förverkligande vad gäller arbetskraftsbehov m. m. kan bedömas. Möjligheterna att föra meningsfulla överläggningar om lämpliga lokaliseringalternativ saknas om expansionsplanerna är helt vaga. Det är å andra sidan angeläget att företaget eller organisationen får information om lokaliseringalternativ, innan planerna på etablering eller utvidgning har fått så fast form att de inte kan ändras. Samrådet bör komma till stånd innan den anmälningsskyldige har bundit sig för visst ianspråktagande av lokaler. Det torde inte vara möjligt att närmare precisera när anmälan skall göras eller mera detaljerat ange vilka upplysningar som skall bifogas för att anmälan skall anses ha skett. De erfarenheter som efter hand vinnas av systemets tillämpning får läggas till grund för bedömning av möjligheterna och behovet att sedermera komplettera systemet i detta avseende.

Lokaliseringsmyndigheten behöver för sin handläggning av samrådsärendet vissa närmare uppgifter beträffande den planerade etableringen eller utvidgningen. Uppgifter behövs beträffande omfattningen och beskaffenheten av eventuell nuvarande verksamhet, antalet sysselsatta, arbetsställets be-

lägenhet m. m. Vidare torde uppgifter böra lämnas myndigheten om den närmare beskaffenheten och omfattningen av de planerade åtgärderna och om syftet med dem. Den anmälände bör upplysa var etableringen eller utvidgningen planeras äga rum och när planerna skall förverkligas. Uppgifter behövs vidare bl. a. om lokalbehovet, om beräknad sysselsättningseffekt och om beräknade produktionsförändringar. Hur pass omfattande uppgifter som krävs i samrådsärendena kan variera från fall till fall. Arten och omfattningen av de uppgifter som bör lämnas bör samordnas med den uppgiftsskyldighet i motsvarande avseenden som åligger eller kan komma att åläggas företag i andra sammanhang. Det synes mest ändamålsenligt att närmare föreskrifter om uppgiftslämnandet ges i administrativ ordning.

Närmare reglering av vad som skall förekomma vid samrådet bör inte göras. Man kan räkna med att lokaliseringsmyndigheten i en del fall redan på grundval av anmälan och en förberedande utredning finner det ändamålslost att diskutera andra lokaliseringsalternativ. Så t. ex. behöver realisandet av vissa utbyggnadsplaner inte vara uttryck för någon expansion eller någon från regionalpolitisk synpunkt olämplig omstrukturering. Även i andra fall kan en alternativ lokalisering te sig inaktuell. Men många gånger torde situationen vara sådan att ett mera ingående informationsutbyte mellan myndigheten och den anmälände är påkallat. Hur pass ingående informationerna bör vara måste bero av omständigheterna i det särskilda fallet. Lokaliseringsmyndigheten bör därför ha betydande handlingsfrihet i detta avseende. Det är viktigt att den anmälände blir grundligt informerad bl. a. om det regionalpolitiska stöd som kan lämnas honom vid etablering inom område där stöd kan utgå. Vidare torde ofta finnas anledning att tillhandahålla utredningar beträffande lokaliseringsförutsättningar i övrigt i orter som med hänsyn till såväl företagets verksamhet som ortens näringsliv kan utgöra lokaliseringsalternativ. Det är naturligt att myndigheten härvid bör ta hänsyn till önskemål från den anmälände om utredning beträffande sådana alternativ som han är intresserad av liksom att myndigheten särskilt undersöker förutsättningarna för etablering inom område där stöd kan utgå.

För att utredningen skall vara ändamålsenlig kan myndigheten behöva kompletterande uppgifter från företaget. Om myndigheten utrustas med tvångsmedel för att få tillgång till sådana informationer, torde samrådets karaktär av frivilligt förfarande gå förlorad. Med hänsyn härtill torde man, åtminstone i avvaktan på erfarenheter från samrådsärenden, böra avstå från att tillägga myndigheten befogenhet att utnyttja tvångsmedel mot den anmälände.

Eftersom lokaliseringsmyndigheten bör ha handlingsfrihet i fråga om utredningen i lokaliseringsfrågan bör det inte komma i fråga att, som har skett i det norska systemet, förplikta myndigheten att tillhandahålla kostnadsanalyser beträffande alternativa lokaliseringar. Detta utesluter givetvis inte att myndigheten i mån av resurser lämnar den anmälände bistånd i dessa och andra avseenden.

Ibland kan det vara ändamålsenligt att överläggningar äger rum även med annan än den anmälände. Så kan vara fallet t. ex. om lokalerna anordnas eller anskaffas för annans räkning, t. ex. för att överlåtas eller hyras ut. Det bör ankomma på lokaliseringsmyndigheten att bedöma när det är lämpligt med ett på detta sätt vidgat samråd och att ta initiativ därtill. Någon särskild reglering av sådana situationer synes inte behövas.

Samrådet skall ha karaktär av ett utbyte av informationer om och synpunkter på olika lokaliseringsmöjligheter. Det är viktigt att samrådet utformas så att det smidigt kan anpassas till företagens och organisationernas egen planering.

Efter avslutat samråd skall den anmälände ha frihet att själv besluta om var han skall etablera sig eller utvidga sin verksamhet. Samrådsförfarandet bör avslutas genom att myndigheten utfärdar bevis om att samråd har skett.

I promemorian påpekas att man vid remissbehandlingen av lokaliseringsutredningens betänkande har uttalat farhågor för att överläggningar i lokaliseringsfrågan kan bli långdragna och tidsödande. Samrådsmyndigheten bör enligt promemorian svara för att samrådet sker utan dröjsmål och få resurser härför. En snabb och effektiv handläggning är nödvändig om samrådsförfarandet i längden skall kunna fylla sin uppgift. En förutsättning för att samrådet skall kunna gå snabbt är emellertid att de anmälände själva är positivt inställda till samrådsförfarandet och lämnar reell medverkan i detta genom att både göra anmälan i god tid och sedan aktivt medverka i samrådet.

Liksom i Norge anses viss tidrymd för överläggningarna böra anges, efter vars utgång samrådsskyldigheten anses fullgjord. Hinder bör inte föreligga att samrådet fortsätts även efter den bestämda tidens utgång, förutsatt att både myndigheten och den anmälände finner detta ändamålsenligt. Mera tveksamt bedöms det vara om lokaliseringsmyndigheten bör ha möjlighet att föreskriva längre samrådstid om särskilda skäl föreligger. Myndigheten skulle därigenom få möjlighet att förlänga samrådsförfarandet i avvaktan på kompletterande upplysningar eller utredningar som myndigheten bedömer nödvändiga. Å andra sidan räknas i promemorian med att företag och organisationer, som har positiv inställning till samrådsförfarandet, inte kommer att undanhålla de uppgifter som lokaliseringsmyndigheten anser nödvändiga för att bedöma t. ex. vilka lokaliseringsalternativ som bör presenteras. För speciella fall förordas dock att möjlighet öppnas till förlängning av tiden. Huvudregeln bör alltså vara att tidrymden för samrådet fixeras, men möjlighet till förlängning finns, om det föreligger synnerliga skäl.

Som har redovisats förut får man enligt promemorian en på det hela taget tillfredsställande kontroll över att samråd kommer till stånd om man knyter anmälningsskyldigheten till vissa åtgärder som kräver byggnadslov. Kontrollen föreslås i promemorian åstadkommas på så vis att byggnadsnämnd

inte får meddela byggnadslov utan att anmälningsskyldig sökande företer bevis om att samråd har skett.

Sveriges industriförbund har i sitt remissyttrande över lokaliseringsutredningens betänkande påpekat att den offentlighet som på ett tidigt stadium måste ges företagens investeringsplaner i och med att anmälan sker kan medföra nackdelar från konkurrenssynpunkt och påtryckningar från kommuner och andra intressenter etc. Sådana olägenheter kan enligt promemorian undvikas genom att såväl de uppgifter som den anmälände lämnar i samband med anmälan som de utredningar lokaliseringsmyndigheten gör sekretessbeläggs. Även bestämmelser om tystnadsplikt för den som tar befattning med samrådsärenden hos myndigheten behövs.

5.6 Lokaliseringsmyndigheten

Lokaliseringsmyndighetens uppgifter blir enligt promemorian sammanfattningsvis att lämna informationer och göra utredningar om förutsättningarna för etablering eller utvidgning dels på den planerade etableringsorten och dels på andra orter, i första hand inom stödområdet, att ta upp överläggningar om alternativ lokalisering och att efter överläggningarna utfärda bevis om att samråd har förekommit.

Till grund för samrådsverksamheten bör ligga den regionalpolitiska planeringen, uttalas i promemorian. Den materialinsamling och det utredningsarbete som görs vid denna planering bör utnyttjas för att belysa lokaliseringsförutsättningarna i olika regioner och orter. Bedömningar i samrådsärendena bör göras på central nivå, eftersom det här blir fråga om diskussioner rörande lokaliseringsval främst mellan olika regioner. Underlag för sådana överväganden finns i viss utsträckning tillgängligt inom inrikesdepartementet och ERU. Att förlägga lokaliseringssamrådet på departementsnivå är i och för sig inte lämpligt och strider f. ö. mot grunderna för 1965 års departementsreform. ERU är ett utredningsorgan med ställning som kommitté och bör inte åläggas myndighetsfunktioner. Den enda centrala myndighet som f. n. har direkt anknytning till regionalpolitiken är AMS, som hittills har fullgjort den centrala myndighetsfunktionen inom lokaliseringspolitiken. Uppgiften som samrådsmyndighet föreslås i promemorian därför läggas på AMS.

Hos AMS finns f. n. en arbetslöshetsförsäkringsdelegation, som i styrelsens ställe handlägger vissa ärenden om erkända arbetslöshetskassor (12 och 17 §§ instruktionen (1965:667) för arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna). Enligt instruktionen kan Kungl. Maj:t vid behov utse ytterligare delegationer för att handlägga särskilda uppgifter. Samrådsärendena bör enligt promemorian lämpligen på liknande sätt handläggas av en särskilt inrättad delegation hos styrelsen. I delegationen bör ingå företrädare för bl. a. staten, näringslivet, arbetsmarknadsparterna och kommunerna. Till delegationens förfogande bör ställas ett särskilt kansli inom ramen

för AMS:s organisation. Det är viktigt att detta kansli både kvantitativt och kvalitativt får sådana resurser att samrådsverksamheten får ett reellt innehåll. Delegationen bör härutöver kunna anlita särskild expertis i olika frågor. Den närmare uppbyggnaden av kansliorganet föreslås skola undersökas ytterligare.

För utredningsarbete anses dessutom länsstyrelserna, planeringsråden, länsarbetsnämnderna och företagareföreningarna böra anlitas. I promemorian sägs det vara särskilt angeläget att länsstyrelsernas/planeringsrådets sakkunskap i frågor som angår lokaliseringsförutsättningar inom länen utnyttjas.

6. Remissyttrandena över promemorian

6.1 Remissinstansernas inställning i stort

Ett samrådsförfarande av den typ som föreslås i promemorian tillstyrks eller lämnas utan erinran av bl. a. *hovrätten över Skåne och Blekinge, kommerskollegium, AMS, bostadsstyrelsen, statens planverk, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, lokaliseringsutredningen, majoriteten i Svenska kommunförbundets styrelse, Företagareföreningarnas förbund, KF, Sveriges köpmannaförbund, flertalet kommunala organ och Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare*. Ett par remissinstanser ställer sig inte avvisande men hävdar att det föreslagna samrådsförfarandet inte bör införas utan ytterligare klarlägganden om samrådets regionalpolitiska syfte och effekter. Yttranden av denna innebörd har avgetts av *länsstyrelsen i Malmöhus län* och *ERU*.

En grupp remissinstanser ställer sig huvudsakligen positiva till promemorieförslaget men sätter i fråga om inte en starkare styrning av etableringarna skulle kunna vara motiverad, i varje fall på längre sikt. Till denna grupp hör *länsstyrelserna i Värmlands och Norrbottens län, LO, TCO, Skånes FCO-distrikt, RLF* och några kommuner.

Huvudsakligen avstyrkande yttranden har avgetts av bl. a. *en minoritet i AMS:s styrelse, länsstyrelsen i Stockholms län, Handelskamrarnas nämnd, SAF, Sveriges industriförbund, SHIO, Svenska bankföreningen, Sveriges grossistförbund, en minoritet i Svenska kommunförbundets styrelse, Stockholms läns och Malmöhus läns företagareföreningar, Stor-Stockholms planeringsnämnd, Sydvästra Skånes kommunalförbund, stadsfullmäktige i Göteborg, drätselkammaren i Malmö* och ett antal hörda handelskammare.

6.2 Behovet av information i lokaliseringsfrågor

Remissinstanserna är i stort sett eniga om värdet av förbättrad information till företag och organisationer i frågor som har betydelse för lokaliseringsval.

Ett aktivt samarbete mellan samhällsorgan och näringsliv är inte något nytt, påpekar *Svenska kommunförbundet*. Det finns ett ömsesidigt beroende mellan beslut av samhälle och näringsliv. Samråd blir under sådana förhållanden ett naturligt inslag i beslutsprocessen. Redan nu förekommer samråd vid driftsinskränkningar och företagsnedläggningar. Denna samverkan kan ses som ett led i försöken att lösa uppkomna problem i samband med redan fattade beslut. Det finns starka skäl för ett samrådsförfarande innan slutlig ställning har tagits till sysselsättningsförändringar.

Ett ökat informationsutbyte är således naturligt. Förbundet erinrar om samrådet mellan Sveriges industriförbund och inrikesdepartementet i lokaliseringsfrågor och ser promemorieförslaget som en utveckling i syfte att förbättra beslutsunderlaget i lokaliseringsfrågor.

Lokaliseringsutredningen framhåller att samhället har ett starkt intresse av att få kontakt med företagen dels för att informera om lokaliseringsförutsättningar i olika orter och regioner, det lokaliseringspolitiska stödet och andra regionalpolitiska medel, dels för att diskutera lokaliseringsalternativ och söka påverka företagens lokaliseringsval bl. a. genom användning av de positiva regionalpolitiska medlen. Samrådet bör snarast hänföras till de positiva medlen. Det är ju forfarande företagen själva som beslutar om lokaliseringen. Anmälningsskyldigheten behöver med hänsyn till den information som skall ges inte uppfattas som något negativt. Det positiva med samrådet borde ha betonats mera i promemorian, anser utredningen.

Även andra remissinstanser betonar informationens betydelse för en framgångsrik regionalpolitik. Enligt *KF* bör näringslivets strukturomvandling lösas med i första hand arbetsmarknadspolitiska medel. Som komplement till dessa behövs rörelsestimulerande medel och ett mer organiserat informationsutbyte mellan samhällsorgan och enskilda företag. Ett sådant informationsutbyte är enligt *KF*:s uppfattning en av förutsättningarna för att en hela landet omfattande regionalpolitik skall kunna utformas på bästa sätt. Också *länsstyrelsen i Värmlands län* anser att det finns skäl att stimulera näringslivet till ökade kontakter med offentliga lokaliseringsorgan. Nya åtgärder för att öka kontaktytan mellan näringsliv och samhälle behövs som komplement till nuvarande lokaliseringspolitiska och regionalpolitiska åtgärder.

Länsstyrelsen i Norrbottens län betonar värdet i lokaliseringspolitiskt hänseende av att informationsnivån höjs. Osäkerheten inför nylokaliseringsalternativ skulle härigenom minska och benägenheten för ny lokalisering öka.

I sitt gemensamma yttrande säger *SAF* och *Sveriges industriförbund* bl. a. att ju bättre informationer om lokaliseringsförutsättningarna i olika områden och orter som står företagen till buds, desto större möjligheter har de att göra en riktig bedömning av lokaliseringsfrågan. Myndigheterna kan göra en värdefull insats för att belysa dessa frågor och samtidigt ge företagen informationer om samhällets intentioner inom samhällsplaneringen och regionalpolitiken. Organisationerna har klart deklarerat sin positiva inställning till ökad information och samråd mellan näringslivet och statsmakterna i lokaliserings- och planeringsfrågor och sin vilja att medverka till att detta kommer till stånd. Också *Svenska bankföreningen* anser att det behövs ökat informationsutbyte för att företag och myndigheter bättre skall kunna bedöma fördelar och nackdelar med olika etableringsalternativ. *Stock-*

holms handelskammare säger sig utgå från att de enskilda företagen i sitt eget intresse förlägger sin verksamhet till den plats som från företagens synpunkter framstår som fördelaktigast med hänsyn till tillgängliga informationer. Förbättrad information från samhällets sida om tillgången på arbetskraft i olika regioner liksom upplysningar i övrigt om lokaliseringsförutsättningar är enligt handelskammaren självfallet av värde för ett företag. Liknande synpunkter anlägger *Handelskamrarnas nämnd*. Enligt *Sveriges grossistförbund* råder det självfallet inte delade meningar om det önskvärda i en utvidgad kontakt mellan staten och företagen i lokaliseringsfrågor. Arbetsmarknadsmyndigheterna bör ställa all information om lokaliseringsförutsättningarna i olika delar av landet till företagens förfogande så att dessa kan bygga sina beslut på en allsidig kännedom om relevanta fakta, framhåller förbundet.

Liknande synpunkter som de här återgivna förs fram i *flera andra remissyttranden*.

6.3 Samrådets syfte och former

I allmänhet grundar remissinstanserna sin bedömning av förslaget till organiserat samrådsförfarande på en diskussion om det allmänna regionalpolitiska syftet med samrådet. Med denna utgångspunkt behandlas frågan om vilken grad av styrning av lokaliseringsbesluten som bör vara samrådets direkta syfte. Ställningstagandena till formerna för samrådet knyts i remissyttrandena ofta samman med remissinstansernas ståndpunkter i fråga om detta direkta syfte.

Det allmänna regionalpolitiska syftet behandlas utförligt av ERU, som ser promemorieförslaget som ett första försök att påverka storstädernas utveckling. Syftet med samrådet bör emellertid klargöras mera entydigt, innan slutligt beslut om samrådsförfarande fattas. Enligt ERU behandlas i promemorian två aspekter på storstadsproblematiken. Den ena gäller problem som aktualiseras när man vill nå balanserad utveckling inom vissa regioner, den andra problem när målet är att nå balans i utvecklingen mellan olika landsdelar. Samrådsförfarandet torde kunna användas för att lösa storstadsproblem av båda dessa slag. Men den regionala och sektoriella avgränsningen torde böra vara olika om främst det ena eller det andra slaget av problem skall lösas. ERU påpekar vidare att de inomregionala balansproblemen i regel är kortsiktiga, medan de mellanregionala ofta är mer långsiktiga. De inomregionala problemen kan orsakas av alltför snabb inflyttning men också av olämplig resursfördelning mellan olika sektorer under ett expansionsförlopp. Samråd kan inriktas såväl på att enbart dämpa tillväxten som på att styra den sektoriella fördelningen av resurserna. I promemorian hade verkan av samråd på de olika balansstörningarna bort analyseras. Som exempel på problem som bör beaktas vid en sådan analys nämner ERU bl.a. följande. För de typer av

ekonomisk verksamhet som nu är överrepresenterade i storstäderna, nämligen bl. a. övrig partihandel, uppdragsverksamhet, elektroindustri, grafisk industri och offentlig förvaltning torde i första hand de i prop. 1970:75 åsyftade storstadsalternativen vara tänkbara utflyttningsorter. Samrådet torde sålunda inte leda till någon omfördelning från de mest expansiva regionerna till dem som uppvisar den kraftigaste kontraktionen. Redan expansiva regioner kommer i första hand i fråga som alternativ till storstadslokalisering. Som framhålls i promemorian bör samrådet inte begränsas till handel och industri. Utspridning av kontaktkrävande verksamhet kan medföra betydande fördelar från välfärdspolitiska synpunkter. Som ett annat viktigt problem nämner ERU att alltför snabb omfördelning kan leda till betydande inomregionala balansproblem i de regioner till vilka ekonomisk verksamhet uppmanas flytta.

I fråga om möjligheterna att skapa balans inom storstädernas utveckling säger ERU att, om samrådet leder till att nyetablering eller expansion reduceras genom att andra lokaliseringsalternativ väljs, möjligheterna ökas att den existerande kapaciteten för utbyggnad av bl. a. samhällskapital skall räcka till för en begränsad tillväxttakt. Det kan leda till bättre samstämmighet mellan mål beträffande sysselsättningsgrad, produktionsutveckling, prisstabilitet och samhällelig service. En del av de inomregionala balansproblemen är av kortsiktig konjunkturpolitisk art. Storstadsregionerna är mer självförsörjande än andra regioner. Efterfrågeökningar sprider sig i förhållandevis liten grad till andra regioner i form av importefterfrågan. En ökning av den ekonomiska verksamheten på grund av nyetablering eller expansion leder härigenom till större omedelbara multiplikatoreffekter i de största regionerna. Dessa torde därför vara mer konjunktur känsliga än de mindre. ERU drar härav slutsatsen att de kortsiktiga aspekterna bör beaktas i samrådsförfarandet.

Också *lokaliseringstudningen* beklagar att intentionerna med samrådet inte har klargjorts i promemorian. Man hade bort knyta an till ERU:s uttalanden om storstadsproblematiken i SOU 1970:3 och redogöra för de överväganden om samrådets användbarhet och avsedda funktion inom regionalpolitiken som ligger till grund för förslaget.

Flera remissinstanser uppehåller sig främst vid de inomregionala balansproblemen. *Svenska kommunförbundet* finner att promemorieförslaget syftar till att dämpa tillväxttakten i stockningsområdena. Enligt *Göteborgs och Bohus läns landstings näringsnämnd* behöver åtgärder vidtas för att dämpa tillväxten i storstadsregionerna. *RLF* förutsätter att direktiven till lokaliseringsmyndigheten utformas så att det blir klart att syftet är att få till stånd en markant dämpning av utbyggnadstakten i stockningsregionerna. Samrådet bör dessutom inriktas på att i första hand finna alternativa lokaliseringsorter inom stödområdet. Mot bakgrund av den mycket starka sysselsättningsexpansionen och den mycket höga utbyggnadstakten i Stockholms

län finner *länsarbetsnämnden i Stockholms län* starka skäl att samhället mera aktivt än hittills, i första hand genom information och samråd, söker påverka lokaliseringen av sysselsättningsexpanderande arbetsställen inom alla näringsgrenar där.

Samrådet bör inte utnyttjas bara för att avhjälpa stockningsproblem utan också för att skapa tillväxtcentra utanför de större städerna, anser *TCO. Länsstyrelsen i Malmöhus län* menar att det torde vara sällsynt att en lokalisering till stödområdet framstår som ett realistiskt alternativ till lokalisering eller utbyggnad i Malmöområdet. Rådgivningen bör för att bli meningsfull inriktas även på andra områden än stödområdet. Därigenom nås också större avlastning av storstäderna. Företagslokaliseringar bör därför inriktas också på områden som från långsiktiga regionalpolitiska synpunkter behöver en förstärkning av näringslivet.

Samrådets syfte bedömer *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* vara både att motverka stagnationen i vissa områden och att dämpa den kraftiga tillväxten i storstäderna. Länsstyrelsen ansluter sig till uppfattningen att en regionalpolitik som syftar till utjämning mellan olika delar av landet måste innefatta att industriell verksamhet omfördelas från expansiva till stagnerande regioner.

En viss uppbromsning av tätortstillväxten kan vara önskvärd för att stockningsproblem skall undvikas och en uppbromsning minskar samtidigt avfolkningsproblem på andra håll, yttrar *Svenska bankföreningen*, som betonar att detta dock inte får ske på bekostnad av utvecklingsbefrämjande etableringar i tätorterna.

SAF och *Sveriges industriförbund* efterlyser i sitt gemensamma yttrande en klar målsättning för regionalpolitiken och en medveten inriktning på att utveckla ett begränsat antal tätortsregioner med väl utbyggd enskild och samhällelig service. Organisationerna ställer sig positiva till åtgärderna att nå mer balanserad utveckling mellan olika regioner. En minskning av industrissysselsättningen i storstäderna har skett under 1960-talet. Bakom den utvecklingen ligger strävanden hos företagen att i storstadsregionerna behålla bara sådan verksamhet som är en förutsättning för företagens utveckling. Utflyttning beror i ökad utsträckning av om attraktiva lokaliseringalternativ kan skapas. Eftersom en konkretisering ännu inte har skett finns det anledning att iaktta stor försiktighet vid användningen av direkta lokaliseringspolitiska styrmedel, menar organisationerna. Också *stadsfullmäktige i Göteborg* anmärker, att det saknas entydigt formulerad regionalpolitisk målsättning, och *Sydvästra Skånes kommunalförbund* påpekar att det är oklart vilka alternativ till storstadslokalisering som skall erbjudas.

Vanskligheter med ingripanden i syfte att dämpa storstadstillväxten utvecklar *Stor-Stockholms planeringsnämnd* utförligt. Stockningsproblemen hänger enligt nämnden i stor utsträckning samman med själva storleken

och med stigande standardkrav och i endast mindre mån med befolkningsstillväxten som sådan. Stockningsproblem är kriterier på bl. a. ett intensivt utnyttjande av samhällskapital med låga genomsnittskostnader för invånarna. Sådana kapacitetsbrister bör hellre rättas till genom en ökning av kapaciteten än genom en efterfrågeminskning. Den statliga politiken bär enligt nämnden en väsentlig del av ansvaret för kapacitetsbristen. Standardtillväxten är redan dämpad på ett samhällspolitiskt inte lyckligt sätt. Det stora antalet småregioner har andra obalansproblem. Avflyttningen från dessa regioner förvärrar deras problem.

Storregionerna och deras tillväxt spelar en övervägande positiv roll för landets ekonomi, fortsätter nämnden. Stockholmsregionen har ett betydande exportöverskott gentemot övriga delar av landet. Detta hänger samman med storstädernas produktivitet fördelar, i synnerhet för företag med avancerade krav på arbetskraftstillgång, marknad och produktionsmiljö. Även för invånarna är storstäderna attraktiva genom ett stort utbud av arbetstillfällen, utbildningsmöjligheterna och den kulturella mångsidigheten. Å andra sidan kan tillväxten i storstadsregionerna leda till vissa problem. Investeringarna kan vara särskilt resurskrävande. En viss inflations-effekt kan uppstå genom efterfrågeöverskott på arbetskraft. Inflyttningen av arbetskraft till en region leder enligt nämnden till en kortsiktig och i vissa fall också långsiktig balansrubbing i inflyttnings- och utflyttningsregionen. I en storstadsregion ställer en inflyttning relativt sett inte så stora krav som i en hastigt växande mindre region. Om man emellertid av stabiliseringspolitiska skäl försöker dämpa de obalanser som orsakas av inflyttningens följdinvesteringar skapas andra problem, t. ex. sociala problem, dämpad ekonomisk tillväxttakt samt minskat exportöverskott till andra regioner och därmed sämre förutsättningar för utjämning mellan regionerna. Utflyttningen från glesbygden sker numera huvudsakligen till andra block än storstädernas. En satsning på storstadsalternativ kan påskynda avfolkningen av glesbygderna, men då inte på grund av storstadstillväxten.

Enligt nämndens åsikt måste motivet för att åtminstone temporärt dämpa takten i storstadstillväxten vara att balansproblemen på kort sikt bedöms som så svåra att de kräver sådana åtgärder trots risken för i och för sig ogynnsamma följdverkningar. Ett minimikrav är en grundlig analys av de positiva och de negativa effekterna i olika regioner och i landet som helhet. En sådan analys saknas och man kan därför inte bedöma i vilken utsträckning medel av typen lokaliseringssamråd kan tillgripas och mot vilka sektorer det kan riktas utan att det sammanvägda resultatet blir alltför negativt för storstäderna och för hela landet.

Liknande synpunkter som planeringsnämnden anlägger *minoriteten i Svenska kommunförbundets styrelse* i ett särskilt uttalande. Ledamöterna säger bl. a. att både tillväxttakten och tillväxtproblemen förefaller ha över-

skattats. Storregioner är nödvändiga i en effektivt fungerande ekonomi. De problem som föreligger i storstäderna har sin motsvarighet i de regioner som kan vara realistiska alternativ till storstadslokalisering och problemen är inte mindre i dessa alternativa regioner. Inte heller där torde finnas nämnvärt outnyttjat samhällskapital. Det är de små tätorterna i utflyttningsregionerna som har tillgång till sådant kapital. Deras problem kan inte lösas med åtgärder som är riktade mot storstäderna. Det är oroande att förslaget inte bygger på en regional-ekonomisk analys, framhålls i uttalandet. Också *Stockholms handelskammare* kritiserar att man inte i detta sammanhang har klarlagt vad som skall anses vara en balanserad expansion i storstadsområdena och hur de agglomerationsvinster som koncentrationen av näringsliv och befolkning till storstadsregionerna ger skall avvägas mot de välfärdsförluster som denna utveckling kan innebära.

Med hänsyn till den hårdnande konkurrensen från andra länder är det nödvändigt att man bygger upp konkurrenskraftiga regioner, vilkas tillväxt inte får hindras genom regleringar, betonar *Sydvästra Skånes kommunalförbund*. Att en begränsning av storstadstillväxten inte behöver betyda en motsvarande ökning i stödområdena utan kan komma att leda till ökad etablering utomlands påpekas av bl. a. *Malmöhus läns företagareförening*.

I ett par remissyttranden berörs förhållandena i Göteborgs- och Malmöregionerna. *Handelskamrarna i Göteborg, Borås och Karlstad* är tveksamma om huruvida det i Stor-Göteborg kan sägas förekomma besvärande balansproblem av storstadsnatur. Antalet årsarbetare i privat verksamhet där minskade under åren 1966—1968 med ca 7 000. Samtidigt ökade antalet årsarbetare inom den offentliga sektorn med ca 7 800. Ett annat drag i strukturen är tendensen till fortsatt tillväxt av den i Stor-Göteborg helt dominerande verkstadsindustrin med åtföljande ökad risk för konjunkturmässiga störningar. För att skapa bättre balans mellan olika näringsgrenar går regionens näringspolitik ut på att bl. a. främja etablering av företag med annan verksamhet än den som nu är företrädd inom regionen. Enligt handelskamrarna synes en sådan näringspolitik stå i motsats till strävanden att genom bl. a. samrådsförfarande dämpa tillväxten i regionen. Liknande synpunkter har *stadsfullmäktige i Göteborg, Sydvästra Skånes kommunalförbund* anser det vara verklighetsfrämmande att tala om stockningsproblem i Malmöregionen.

Av de remissinstanser som ställer sig positiva till det föreslagna samrådet i det direkta syftet att garantera att företagens lokaliseringsbeslut fattas på grundval av så fullständig information som möjligt finner *lokaliseringsutredningen* det viktigt att företagen får klart för sig att samrådet innebär en kanal för informationer, vilka kan vara av betydelse för företagens planering. Med den utgångspunkten borde det vara möjligt att utveckla ett förtroendefullt samarbete mellan staten och företagen. Lika viktigt är ett förtroendefullt samarbete mellan staten och kommunerna. Den

valda lösningen att skapa ett fristående samrådsförfarande är i och för sig acceptabel. Det kan emellertid ifrågasättas om det inte hade varit värdefullt att få en anknytning till existerande informationssystem, varigenom redan etablerade kontakter hade kunnat utnyttjas. Utredningen förutsätter vidare att samarbetet mellan Sveriges industriförbund och inrikesdepartementet vidareutvecklas och att kontakter med andra näringslivsorganisationer utvecklas till ett reguljärt samarbete. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser att de föreslagna samrådsformerna knappast kan innebära någon olägenhet för företagen. Det torde också från näringslivets synpunkt vara angeläget att man genom åtgärder på ett relativt tidigt stadium söker komma till rätta med balansproblemen.

Kommerskollegiet fäster uppmärksamheten på att det slutliga ansvaret för lokaliseringen kommer att ligga hos den enskilde företagaren i det föreslagna systemet som bygger uteslutande på information och samråd. Etableringskontroll har fördelen att beslutanderätten och därmed ansvaret läggs hos ett offentligt organ. Kollegiet finner emellertid uppenbart att ett system med etableringskontroll skulle medföra betydande praktiska svårigheter. Å andra sidan är den nuvarande ordningen inte tillfredsställande. På grund härav förordar kollegiet att det föreslagna obligatoriska samrådsförfarandet prövas. Enligt *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare* har en förbättrad och mera näringslivsanpassad information från samhället om lokaliseringsförutsättningar stort värde för företagen. Antalet institutioner som nu ägnar sig åt information och utredning på lokaliseringsområdet är så stort att överblicken går förlorad. Skäl talar därför för ett centraliserat samrådsförfarande.

Statens planverk räknar med att det föreslagna samrådet får bara måttliga effekter men betonar att man med de erfarenheter som vinnas av förfarandet får bättre grepp om problemen för framtiden. Inte heller *AMS* säger sig vilja överdriva de resultat som kan nås genom promemorieförslaget. En vidgad informationsverksamhet med aktivt engagemang från näringslivets egna organisationer borde kunna leda till ökad utlokalisering. Tvångs- eller styrningsmetoder finner *AMS* inte ägnade att främja utlokalisering. Samråd i de former som har föreslagits i promemorian tillstyrks emellertid av *AMS*. *Bostadsstyrelsen* konstaterar att syftet med förslaget ligger i linje med vad styrelsen anförde i sitt remissyttrande över lokaliseringsutredningens betänkande.

Enligt *länsarkitekten i Stockholms län* är utvecklingen i Stor-Stockholmsregionen f. n. så snabb att den översiktliga planeringen har svårigheter att i alla avseenden hålla takten. Följden kan bli mindre lyckade lokaliseringsbeslut utan stöd i översiktlig planering eller dispositionsplanering. Samhällets ekonomiska och fysiska planering bör i allt högre grad samordnas för att man skall åstadkomma en lämplig utbyggnad och lokalisering av olika samhällsfunktioner. Det samråd som nu förekommer inom den fysiska pla-

neringens ram och inom länsstyrelsen från regionpolitisk lokaliseringssynpunkt är av stort värde. Det bör fördjupas. Samrådsskyldigheten är därför ändamålsenlig. Nuvarande samrådsformer har otvivelaktigt ökat möjligheterna att med positivt resultat vidta arbetsmarknadspolitiska åtgärder, yttrar *majoriteten i Svenska kommunförbundets styrelse*. Detta samråd kan ses som ett led i försöken att lösa uppkomna problem i samband med redan fattade beslut. Starka skäl kan anföras för samrådsförfarande, innan slutligt ställningstagande till sysselsättningsförändringar har gjorts. Därigenom torde många fördelar kunna vinnas för alla inblandade parter. Styrelsemajoriteten tillstyrker därför att det i promemorian framförda förslaget prövas försöksvis. *Företagareföreningarnas förbund* förklarar utan närmare kommentarer att förbundet inte har något att erinra mot det föreslagna samrådsförfarandet och *KF* ställer sig i princip positivt till det föreslagna samrådet i form av utbyte av information i samband med planerad utbyggnad eller nyetablering.

Som har redovisats i det föregående förutsätter *ERU* att syftet med samrådet bör klargöras mer entydigt och *länsstyrelsen i Malmöhus län* tillstyrker förslaget om samråd under förutsättning att rådgivningen får en långsiktig regionalpolitisk inriktning.

Till de remissinstanser som godtar förslaget men tar upp frågan om inte en starkare styrning kan bli motiverad hör *LO*. Den föreslagna enkla administrationen och betoningen på samråd finner *LO* förutsätta att ett förtroendefullt samarbete mellan företag, kommuner och statsmakterna kommer till stånd. Om erfarenheterna skulle visa att den åsyftade effekten inte nås, bör statsmakterna söka finna fastare bestämmelser och organisatoriska former för styrning av etableringarna. *RLF* hänvisar till sitt uttalande om etableringskontroll i yttrandet över lokaliseringsutredningens betänkande att samråd knappast är tillräckligt. Förbundet har svårt att tro att ett system i vilket sanktioner helt saknas kan verka som ett effektivt styrinstrument. Också *några kommuner* samt *Skånes FCO-distrikt* håller före att en starkare styrning av näringslivets lokalisering behövs. Några av dessa remissinstanser förordar att samrådsförfarandet tillämpas under en försöksperiod efter vilken en starkare styrning bör övervägas. Motsvarande inställning har *TCO*, som anser att man för att nå det allmänna regionalpolitiska syftet måste ge lokaliseringsmyndigheterna möjligheter att i större utsträckning än som anges i förslaget styra lokaliseringen inom och mellan regionerna.

Det är inte klarlagt vilka negativa konsekvenser en direkt etablerings- eller expansionskontroll kan ha från samhällsekonomisk synpunkt, säger *länsstyrelsen i Värmlands län*. Resultatet av de kontakter som ett samrådsystem kan leda till bör längre fram bli avgörande för om samrådet skall avlösas av en kontroll.

Ett väsentligt skäl för de avstyrkande remissinstansernas ställningstagande är att redan det föreslagna systemet ger inte önskvärda styrningsmöjligheter.

heter. Sålunda anför *Stor-Stockholms planeringsnämnd* i sitt yttrande att samrådet visserligen kan få betydelse som metod att förbättra det ömsesidiga informationsutbytet mellan företagsamheten och statliga och kommunala myndigheter om utvecklingsplaner på ömse håll. Huvudsyftet med förfarandet är emellertid att kunna utöva påverkan mot storstadslokalisering. Förslaget ger möjlighet att utveckla en etableringskontroll som kan omspanna all slags företagsamhet. Styrmedlet är så utformat att det under alla förhållanden måste krävas en ny och allsidigare utredning innan det kan tas upp till slutligt övervägande. Bl. a. föreligger ovisshet om samrådspliktens omfattning och verkningar, vilket kommer att vara ett bekymmer för företagets planering. Osäkerheten i fråga om de statliga styrningsåtgärdernas räckvidd och effekt på företagsetableringen i storstadsregionerna kommer dessutom att nära nog omöjliggöra all långsiktigare samhälls- och stadsbyggnadsplanering där.

Minoriteten i Svenska kommunförbundets styrelse betonar att förfarandet kan tillämpas på ett utomordentligt ingripande och hårt styrande sätt. Det ger i realiteten möjligheter till en ganska hård etableringskontroll. Enligt *handelskamrarna i Göteborg, Borås och Karlstad* innebär samrådet visserligen mjukare styrning än kontrollen men det finns principiellt inte någon skillnad mellan de båda förfarandena. Samrådet kan efter en tid komma att ersättas med en kontroll, t. ex. därför att det visar sig ineffektivt.

Även *SHIO* anser att förslaget kan leda till att indirekt en form av etableringskontroll uppstår. Det kan vid samrådet anföras att servicebehovet inom viss bransch är täckt och att därför företaget rekommenderas att lokalisera sig på annan ort. Frågan om konkurrensneutralitet bör beaktas vid de fortsatta övervägandena.

Länsstyrelsen i Stockholms län hävdar att en styrning i syfte att motverka den naturliga lokaliseringsutvecklingen kan verka negativt på landets ekonomiska tillväxt. Ett samrådsförfarande får inte leda till att angelägna om- eller tillbyggnader eller ersättningar för befintliga lokaler, t. ex. i sanerings-syfte, fördröjs eller hindras. Länsstyrelsen är emellertid positivt inställd till ett system som innebär ökat samråd mellan näringsliv och myndigheter inom en region.

Också åtskilliga företrädare för näringslivet reagerar mot förslaget om samråd därför att det bedöms inrymma styrningsmöjligheter. Man betonar att ett system med samråd på frivillighetens grund av olika anledningar är överlägset det föreslagna. *SAF* och *Sveriges industriförbund* argumenterar utförligt för ett frivilligsystem. Organisationerna åberopar sin skrivelse till AMS den 19 mars 1970 med förslag att varselöverenskommelsen vid drifts-inskränkningar skall kompletteras med en likartad överenskommelse som gäller större utbyggnader och etableringar. Arbetsmarknadsmyndigheterna skulle därigenom redan i planeringsskedet kunna aktualisera lokaliseringsfrågan. Om rådgivningen blir saklig och kvalificerad torde företag i många

fall komma att inhämta informationer redan i samband med förberedande utredningar. En frivillig överenskommelse ger enligt organisationerna goda möjligheter till smidig utformning av uppgiftsskyldighet från företagens sida och till lämnande av upplysningar i lokaliseringsfrågan utan dröjsmål. Organisationerna upplyser att industriförbundets omfattande aktivitet för att föra ut den information om lokaliseringsförutsättningar inom stödområdet som har sammanställts av förbundet och inrikesdepartementet har mötts av positivt intresse från företagen och att industriförbundet har beslutat att permanenta sin informationsverksamhet beträffande lokaliseringsförutsättningarna inom stödområdet.

Det framlagda förslaget om samråd innebär enligt organisationerna en icke acceptabel väg att få till stånd ett informationsutbyte mellan företag och samhälle. Tvingande bestämmelser är inte någon god grund att bygga en förtroendefull samverkan på. Eftersom anmälningsskyldigheten knyts till investeringar som kräver byggnadslov, blir samrådsärendena kvantitativt mycket omfattande även med betydande sektoriella avgränsningar. Systemet blir kostnadskrävande och risk för byråkratisering föreligger. Eftersom alternativ lokalisering kan vara aktuell endast för en begränsad del av de investeringar som kräver byggnadslov kommer förfarandet för företagen att framstå som meningslöst. Vidare föreligger risk för förseningar av angeläga investeringar.

Till andra remissinstanser som förordar en utbyggd varselöverenskommelse i stället för ett obligatoriskt samrådsförfarande hör *Sveriges grossistförbund*, *Skånes handelskammare* och *SHIO*, som dessutom anser att man bör avvakta resultaten av de nyligen fattade regionalpolitiska besluten och genomförandet av den föreslagna utflyttningen av statliga myndigheter från Stockholm, innan en ny administrativ ordning tillskapas. Enligt *drättselkammaren i Malmö* bör resultatet av samarbetet mellan inrikesdepartementet och Sveriges industriförbund avvaktas, innan man tar ställning till promemoriaförslaget.

Stockholms handelskammare förordar att de resurser som är avsedda att ställas till lokaliseringsmyndighetens förfogande i stället används för att bygga ut informationen om regionala etablerings- och lokaliseringsförutsättningar i redan beprövade former. Ett samarbete liknande det mellan inrikesdepartementet och Sveriges industriförbund bör etableras med andra organisationer inom näringslivet. Ett frivilligt samråd har flera fördelar framför ett obligatorium, anser handelskammaren, som återoppar i huvudsak motsvarande kritiska synpunkter som SAF och industriförbundet. Flera av dessa synpunkter återkommer också i yttrandena från bl. a. *drättselkammaren i Malmö*, *Handelskamrarnas nämnd*, *Sveriges grossistförbund* och *Svenska bankföreningen*. Bankföreningen anser att den sannolikt ringa effekten av samrådsförfarandet bör medföra att informationsutbytet förenklas väsentligt i förhållande till promemoriaförslaget. Vad som synes leda till

en tidsödande och komplicerad procedur är enligt föreningen föreskrifterna om samrådstidens längd. Om man önskar en mera institutionaliserad form för informationsutbyte skulle man kunna införa skyldighet att till central myndighet anmäla avsikt att utföra mera betydande ny-, till- eller ombyggnad. Anmälningsskyldigheten borde inte sammankopplas med långdragna obligatoriska överläggningar och inte heller skulle bevis om samråd behövas för byggnadslov. En så avgränsad anmälningsskyldighet skulle eventuellt kunna kopplas samman med rutinerna för sökande av byggnadslov.

I yttrandet från *Stockholms läns företagareförening* framhålls de ökade möjligheter till frivilligt samråd som finns inom ramen för företagareföreningarnas verksamhet. Föreningarna har goda kontakter med särskilt den mindre och medelstora industrin. Storindustrins lokaliseringsproblem torde liksom hittills böra behandlas i nära kontakt med AMS.

Uttalandet i promemorian att företag ofta torde ha förutfattade meningar i lokaliseringsfrågor delas inte av *handelskamrarna i Göteborg, Borås och Karlstad*, som anser att företagen inte har råd att vara dåligt informerade. Liknande uppfattning ger *drätselkammaren i Malmö* och *Handelskamrarnas nämnd* uttryck åt. *SAF* och *Sveriges industriförbund* framhåller att det ligger i företagens intresse att finna en lämplig lokaliseringsort. Det är därför svårt att tro att de skulle sakna intresse av information i dessa frågor. Problemet är enligt organisationerna snarare att det hittills har saknats ett samlat, sakligt och lättillgängligt informationsmaterial om lokaliseringsföresättningar i olika regioner.

Stadsfullmäktige i Göteborg anmärker att de förslag som samarbetsutredningen väntas lägga fram om information från företag till samhälle vid selsättningsinskränkningar bör samordnas med promemorieförslaget.

6.4 Den geografiska avgränsningen

Vad som anförs i promemorian om den geografiska avgränsningen lämnas utan erinran i det övervägande antalet remissyttranden. I vissa av dessa yttranden tillstyrks promemorieförslaget uttryckligen men utan närmare kommentarer. Det är fallet i fråga om yttrandena från bl. a. *AMS* och *LO*.

Av de remissinstanser som mera utförligt behandlar promemorians synpunkter i detta avseende varnar *lokaliseringsutredningen* för en alltför stor flexibilitet i gränsdragningen. Erfarenheter från utlandet talar för att gränserna bör vara så stabila som möjligt. Täta ändringar försvårar företagets och kommunernas planering. Även psykologiska skäl och effektivitetsskäl talar mot täta ändringar.

Ett par instanser framhåller i stället värdet med flexibla gränser. Sålunda säger *Svenska kommunförbundet* att det är riktigt att intresset i första hand inriktas på storstadsområdenas utveckling. Några fixa geografiska avgränsningar torde dock vara svåra att göra, eftersom stockningsproblem kan uppstå även i andra områden. Den föreslagna omfattningen bör prövas på för-

sök. En noggrann utvärdering bör ske av systemets administrativa och lokaliseringpolitiska effekter. Motsvarande synpunkter anlägger *KF* och *länsstyrelsen i Värmlands län*, som särskilt framhåller vikten av att kriterierna för samrådsområdena övervägs med omsorg.

Som förut återgetts är det enligt *ERU* troligt att den geografiska avgränsningen bör vara olika om det i första hand gäller att lösa inomregionala problem jämfört med om det är mellanregionala problem som skall lösas.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län ser i den geografiska avgränsningen ett av de viktigaste momenten i förslaget. Länsstyrelsen understryker svårigheten att på ett tillfredsställande sätt göra en adekvat gränsdragning mellan storstadsregioner och andra regioner. Tankegångarna om stockningsproblemen i expansiva regioner tyder på att definitionen av de områden där samråd skall tillämpas är pragmatisk. Det innebär att samrådet främst kommer att gälla områden där balansrubbnings- eller avseenden är mest framträdande. En sådan avgränsning måste emellertid bygga på vissa kriterier för att bedöma förekomst och omfattning av de mera negativa expansionsfenomenen. Det har inte skett en analys i det avseendet. Det torde dessutom vara svårt att göra en faktisk avgränsning inom storstadsregionerna. Den väsentliga tillväxten sker vanligen i ytterområdena. Om samrådsområdena görs för snäva, kan uppkomsten av årsringar i regionens ytterområden påskyndas. Sker en vid gränsdragning, riskerar man att i storstadsmönstret inlemmas orter som inte passar där. Avgränsningens betydelse för bedömningen av promemoriaförslaget medför att det är vanskligt att ta slutgiltig ställning till detta utan att länsstyrelsen har fått yttra sig över konkreta förslag till avgränsning. *Stadsfullmäktige i Göteborg* finner den föreslagna geografiska avgränsningen diskutabel och beklagar att något definitivt förslag inte har lagts fram.

Länsstyrelsen i Norrbottens län menar att man relativt snart bör ta ställning till frågan om inte samråd bör avse en större del av landet med hänsyn till den mycket snabba tillväxten i stora delar av södra och mellersta Sverige. Utvärderingar av samrådsverksamheten, som på försök bör omfatta exempelvis de tre storstadsområdena, bör därför göras snabbt. Enligt *TCO* bör samrådet utsträckas över hela landet. Om storstadsalternativ skall skapas fordras nämligen rätt stora satsningar på några orter utanför storstäderna. En anmälningsplikt som omfattar hela landet underlättar möjligheterna att skapa storstadsalternativ.

Stadsfullmäktige i Göteborg hävdar att expansionsdämpande ingrepp inte är påkallade för Göteborgsregionens del. *Sydvästra Skånes kommunalförbund* gör ett motsvarande uttalande beträffande Malmöregionen.

6.5 Grunden för anmälningsskyldighet

Förslaget att anmälningsskyldigheten skall grundas på lokalbehovet tillstyrks av *kommerskollegiet* och *AMS*. Också *Skånes handelskammare* finner

att lokalbehovet är den lämpligaste grunden av de tre grunder som diskuteras i promemorian och att det är naturligt att knyta anmälningsskyldigheten till bestämmelserna om byggnadslov. *Länsstyrelsen i Värmlands län* menar att sammankopplingen med skyldigheten att söka byggnadslov ger förutsättningar för en nöjaktig kontaktvolym. Nya lokaler eller ombyggnad eller tillbyggnad av lokaler utgör grunden för ny produktion eller nya produkter. En väsentlig del av det som är lokaliserbart torde fångas in genom anknytningen till byggnadslovet. Samma inställning har *KF*. Kopplingen till skyldigheten att söka byggnadslov ger enligt *KF* den enklaste formen för kontroll. Det är av största vikt att det ges klara direktiv om vilken lokalstorlek som skall föranleda anmälningsskyldighet. Hänsyn måste därvid tas till att lokalstorlekar inom olika verksamhetsgrenar medför olika sysselsättnings effekter.

Sveriges köpmannaförbund anser att en kombination av t. ex. sysselsättningsökning och investeringskostnad inte torde bli praktiskt hanterbar. Lokalbehovet är i flertalet fall en funktion av sysselsättningsökningen inom regionen. För detaljhandelns del får lokalbehovet anses vara en tillfredsställande indikator på direkt eller indirekt sysselsättningsökning.

Promemorieförslaget lämnas utan erinran av bl. a. *statens planverk* och *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*.

Den valda lösningen med anknytning till lokalbehovet är enligt *lokaliseringsutredningen* lämplig eftersom den innebär ett relativt enkelt system. En mer sofistikerad utformning får prövas sedan erfarenheter har vunnits. Av den anledningen är det av underordnad betydelse att man genom den aktuella grunden inte täcker nyetableringar eller utvidgningar där lediga lokaler finns eller byggnadslov inte behövs. Även *TCO* ser anknytningen till lokalbehov som en temporär lösning. *TCO* understryker att sysselsättningen bör vara avgörande för om samråd skall ske eller inte och förutsätter att förslaget kommer att ses över i den delen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län bedömer det som i viss mån tveksamt om lokalbehovet bör grunda anmälningsplikt. Det kan leda till att företagen inom givna eller måttligt ökade lokaler söker driva så kvalificerad verksamhet som möjligt. Ett kompletterande system för registrering av enskilda företags expansion i storstäderna behöver utredas. *Länsarbetsnämnden i Stockholms län* håller det inte för osannolikt att man för att nå önskvärd effekt behöver införa även en anmälningsskyldighet som grundas enbart på sysselsättningsökningen.

En tveksam inställning till om lokalbehovet sammankopplat med byggnadslov är den lämpligaste grunden har *Svenska kommunförbundet*. Företagen behöver nämligen en mångsidig information på ett förhållandevis tidigt stadium i planeringen. Förslaget har emellertid stora fördelar från administrativ synpunkt. Om man inte kan finna en lämpligare anmälningsgrund är det särskilt viktigt med en kontinuerlig och aktiv information till

företagen. Även *stadsfullmäktige i Göteborg*, som befarar att den föreslagna grunden kommer att nedsätta effektiviteten i samrådsförfarandet, framhåller att företagen behöver information i ett tidigt skede i planeringsprocessen.

Några remissinstanser påpekar att förslaget leder till att samråd skall äga rum även i en hel del fall då överläggningar är meningslösa, såsom då det gäller tillbyggnad av maskinhall, uppförande av garage e. d. Till dem hör *handelskamrarna för Örebro och Västmanlands län* samt *Stockholms läns företagareförening*. Även *SAF* och *Sveriges industriförbund* kritiserar att man genom anknytningen till byggnadslov drar in åtskilliga fall där lokaliseringsfrågan inte är aktuell. Liknande synpunkter har också bl. a. *Stockholms handelskammare* och *Handelskamrarnas nämnd* samt *minoriteten i Svenska kommunförbundets styrelse*.

Länsstyrelsen i Stockholms län anmärker att förslagets tekniska utformning är alltför generell och *Stor-Stockholms planeringsnämnd* framhåller att det är svårt att analysera verkningarna av samrådsplikten eftersom Kungl. Maj:t bestämmer dess omfattning. Flexibiliteten är vansklig. Ovissheten om samrådsplikten omfattning och verkningar kommer att bereda svårigheter för företagen när det gäller planeringen. Kopplingen till byggnadslovgivningen torde delvis vara ineffektiv från kontrollsynpunkt. Å andra sidan får byggnadsnämnderna kontrolluppgifter som blir närmast omöjliga att fullgöra om det i storstäderna skall kunna pågå byggande av arbetslokaler i andra fall än de där användningen är fastlagd långt i förväg. Antalet byggnadslovärenden är mycket betydande. Det är risk att byggnadsnämndens kontrolluppgifter fungerar som en utvecklingsbroms. Man riskerar bl. a. att saneringar och moderniseringar av arbetslokaler försvåras. Det blir komplicerat att genomföra samrådsproceduren för industrihus eller industri- och hantverksbyar.

6.6 Den sektoriella avgränsningen

Uttalandena i promemorian om den sektoriella avgränsningen vinner avslutning eller lämnas utan erinringar i flertalet remissyttranden.

I sitt yttrande tillstyrker *AMS* att samrådsskyldigheten avgränsas huvudsakligen på det sätt som anges i promemorian. *Kommerskollegiet* anser att riktpunkten bör vara att anmälningsskyldigheten begränsas till fall som har betydelse från lokaliseringssynpunkt och att den inte görs mer omfattande än som är nödvändigt med hänsyn till det syfte som skall tillgodoses. Även *SHIO* hävdar att ett samrådssystem, om det införs, bör omfatta endast företag av betydande storlek vilkas utbyggnad eller etablering på ett ingripande sätt kan påverka utvecklingen i en region.

Enligt *SAF* och *Sveriges industriförbund* är de i promemorian anlagda synpunkterna på bl. a. samrådets sektoriella avgränsning så vagt och allmänt

hållna att det inte är möjligt att bilda sig en klar uppfattning om vad samrådsförfarandet kommer att omfatta. *Skånes handelskammare* anser att det för en realistisk bedömning är nödvändigt att bl. a. förslag till bestämmelser om sektoriella avgränsningar sänds på remiss.

I särskilda avgränsningsfrågor anför remissinstanserna följande.

Lokaliseringsutredningen ansluter sig till förslaget att statliga och kommunala bolag skall omfattas av samrådet. Utredningen väcker också frågan om kommun bör få möjlighet att söka generell dispens från anmälningsskyldigheten när det gäller företag i centrumområde eller liknande, som skall betjäna ett helt bostadsområde.

Förslaget att från anmälningsskyldighet undanta offentliga myndigheter föranleder påpekanden att det huvudsakligen är den offentliga sektorn som på senare år har svarat för storstädernas expansion. Yttranden av denna inbörd föreligger från bl. a. *länsstyrelsen i Stockholms län*, *Stockholms läns företagareförening* och *Svenska bankföreningen*. RLF ifrågasätter om landstingskommunala anläggningar bör undantas och hänvisar till deras betydelse från sysselsättningssynpunkt och till att valmöjligheter beträffande lokaliseringen föreligger.

Skånes handelskammare framhåller att starka skäl kan anföras för att utbyggnad av ett redan etablerat företag inte bör omfattas av samrådsskyldigheten, förutsatt att fråga är endast om utvidgning av redan bedriven produktion, varuhantering etc., även om antalet sysselsatta kommer att öka. Liknande synpunkter har *drätselkammaren i Mölndal*. Drätselkammaren påpekar att kommunen för redan etablerade företag ofta har lagt ned kostnader som inte kan nyttiggöras för annan industri.

KF, som påpekar att anmälningsskyldigheten i princip bör omfatta alla former av näringsverksamhet, anser att alla typer av detaljhandelsanläggningar och andra serviceanläggningar bör föras till de generella undantagen. Serviceanläggningar utgör naturliga komplement till boendet. Valet står mellan att lokalisera till en region som anläggningen skall betjäna eller att inte lokalisera alls. Storleken saknar betydelse, hävdar KF. *Sveriges grossistförbund* framhåller att partihandeln är en servicenäring som är beroende av de marknader den har att betjäna. De stora avsättningsområdena finns i storstäderna. Partihandeln måste också ligga i närheten av hamnar. Det går inte att lägga lokaliseringpolitiska aspekter på dessa företags lokalisering och det är meningslöst med samråd för deras del.

I fråga om affärsbanker, sparbanker och jordbrukskassor erinrar *Svenska bankföreningen* att de enligt lag är skyldiga att hos nämnden för bankkontorsetablering anhålla om yttrande beträffande avsikt att öppna nytt kontor. Om samrådsskyldighet införs, bör affärsbanker, sparbanker och jordbrukskassor undantas från anmälningsskyldighet. Ett sådant undantag skulle dessutom stå i överensstämmelse med uppfattningen att anmälningsskyldighet inte skall omfatta närbutiker. Helt generellt förordar *hovrätten*

över Skåne och Blekinge att sådan verksamhet som kräver tillstånd enligt annan lag än den föreslagna bör undantas från anmälningsskyldighet.

Flera remissinstanser, bland dem SAF och Sveriges industriförbund, Handelskamrarnas nämnd och Stockholms handelskammare, befarar att antalet samrådsärenden blir mycket stort även om betydande sektoriella avgränsningar görs.

6.7 Samrådsförfarandet

Synpunkterna i promemorian på frågan om tidpunkten för anmälan delas av KF. Lokaliseringsutredningen behandlar den frågan utförligt och understryker bl. a. vikten av att samråd sker så tidigt som möjligt men inte så tidigt att företagets expansionsplaner är helt vaga. Det kan inte krävas samma precisering i samrådsärendet som i ärende om byggnadslov, eftersom det skulle innebära att företaget måste binda sig för ett visst projekt. En för tidig anmälan bör föranleda kontakter. Även länsarkitekten i Stockholms län betonar vikten av att samråd sker på ett tidigt stadium. Statens planverk framhåller att det är viktigt med information om den nya lagstiftningen, eftersom det är betydelsefullt att samråd äger rum innan den anmälningsskyldige har bundit sig för vissa lokaler.

Vad som skall förekomma vid samrådet bör inte närmare regleras, anför lokaliseringsutredningen. Närmare föreskrifter om gränserna för lokaliseringsmyndighetens agerande bör kunna utfärdas efter det erfarenheter har vunnits. Också AMS menar att detaljerna i samrådsförfarandet bör utvecklas i tillämpningen. Liknande synpunkter anlägger KF, som betonar att myndigheten bör på ett positivt sätt bidra till företagets planering genom utredningar av lokaliseringsalternativ. Det är av största vikt att myndigheters lokaliseringsplaner tas med. Det är väsentligt att ett ömsesidigt informationsutbyte sker. Sveriges köpmannaförbund poängterar att ett utbyte av informationer bör komma till stånd. Bostadsstyrelsen anser det viktigt att lokaliseringsförutsättningar på olika orter redovisas uttömmande och statens planverk vill att planförhållandena uppmärksammas särskilt vid samrådet.

I yttrandet från lokaliseringsutredningen anføres att lokaliseringsmyndigheten bör ha tillgång till uppgifter om lokaliseringsförutsättningarna i olika orter och god kännedom om olika branscher, deras behov, utveckling och problem. Vid samråden bör myndigheten kunna erbjuda inte bara regionalpolitiskt stöd utan också s. k. paketlösningar i vilka bostadstilldelning m. m. ingår. Länsstyrelsen i Norrbottens län erinrar om att länsstyrelsen har data som bör utnyttjas vid samrådet. Sveriges köpmannaförbund förutsätter att de erfarenheter i lokaliseringsfrågor som finns samlade hos näringslivets organisationer beaktas. Enligt länsstyrelsen i Värmlands län är det viktigt att samrådsmyndigheten skaffar sig goda kontakter med de regionala organen. Dessa och de kommunala organen bör fungera som serviceorgan.

SAF och *Sveriges industriförbund* räknar med att lokaliseringsmyndigheten skall bedöma vilken ort som är den lämpligaste från företagets och samhällets synpunkter. Detta förutsätter ingående kännedom om företagets och branschens problem. Organisationerna befarar att för företaget betydelsefulla faktorer kommer att nedvärderas till förmån för regionalpolitiska önskemål.

Lokaliseringsmyndigheten bör i utlåtandet ange antingen om myndigheten inte har haft någon erinran mot avsedd lokalisering eller, i övriga fall, vilka orter som har förordats, framhåller *bostadsstyrelsen*. *Statens planverk* understryker behovet av att det vid överläggningarna förs protokoll varav klart framgår samrådets innehåll och rekommendationerna. Protokollet bör bifogas ansökan om byggnadslov.

De remissinstanser som gör närmare uttalanden om promemorians förslag beträffande samrådstidens längd är kritiskt inställda. Enligt *KF* bör tidrymden för samrådet vara högst fyra månader, eftersom det annars kan bli omöjligt att snabbt genomföra investeringsbeslut. *SAF* och *Sveriges industriförbund* hävdar att fyra månader är en från företagets synpunkt för lång tid. Liknande synpunkter framförs av *Stockholms handelskammare* och *handelskammaren för Örebro och Västmanlands län*. *Handelskamrarna i Göteborg, Borås och Karlstad* samt *Skånes handelskammare* anser att skyldigheten att utfärda bevis skall vara ovillkorlig, när fyra månader har förflutit från anmälan. *Svenska bankföreningen* finner det speciellt betänkligt att förslaget inte innehåller preciserade regler om förutsättningarna för förlängning av samrådstiden och *Skånes handelskammare* förordar att det klart anges att förutsättning för förlängning av samrådstiden är antingen att företaget inte har lämnat fullständigt underlag eller att det medvetet har förhalat ärendet. *Lokaliseringsutredningen* anser att myndigheten bör vara skyldig att på den anmälandes begäran utfärda bevis även i det fall att samråd inte har kunnat ske inom fyramånadersperioden, om detta beror på myndigheten och om objektet kan identifieras.

Från kommunalt håll yrkas att kommun som berörs av samrådet skall få ta aktiv del i detta. Önskemål härom förs fram av bl. a. *Svenska kommunförbundet*, *stadsfullmäktige i Göteborg*, *drätselkammaren i Mölndal* och *kommunalfullmäktige i Ärjäng*, som också yrkar att kommunerna inom stödområdet hålls informerade om lokaliseringsmyndighetens arbete. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anser att representanter för berörda län och kommuner bör få delta i vissa av lokaliseringsmyndighetens sammanträden.

Vikten av att de uppgifter som den anmälande lämnar blir sekretesskyddade betonas av *KF* och *Sveriges köpmannaförbund*.

6.8 Lokaliseringsmyndigheten

En majoritet av remissinstanserna tillstyrker förslaget att AMS skall handha samrådsverksamheten. Till dessa remissinstanser hör *AMS*, som förutsätter att erforderlig personal för uppgiften ställs till styrelsens för-

fogande. Även *KF*, *TCO* och *statens planverk* finner att *AMS* bör ha hand om samrådsfunktionen. Planverket tillägger att lokaliseringsdelegationen bör arbeta självständigt i förhållande till *AMS*.

Lokaliseringsutredningen finner att förslaget bör accepteras som provisorium i avvaktan på en mer genomgripande nyorganisation. *AMS* är lämpligast för rådgivningsverksamheten, förutsatt att en förstärkning sker av *AMS* personella resurser. Även *flera andra tillstyrkande remissinstanser* understryker vikten att samrådsmyndigheten får tillräckliga resurser för en effektiv och smidig samrådsverksamhet.

Några remissinstanser sätter i fråga om inte samrådet bör förläggas ovanför ämbetsverksplanet. I inte så få fall kan samrådsärenden gälla investeringar på över 3 milj. kr. inom stödområdet, säger *länsstyrelsen i Värmlands län*. Kungl. Maj:t blir därigenom sista instans i handläggningen. Eftersom samrådsverksamheten anges inte böra äga rum inom inrikesdepartementet och ERU inte bör ges ställning som myndighet torde *AMS* eller lokaliseringsberedningen kompletterad med ett expertkansli kunna övervägas. Länsstyrelsen utgår från att verksamhetens försökskaraktär har talat för en förläggning till *AMS*. Inrättandet av en fristående delegation är lämpligt.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anser att det är särskilt angeläget att samrådet centralt sker på departementsnivå och regionalt handhas av länsstyrelserna efter regeringens anvisningar, om rådgivningen får den inriktning som länsstyrelsen har förordat. Det bör för olika typer av företag bestämmas om rådgivningen kan ske centralt eller på länsstyrelsenivå. Också *nordvästra Skånes kommunalförbund* vill att de regionala myndigheterna skall få inflytande på rådgivningen.

I fråga om samrådsdelegationens sammansättning förordar *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* att delegationen skall innehålla företrädare för flera sektorer inom samhällsplaneringen och att lekmannainflytandet skall vara starkt. *Handelskamrarna i Göteborg, Borås* och *Karlstad* begär att hälften av delegationens ledamöter skall utses efter förslag av näringslivsorganisationer. Enligt *TCO* bör arbetsmarknadsparterna vara representerade i delegationen och enligt *Företagareföreningarnas förbund* bör föreningarna vara representerade där. Föreningarna bör dessutom utnyttjas för utredningsarbete i samrådsärenden. Förbundet förutsätter i sådant fall att föreningarna får täckning för sina kostnader. *Skånes handelskammare* betonar vikten av att näringsliv och arbetsmarknadsparter blir företrädade. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anser att delegationens ledamöter bör ha förankring i de politiska partierna.

7. Departementschefen

7.1 Inledande synpunkter

Enligt statsmakternas beslut i anslutning till behandlingen av prop. 1970: 75 med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten m. m. skall regionalpolitiken syfta till att skapa ökad jämlikhet i ekonomiskt, socialt och kulturellt avseende mellan människor i skilda delar av landet.

Skall den regionala politiken förbättra balansen mellan skilda delar av landet, måste den med nödvändighet innebära att såväl offentlig som enskild verksamhet omfördelas mellan olika regioner. Jag vill i detta hänseende erinra om att de problem som är förknippade med storstadsregionerna behandlades redan av 1969 års riksdag. Därvid uttalades bl. a. att den starka tillväxten av storstadsområdena borde dämpas och en del av expansionen avlänkas till växtkraftiga stadsregioner på skilda håll i landet.

I olika sammanhang har initiativ tagits eller är att vänta inom den offentliga sektorn för att jämnare regional fördelning av resurserna skall åstadkommas. Till åtgärder i huvudsakligt syfte att påverka enskilda företags lokaliseringsval hör främst de direkta regionalpolitiska stödåtgärderna. Dessa individuella stödåtgärder är inriktade på att stimulera till lokalisering inom bestämda regioner. Samtidigt är åtgärderna indirekt ägnade att dämpa tillväxten i andra regioner. Medel som direkt har detta syfte står däremot till förfogande endast i begränsad utsträckning. Det finns emellertid anledning att i detta sammanhang uppmärksamma den upplysnings- och rådgivningsverksamhet i lokaliseringsfrågor som har utvecklats mellan olika samhällsorgan på de centrala och regionala planen och det enskilda näringslivet. Denna verksamhet, som syftar till att bl. a. klarlägga lokaliseringsförutsättningarna i skilda orter och regioner, kan givetvis medverka till en jämnare regional fördelning av resurserna mellan olika delar av landet. Som jag framhöll vid anmälan av prop. 1970: 75 bör man överväga att göra upplysnings- och rådgivningsverksamheten mer allmängiltig och ge den mera organiserade former än hittills. Förslag till ett sådant organiserat samrådsförfarande har lagts fram i en promemoria som har utarbetats inom inrikesdepartementet.

7.2 Behovet av information i lokaliseringsfrågor

När grunden för regionalpolitiken lades år 1964 blev det en uppgift för AMS att efter hänvändelse från företag ge råd och upplysning i lokaliseringsfrågor och att även på eget initiativ sprida information till företagen.

Informationsverksamheten har sedan vidgats under aktiv medverkan från näringslivets och dess organisationers sida. Ett uttryck för den betydelse som såväl samhället som näringslivet tillmäter detta informationsutbyte utgör samarbetet mellan regeringen och Sveriges industriförbund för att intensifiera den lokaliseringpolitiska verksamheten och föra ut information om lokaliseringsförutsättningarna i olika delar av landet till företagen. Värdet av den information som sålunda sprids genom olika kanaler har vitsordats allmänt vid remissbehandlingen av promemorian. Behovet av information i lokaliseringsfrågor är emellertid inte täckt, och en enhällig remissopinion förordar en förstärkt rådgivnings- och upplysningsverksamhet. Denna uppfattning styrks av hittillsvarande erfarenheter av den lokaliseringpolitiska stödverksamheten. I det skede vari uppbyggnaden av vår regionalpolitik befinner sig är det enligt min mening angeläget att informationen intensifieras i fråga om såväl samhällets regionalpolitiska intentioner som de stödåtgärder samhället vidtar för att intentionerna skall förverkligas. Jag vill peka på några omständigheter som jag anser belysa det ökande behovet av ingående och kontinuerlig information.

Ett betydelsefullt steg mot en konkretisering av de regionalpolitiska mål som statsmakterna har fastställt togs när årets riksdag godkände de allmänna riktlinjer för utarbetandet av ett hela landet omfattande regionalt program vilka jag angav i prop. 1970: 75. Underlag för att precisera målen kommer att föreligga efter hand som resultatet av arbetet med detta program läggs fram. Också ERU:s utredningsarbete ger underlag för sådana preciseringar. På detta sätt kommer successivt att kunna anges vilken regional struktur som samhället är berett att satsa på när det gäller offentliga investeringar m. m. Både samhället och företagen har intresse av att företagens lokaliseringsbeslut fattas på grundval av så fullständig information i dessa frågor som möjligt. Detta ömsesidiga beroende mellan beslut av samhälle och näringsliv har betonats av remissinstanserna.

En omständighet som jag vill ge särskild tyngd åt i detta sammanhang är den utbyggnad av det regionalpolitiska stödet som riksdagen beslutade om i våras. Det är viktigt att information om stödmöjligheterna når ut till alla företag som planerar etablering eller utvidgning. Inom inrikesdepartementet har utarbetats en informationsbroschyr om det regionalpolitiska stödet. Broschyren har nyligen sänts ut till företag, myndigheter, kommuner och organisationer. Denna information avses bli kompletterad med annonser i dagspressen. Trots information i dessa former kommer det utan tvivel att finnas företag som bedömer sitt lokaliseringsval som självklart och därför inte gör sig närmare underrättade om vare sig stödmöjligheterna eller effekten av det stöd som kan utgå. Här har både samhället och näringslivets egna organisationer en betydelsefull uppgift att fylla.

Det finns alltså goda skäl att främja en vidgad och förbättrad information till näringslivet i lokaliseringsfrågor. Att jag har uppehållit mig när-

mare vid informationsbehovet beror på att remissinstanserna inte genomgående har velat godta att kravet på ökad och förbättrad information rimligen måste leda till överväganden om nya informationsmetoder som bättre än de nuvarande fyller det behov som alla är ense om. Det är som jag ser det särskilt betydelsefullt att information om regionalpolitiken, det regionalpolitiska stödet och övriga lokaliseringsförutsättningar i olika delar av landet når fram till företag som planerar att lokalisera sig i områden där den spontana lokaliseringsbenägenheten är speciellt hög eller t. o. m. bedöms som alltför hög. Det är mot denna bakgrund som jag anser det finnas starka skäl att för vissa delar av landet överväga ett samrådsförfarande som skapar garantier för att företagens lokaliseringsbeslut inte fattas utan att olika från regionalpolitiska utgångspunkter lämpliga lokaliseringsalternativ har övervägts.

7.3 Lokaliseringssamrådets syfte och former

Promemoriaförslaget innebär att företag som vill etablera sig inom särskilt expansiva områden skall vara skyldiga att göra anmälan därom till statlig myndighet och delta i överläggningar med myndigheten om lokaliseringsförutsättningarna för den ifrågavarande verksamheten på olika tänkbara orter. Lokaliseringsbesluten skall dock fattas av företagen själva. Vid remissbehandlingen har förslaget i allmänhet fått ett positivt mottagande. Kritik har emellertid riktats mot förslaget från en del håll. En grupp remissinstanser, som huvudsakligen representerar det privata näringslivet, hävdar att en på detta sätt utformad samrådsskyldighet i verkligheten innebär en styrning av lokaliseringarna och att det begränsade syftet att informera företagen löses bättre på frivillig väg, t. ex. i anslutning till ett utbyggt varselförfarande vid planerade nyetableringar eller utvidgningar. Flera remissinstanser sätter å andra sidan i fråga om inte ett samrådsförfarande som mynnar ut i att företaget behåller den slutliga beslutanderätten i lokaliseringsfrågan blir verkningslöst.

Jag vill gärna betona värdet av det informationsutbyte som sker f. n., bl. a. i anslutning till gällande varselsystem. En intensifiering och utbyggnad av dessa informationsformer är under alla förhållanden önskvärd. Men jag biträder den i promemorian utvecklade uppfattningen att ett samråd som grundas på ett frivilligt varselsystem inte kan antas få önskvärd omfattning och inte heller ske i så god tid att företagens planering verkligen kan påverkas. Ett organiserat samrådsförfarande bör ha till huvudsyfte att främja lokaliseringar som står i överensstämmelse med regionalpolitikens mål. Det är tydligt att samrådet kan ha en särskilt betydelsefull funktion framför allt i regioner där den spontana expansionsviljan är påfallande hög och en dämpning av tillväxten anses böra eftersträvas. Genom samrådet avses företag som vill etablera sig eller utvidga sin verksamhet i en sådan region få underlag för en mer nyanserad bedömning av lokaliseringsför-

utsättningarna. Naturligtvis ligger i ett sådant samrådsförfarande en styrning så till vida som företag, vilka på grund av samrådet omvärderar lokaliseringsförutsättningarna på kort eller lång sikt i den aktuella regionen, väljer annan lokaliseringsort. Någon ytterligare styrning, t. ex. genom att samrådsförfarandet resulterar i ett offentligt uttalande från den statliga samrådsmyndighetens sida om lämplig lokaliseringsort, något som förutsätts i några remissyttranden, är inte avsedd i promemorieförslaget. Inte heller jag förordar att en sådan ordning övervägs f. n.

Åtskilliga remissinstanser har dragit i tvivelsmål om ett samråd enligt de linjer jag förordar får nämnvärd effekt. Jag har för min del uppfattningen att många företag oriktigt tar för givet att en etablering i en f. n. starkt expansiv region är förmånligare för dem än etablering i annan del av landet. Får de genom samrådsförfarandet klart för sig att det finns bättre lokaliseringalternativ ligger det i företagsamhetens natur att de väljer detta alternativ. Jag tror alltså att även samrådsförfarandet får en omfördelande effekt. Ett samrådssystem av den föreslagna typen är oprövat och samrådsverksamheten får ses som en försöksverksamhet, vars effekter i olika avseenden måste följas upp. Det får sedan bero på de vunna erfarenheterna om det längre fram finns skäl att överväga andra former för att påverka företagens lokaliseringsbeslut.

Jag föreslår alltså att en samrådsskyldighet enligt promemorieförslaget införs för företag som planerar att etablera sig eller utvidga sin verksamhet inom områden där expansionen är särskilt stark. Syftet med samrådet skall vara att skapa garantier för att företagen, innan de fattar sina lokaliseringsbeslut, verkligen får ingående information om samhällets regionala politik, det statliga regionalpolitiska stödet och övriga lokaliseringsförutsättningar i olika delar av landet, så att nyanserade överväganden av olika tänkbara lokaliseringalternativ blir möjliga.

I detta sammanhang vill jag erinra om att samarbetsutredningen i sitt betänkande *Företag och samhälle* (SOU 1970:41) har föreslagit bl. a. ett system för ett i första hand inomregionalt informationsutbyte mellan samhälle och företag. Förslaget remissbehandlas f. n. Frågor om samordning mellan det samrådsförfarande som jag föreslår och ett sådant regionalt informationssystem som det nu nämnda bör uppmärksammas vid ställningstagandet till samarbetsutredningens förslag.

7.4 Grunden för samrådsskyldighet

Samrådsskyldigheten bör utformas så, att samhället på ett tidigt stadium får direkt kontakt med så många som möjligt av de företag vilka önskar etablera sig eller utvidga sin verksamhet i område där samrådsskyldighet gäller. I likhet med vad som anförts i promemorian och av en enig remissopinion anser jag att sådana kontakter naturligen bör komma till stånd genom att företag anmäler sina planer till den myndighet som skall handlägga

samrådsärendena. En generell anmälningsskyldighet kan givetvis inte komma i fråga. Begränsningar i anmälningsskyldigheten måste göras. Jag återkommer till denna fråga (7.5).

Utgångspunkten för sådana begränsningar är att anmälningsskyldigheten skall inträda i samband med att planer aktualiseras på att förlägga verksamhet inom samrådsområde eller att där utvidga redan etablerad verksamhet. Anmälningsskyldigheten bör dock inte utsträckas längre än att samhället med rimliga insatser kan kontrollera att samrådsskyldigheten verkligen fullgörs. Jag anser det vidare vara betydelsefullt att det blir förhållandevis enkelt för både myndigheter och enskilda att i en given situation bedöma, om anmälningsskyldighet föreligger eller inte. Mot bakgrund av allmänna överväganden av i huvudsak denna innebörd har i promemorian diskuterats om grunden för anmälningsskyldigheten bör vara viss investeringskostnad, viss sysselsättningsökning, vissa byggnadslovskrävande åtgärder eller en kombination av några av dessa grunder.

Av de nu angivna grunderna är som flera remissinstanser betonar viss sysselsättningsökning otvivelaktigt det mest adekvata uttrycket för expansion. Som utvecklats närmare i promemorian erbjuder det emellertid svårigheter både att i förväg bedöma en investerings sysselsättningseffekter och att i efterhand konstatera den bestående sysselsättningsökningen. Vidare skulle en anmälningsskyldighet grundad på den framtida sysselsättningseffekten av en etablering eller utvidgning inte kunna kontrolleras på ett enkelt och effektivt sätt, eftersom sysselsättningsökningar registreras först efter det de har inträffat. Jag kan inte förorda att ett vidlyftigt administrativt förfarande skapas enbart för att tillgodose kontrollbehovet. Än mindre förutsättningar för en ändamålsenlig kontroll finns det om beräknade investeringskostnader läggs till grund för anmälningsplikt. Om man däremot som föreslås i promemorian knyter an till planer på nybyggnad eller annan åtgärd med lokaler som kräver byggnadslov vinner man betydande administrativa fördelar. Kontroll kan då anordnas genom föreskrift att de planerade åtgärderna inte får komma till stånd utan att samråd har ägt rum. Vissa svagheter är otvivelaktigt förenade också med en sådan anmälningsgrund, något som framhålls både i promemorian och i en del remissyttranden. Jag tänker särskilt på att samrådsskyldighet inte kommer att föreligga i vissa fall, när företag disponerar bruksfärdiga lokaler eller när lokaler för ny eller utvidgad verksamhet inte behöver ändras på sådant sätt att byggnadslov behövs. Det kan också ibland bli svårt att få till stånd samråd med de företag som skall utnyttja nya eller ombyggda lokaler för etablering eller utvidgning, t. ex. när fastighetsförvaltande företag uppför s. k. industrihotell för uthyrning utan att det ännu är avgjort vilket eller vilka företag som skall disponera lokalerna. Problem av denna typ anser jag emellertid kunna bemästras (se 8.1). Jag förordar därför i likhet med majoriteten bland remissinstanserna promemorians förslag, att huvudregeln

skall vara att anmälningsskyldighet inträder för den som planerar att vidta sådana åtgärder med byggnad som kräver byggnadslov. Framtiden får utvisa om möjligheter kan yppa sig att komplettera anmälningsskyldigheten med hänsyn till beräknad sysselsättningsökning, något som en del remissinstanser har ansett önskvärt.

7.5 Närmare avgränsningar av samrådsskyldigheten

7.5.1 Fullmakt för Kungl. Maj:t

Enligt promemorieförslaget skall samrådsskyldigheten gälla inom de geografiska områden och de sektorer av näringslivet som Kungl. Maj:t bestämmer. Kungl. Maj:t skall dessutom kunna begränsa samrådsskyldigheten på annat sätt utöver vissa begränsningar som anses böra regleras i författning. De berörda avgränsningarna kräver många detaljmässiga bestämmelser både sakligt och tekniskt. Jag förordar därför att avgränsningarna bestäms av Kungl. Maj:t. Detta bör enligt min mening komma till uttryck genom att Kungl. Maj:t får fullmakt av riksdagen att förordna om samrådsskyldighet. Fullmakten bör kunna användas i den omfattning det är påkallat från regionalpolitisk synpunkt. De begränsningar av samrådsskyldigheten till vissa geografiska områden och vissa sektorer av näringslivet som bedöms ändamålsenliga och de övriga avgränsningar som behövs bör sålunda göras i Kungl. Maj:ts förordnande om samrådsskyldighet.

I det följande kommer jag att med denna utgångspunkt redovisa några huvudlinjer som jag anser böra vara vägledande vid utnyttjandet av fullmakten och som ligger till grund för de ytterligare undersökningar i avgränsningsfrågorna vilka f. n. görs inom inrikesdepartementet.

7.5.2 Geografisk avgränsning

Med den inställning som jag har till syftet med ett organiserat samrådsförfarande anser jag det betydelsefullt att samråd kommer till stånd i de mest expansiva områdena där den spontana lokaliseringsbenägenheten är påfallande stor. Den utgångspunkten leder till att man har anledning att överväga om inte stora delar av södra och mellersta Sverige borde omfattas av samrådet. Sådana åsikter har också förts fram vid remissbehandlingen av promemorian.

Mot en så omfattande samrådsskyldighet, i varje fall i ett inledningskede, talar emellertid flera praktiska skäl. För att ett samrådsystem efter de riktlinjer och med det syfte som jag har skisserat skall kunna fylla sin uppgift väl är det nödvändigt att systemet uppfattas positivt av företagen. Inom systemets ram bör ett förtroendefullt samarbete utvecklas mellan samhälle och näringsliv. En grundläggande förutsättning härför är att samhället vid samrådet verkligen kan ge kvalificerad information anpassad till förhållandena i varje individuellt samrådsärende. Vilka krav

detta ställer på karaktären av informationerna och gången av förfarandet skall jag återkomma till. Jag vill här bara erinra om att vi f. n. i vårt land saknar erfarenheter av ett allmängiltigt organiserat samrådsförfarande. Det är viktigt att de resurser som i ett inledande skede kan avdelas för verksamheten inte belastas så hårt att kvaliteten på informationsunderlaget eller på överläggningarna i lokaliseringsfrågorna blir lidande. Det geografiska område inom vilket samrådsskyldighet skall gälla bör i varje fall inledningsvis få tämligen begränsad omfattning.

Statsmakterna har uttalat att den starka tillväxten i de tre storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö bör dämpas. Jag anser det mot den bakgrunden naturligt att samrådssystemet till att börja med tillämpas där. Detta överensstämmer i sak med förslaget i departementspromemorian vilket har godtagits av majoriteten bland remissinstanserna. Det bör vidare, som har framhållits vid remissbehandlingen, finnas möjligheter att på grundval av erfarenheterna från tillämpningen av systemet vidga eller begränsa den geografiska omfattningen av samrådsskyldigheten. Sådana ändringar bör självfallet göras med försiktighet. Jag delar sålunda lokaliseringsutredningens uppfattning att täta ändringar bör undvikas.

Kommunblock resp. färdigbildade kommuner enligt den aktuella kommunblocksindelningen utgör de minsta enheterna i den regionalpolitiska planeringen. Detta har varit utgångspunkten vid bestämning av gränserna för stödområdena och bör vara det även vid den geografiska avgränsningen av samrådsskyldigheten.

7.5.3 Sektoriell avgränsning

I och för sig skulle det vara motiverat att samrådsskyldigheten omfattade alla samhällssektorer vilkas lokaliseringar inte är ortsbundna med hänsyn till verksamhetens ändamål. Som jag redan förut har antytt är en så omfattande samrådsskyldighet självfallet inte realistisk. I varje fall i ett inledande skede bör skyldigheten begränsas till sådana sektorer som har stor betydelse för expansionen i samrådsområdet. Dylika begränsningar bör i regel knytas till det ändamål för vilket den planerade lokalanskaffningen är avsedd. Det är emellertid inte alltid möjligt att avgöra lokalers avsedda användning på grundval av deras tekniska utformning. Av detta skäl kan det visa sig nödvändigt att i den praktiska tillämpningen i stället sluta sig till ändamålet med lokalanskaffningen genom att konstatera för vems räkning lokalerna byggs eller ändras, dvs. vem som är byggherre eller avses skola hyra lokalerna eller disponera dem på annan grund.

I fråga om den sakliga avgränsningen med hänsyn till ändamålet med lokalernas användning föreslås i promemorian att byggande som sker för statlig, kommunal eller landstingskommunal myndighets räkning inte skall omfattas av anmälningsskyldigheten. Från några håll har man under remissbehandlingen påpekat att det på senare år har varit i huvudsak den

offentliga sektorn som har svarat förorstädernas expansion. Det är i och för sig riktigt att den offentliga sektorn där har vuxit åtskilligt. Emellertid vill jag erinra om att statsmakterna i särskild ordning prövar möjligheterna att flytta statliga myndigheter till lämpliga orter utanför storstäderna. En bedömning i detta avseende har nyligen gjorts av delegationen för lokalisering av statlig verksamhet i betänkandet Decentralisering av statlig verksamhet (SOU 1970:29). Det föreligger därför knappast behov att ålägga statliga myndigheter anmälningsskyldighet. Hit hänförs då också de statliga affärsdrivande verken men givetvis inte de hel- eller delstatliga bolagen. Kommunalt byggande för förvaltningsändamål har av naturliga skäl i regel sådan bindning till kommunen att fråga om alternativ lokalisering får antas sakna aktualitet. Motsvarande gäller landstingskommunernas byggande, om man håller fast vid regionalpolitikens mål att skapa jämvikt i den näringsgeografiska utvecklingen mellan olika regioner. Bl. a. av dessa skäl ansluter jag mig i likhet med de flesta remissinstanserna till uppfattningen i promemorian att det byggande för offentliga organ som jag nu har angett generellt undantas från anmälningsplikt.

I ett par remissyttranden förordas att verksamhet som enligt lag kräver tillstånd eller andra kontakter med myndigheter skall undantas från anmälningskyldigheten. Tillståndsgivning eller bedömning i andra former sker emellertid i sådana fall ofta inte under särskilt hänsynstagande till regionalpolitiska synpunkter. Något generellt undantag för dylika fall bör därför inte göras. Behovet av samråd bör bedömas för varje slag av verksamhet för sig i samband med förordnande om samrådsskyldighet.

Däremot är det uppenbart att bostadsbyggandet liksom byggande av lokala samlingslokaler av olika slag, t. ex. kyrkor, folkets hus m. m., bör undantas från samrådsskyldighet. Dessa undantag, som förordas både i promemorian och av remissinstanserna, torde inte kräva särskild motivering. I samband härmed har vid remissbehandlingen hävdats att även lokaler som är avsedda för service av olika slag i bostadsområden bör undantas. I promemorian förutsätts att lokaler för sådan serviceverksamhet som närbutiker inte bör föranleda samråd. Jag delar denna uppfattning och kan också ansluta mig till de remissinstanser som menar att samråd är ändamålslost även i fråga om lokalisering av andra lokaler för service i mera vidsträckt mening på bl. a. detaljhandels område. Ibland men ingalunda alltid kan dessa skäl gälla också grosshandelsföretag. Här kan som Sveriges grossistförbund har påpekat särskilda lokaliseringsaspekter begränsa lokaliseringalternativen, vilket dock enligt min mening inte behöver innebära att det är meningslost att överlägga om de alternativ som kan finnas.

I fråga om utbyggnad av verksamhet som redan är etablerad i samrådsområde kan lokalisering på annat håll ibland givetvis inte komma i fråga. Men i många fall kan större utvidgningar säkerligen med fördel ske i annan ort och det är inte heller orealistiskt att räkna med att det i ljuset

av detaljerade informationer om lokaliseringsförutsättningarna på andra håll kan visa sig fördelaktigt på längre sikt att flytta hela den utvidgade verksamheten dit. I motsats till några remissinstanser anser jag därför inte att utbyggnader av redan etablerade företag i samrådsområdet generellt bör undantas från samråd.

Den sektoriella avgränsningen av samrådsskyldigheten bör göras efter de principer som jag här har anggett. Det ligger i linje med vad jag har sagt i det föregående att det bl. a. av administrativa skäl kan finnas anledning att härvid gå fram med viss försiktighet, till dess tillämpningen av samrådsförfarandet och kontrollen av samrådsskyldigheten har gett erfarenheter på detta hittills oprövade område.

7.5.4 Andra begränsningar

Det sist sagda gäller också de avgränsningar av samrådsskyldigheten som behöver göras i fråga om de byggnadslovskrävande åtgärdernas beskaffenhet och omfattning. Jag anser sålunda att byggande som avser uteslutande markarbeten inte bör grunda anmälningsskyldighet. Mera omfattande arbeten av detta slag torde i betydande utsträckning ske inom näringsgrenar där en alternativ lokalisering av verksamheten bara undantagsvis kan vara realistisk. Anmälningsskyldighet bör därför i enlighet med promemoriaförslaget och den uppfattning som flertalet remissinstanser har föreligga endast vid planer på ny-, till- eller ombyggnad av lokaler.

Det har naturligtvis störst betydelse att samråd kommer till stånd vid mera betydande nyetableringar eller utvidgningar. Lika naturligt är att skyldighet att delta i samråd inte föreskrivs när förhållandevis obetydliga byggnadsåtgärder skall vidtas. En generell begränsning av samrådsskyldigheten till större byggnadsprojekt är emellertid inte invändningsfri, eftersom behovet av lokalutrymmen är högst varierande inom skilda näringsgrenar och kan tillgodoses etappvis. Praktiskt administrativa skäl talar emellertid för att en enhetlig ytgräns fastställs i ett inledande skede i avvaktan på erfarenheter av samrådsförfarandet. På längre sikt kan ytgränsen behöva varieras med hänsyn till de skiftande lokalbehoven för olika näringsgrenar och de lokala förhållandena.

Hur man än gör avgränsningar av det slag som jag nu har berört är det ofrånkomligt med hänsyn till kravet på enkla kontrollmöjligheter att anmälningsskyldigheten kommer att omfatta fall i vilka samråd uppenbart inte fyller någon funktion. Denna olägenhet måste man enligt min mening godta. Den behöver inte bli särskilt betungande för de anmälningsskyldiga, eftersom det i de flesta fall torde krävas endast ett enkelt besked till den som skall svara för handläggningen av samrådsärendena för att samrådsskyldigheten skall vara fullgjord.

Vad som hittills har kommit fram vid de undersökningar som pågår inom inrikesdepartementet om olika avgränsningsfrågor talar för att anmälningss-

skyldighet inom de tre storstadsområdena — med avgränsningar i enlighet med de riktlinjer som jag har angett och en enhetlig minsta ytgräns någonstans mellan 300 och 500 m² — kommer att leda till en ärendevolym som medger reella lokaliseringsdiskussioner. De farhågor för att samrådsmyndigheten inte skall hinna klara ärendetillströmningen som man har gett uttryck åt på en del håll vid remissbehandlingen förefaller mig därför överdrivna.

7.6 Samrådsförfarandet

För att samrådsförfarandet skall kunna fylla uppgiften att skapa garantier för att företagens lokaliseringsbeslut fattas på grundval av reella överväganden av olika lokaliseringsalternativ är två faktorer av särskild betydelse. Den ena är att samrådet kommer till stånd på ett lämpligt stadium av planeringsprocessen och den andra att företagen får ändamålsenlig information.

Som har sagts i det föregående skall samrådsförfarandet inledas med anmälan från den som planerar sådan byggnadslovskrävande åtgärd med byggnad som grundar samrådsskyldighet. Om samrådet skall kunna ligga till grund för den anmälningsskyldiges lokaliseringsbeslut måste informationen om olika lokaliseringsalternativ lämnas innan hans planering har hunnit så långt att han har bundit sig för ett närmare preciserat projekt. Å andra sidan blir samrådet som påpekas i promemorian inte meningsfyllt om anmälan görs medan etablerings- eller expansionsplanerna ännu är helt vaga. Mellan dessa ytterlighetssituationer finns en hel skala skeden i planeringsprocessen. I den praktiska tillämpningen torde svårigheterna att närmare precisera tidpunkten då anmälan bör ske emellertid inte föranleda några mera betydande olägenheter. Jag skall strax ange vilka åtgärder som bör vidtas för att informera om samrådsskyldigheten och på annat sätt underlätta samrådets genomförande.

Kontrollbehovet skall som jag har antytt tillgodoses genom att samrådet görs till förutsättning för att byggnadslov skall få meddelas. Med en sådan ordning ligger det i den anmälningsskyldiges eget intresse att medverka till att samrådet äger rum i varje fall så tidigt att hans byggnadsplaner inte försenas. Det är emellertid angeläget att samrådet om möjligt kommer till stånd på ett betydligt tidigare stadium i planeringsprocessen, innan mera betydande kostnader har lagts ned på projektering. Detta förutsätter att de anmälningsskyldiga är medvetna om sin skyldighet samt om samrådsförfarandet och dess uppgift. Jag ser det som en viktig uppgift för den myndighet som skall svara för handläggningen av samrådsärendena att på olika vägar sprida information om samrådsförfarandet. I detta syfte bör myndigheten bl. a. ta initiativ för att i möjlig mån göra sig underrättad om företagens investeringsplaner. Myndigheten bör t. ex. ta kontakt med näringslivsorganisationer och företag inom de sektorer av näringslivet där sam-

6 — *Bihang till riksdagens protokoll 1970. 1 saml. Nr 154*

rådsskyldighet föreligger för att få en uppfattning om allmänna utvecklingstendenser och om företagens långsiktiga etablerings- och utbyggnadsplaner. I detta avseende kan länsarbetsnämndernas planeringsavdelningars årliga enkäter hos företagen om bl. a. planerade byggnadsinvesteringar under den kommande två- resp. femårsperioden tjäna som förebild och eventuellt även utnyttjas för samrådsverksamheten. Enkäterna utgör underlag för direkta kontakter som nämnderna tar med företagen. Genom en effektiv allmän information och kartläggande verksamhet av nyss angiven typ bör det vara möjligt att förbättra förutsättningarna för att samrådet kommer till stånd i ett skede av företagens planeringsprocess som ger det bästa utbytet på ömse håll och medför minsta möjliga hinder för företagens planering.

Som underlag för det direkta samrådet måste samrådsmyndigheten som utvecklas närmare i promemorian få tillgång till uppgifter beträffande företaget samt dess aktuella och planerade verksamhet. Hur pass ingående uppgifter som behövs får avgöras från fall till fall av myndigheten. Härvid bör myndigheten ta till vara de möjligheter som finns att samordna uppgiftslämnandet med det inhämtande av uppgifter från företag som sker i andra sammanhang. Vikten härav har betonats i promemorian och jag har nyss redovisat en sådan samordningsmöjlighet. I likhet med flera remissinstanser ansluter jag mig till den i promemorian framförda uppfattningen att det i avvaktan på erfarenheter av samrådsförfarandet inte synes nödvändigt att utrusta myndigheten med tvångsmedel för att få erforderliga uppgifter från de anmälningsskyldiga.

Från samhällets sida skall, som jag redan har angett, vid samrådet lämnas information om resultaten av det regionalpolitiska utrednings- och planeringsarbete som pågår samt om det regionalpolitiska stödet och övriga lokaliseringsförutsättningar i olika delar av landet. Myndigheten skall presentera material i dessa hänseenden beträffande både det aktuella samrådsområdet och ett eller flera andra områden. Det ligger i sakens natur att urvalet måste ske med hänsyn till dels vad som från den anmälandes synpunkter kan tänkas utgöra realistiska alternativ, dels samhällets regionalpolitiska intentioner så som dessa är klarlagda vid tiden för samrådet. I detta avseende vill jag kraftigt betona vikten av att myndigheten beaktar resultatet av länsplanering 1967 och de ställningstaganden som i anslutning därtill har gjorts i fråga om regionala utvecklingsorter, bl. a. från länsstyrelsernas sida, samt den värdering av planeringsresultatet som gjordes av 1969 års riksdag. Efter hand som resultatet av länsprogram 1970 växer fram skall det givetvis läggas till grund för myndighetens bedömningar av samrådets inriktning.

Vilket material som bör tas fram i fråga om de utvalda alternativa ordena bör avgöras efter resp. företags förhållanden och andra omständigheter. Som några remissinstanser har framhållit bör uppgifter om bl. a. ut-

byggnadsplaner inom olika samhällliga sektorer tas med. Jag delar också den i promemorian redovisade uppfattningen att samrådsmyndigheten bör ha frihet att ge den anmälande bistånd med kostnadsanalyser i fråga om alternativa lokaliseringar och i andra avseenden, om den finner det lämpligt och dess resurser medger det.

Av vad jag har sagt framgår att jag anser att lokaliseringsmyndigheten bör ha betydande handlingsfrihet i fråga om samrådets närmare innehåll och utformning. En sådan handlingsfrihet är nödvändig av bl. a. praktiska skäl. Som jag har påpekat förut är det ofrånkomligt att samråds skyldighet kommer att föreligga också i en del fall då en alternativ lokalisering måste anses vara inaktuell. Genom att myndigheten inte binds av särskilda föreskrifter om samrådsförfarandet har den möjlighet att omgående avsluta sådana ärenden. Det är enligt min mening viktigt av hänsyn till både den anmälandes intressen och myndighetens effektivitet i betydelsefulla ärenden att anmälningar som sålunda inte bör föranleda något egentligt samråd snabbt blir utsälda och avförda från vidare handläggning.

Friheten för samrådsmyndigheten att forma samrådsförfarandet bör inte omfatta samrådstidens längd. I departementspromemorian har föreslagits att viss längsta tid skall anges för samrådet, nämligen fyra månader. Enligt förslaget skall dock möjlighet öppnas för myndigheten att förlänga samrådstiden, om synnerliga skäl föreligger. Vid remissbehandlingen har förslaget lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser. Flera företrädare för näringslivet har emellertid hävdats att fyra månader är alltför lång samrådstid från företagens synpunkter.

Bedömningen av samrådstidens längd bör göras mot bakgrund av vad jag tidigare har uttalat om samrådsförfarandet. Det ligger sålunda i företagets eget intresse att genom anmälan på ett tidigt skede i planeringsprocessen få samrådet till stånd i god tid före planernas realiserande. Om den information om samråds skyldigheten som samrådsmyndigheten skall lämna och de initiativ myndigheten bör ta för att göra sig underrättad om företagets planer ger åsyftad effekt finns det anledning att räkna med att samrådet i regel inte behöver ske under tidspress för företagen. Om man väljer en längsta samrådstid på tre eller fyra månader torde alltså från företagets synpunkter inte ha avgörande betydelse. Däremot är det angeläget att samrådsmyndigheten får så god tid på sig för samrådet att den hinner dels presentera ett utförligt informationsmaterial i fråga om lokaliseringsförutsättningarna i olika alternativa lokaliseringsorter, dels föra reella diskussioner med företaget om de olika alternativen och eventuellt i anslutning därtill komplettera utredningsmaterialet. Med hänsyn till dessa omständigheter förordar jag förslaget i promemorian att den normala samrådstiden bestäms till längst fyra månader. Angivandet av denna tidrymd befriar givetvis inte myndigheten från skyldighet att handlägga samrådsfrågan så snabbt som förhållandena medger.

En del remissinstanser har riktat kritik också mot promemorians förslag att samrådsmyndigheten skall ha möjlighet att i speciella fall förlänga samrådstiden. Enligt min mening måste man emellertid räkna med att företag av olika skäl, t. ex. därför att de är negativt inställda till en diskussion om alternativ lokalisering, undandrar sig att medverka i samrådet. Skulle sådana fall mot förmodan bli vanliga förlorar samrådet sin funktion. I de angivna fallen bör lokaliseringsmyndigheten därför ha möjlighet att besluta om förlängning av samrådstiden. Jag återkommer till denna fråga (8.1).

Samrådet bör avslutas med att lokaliseringsmyndigheten utfärdar bevis om att samråd har skett. Av skäl som jag har angett förut skall beviset inte innehålla uppgift om myndighetens inställning till lokaliseringsfrågan utan endast besked om att den anmälade har fullgjort sin samråds skyldighet i fråga om viss planerad etablering eller utvidgning. Leder samrådet till att företaget blir intresserat av att närmare undersöka möjligheterna till lokalisering i annan ort än den planerade bör — om förutsättningar för regionalpolitiskt stöd bedöms föreligga — ansökan härom naturligen initieras i anslutning till handläggningen av samrådsärendet och samrådsmyndigheten underlätta de kontakter i olika avseenden som företaget behöver ta i saken.

7.7 Lokaliseringsmyndigheten

Ett stort antal statliga organ arbetar i dag med regionalpolitiska frågor. Länsstyrelserna har uppgiften att samordna den regionalpolitiska bedömningen på länsplanet och att i samarbete med kommunerna utarbeta regionala handlingsprogram. Inom Kungl. Maj:ts kansli leds det regionalpolitiska utrednings- och planeringsarbetet. En särskild beredning — lokaliseringsberedningen — med representanter för myndigheter och organisationer har kontinuerliga överläggningar om regionalpolitiska frågor, m. m. ERU, som är en statlig expertgrupp, initierar och samordnar en omfattande forsknings- och utredningsverksamhet på det regionalpolitiska området. De centrala myndighetsfunktionerna inom den regionalpolitiska stödverksamheten utövas av AMS.

Enligt vad jag har föreslagit blir huvuduppgifterna för den myndighet som skall handlägga samrådsärendena, lokaliseringsmyndigheten, att sprida information om samrådsförfarandet, allmänt följa företagens planering inom samrådsområden, göra utredningar om lokaliseringsförutsättningar och andra frågor av betydelse för lokaliseringsvalet i enskilda fall och överlägga med företag om olika lokaliseringsalternativ. Det är enligt min mening inte lämpligt att dessa uppgifter handläggs på departementsnivå. Uppgifterna är av den arten att de bör ankomma på en förvaltningsmyndighet, något som också de allra flesta remissinstanserna har förordat. I promemorian föreslås att samrådsverksamheten skall handhas av AMS. Invändningar mot detta förslag har gjorts av en länsstyrelse, som menar att samrådet i vissa ärenden bör kunna ske på länsstyrelsenivå. Som betonas i promemorian blir det i

Samrådsärendena ofta fråga om att utreda och diskutera lokaliseringsval mellan orter i skilda län. I likhet med promemoriaförslaget, som har godtagits av en stor majoritet bland remissinstanserna, föreslår jag att samrådsverksamheten skall ankomma på en central förvaltningsmyndighet. Det är f. n. naturligt att denna myndighet skall vara AMS.

Jag har i det föregående förordat att länsplanering 1967 och länsprogram 1970 skall beaktas i samrådsverksamheten. Redan härigenom blir samrådet förankrat på det regionala planet och hos kommunerna. I utredningsarbetet i fråga om lokaliseringsförutsättningarna i orter som bedöms som realistiska lokaliseringsalternativ hör lokaliseringsmyndigheten dessutom tillgodogöra sig den sakkunskap som finns hos länsstyrelserna, vilka på senare år har fått ökade resurser för sådana uppgifter. Vidare bör myndigheten göra sig underrättad även hos kommunerna om deras förhållande och planering. På detta sätt tillgodoses i huvudsak de önskemål som har framställts från länsstyrelser och kommuner att de skall få tillfälle att ta del i samrådet.

Liksom de flesta remissinstanserna delar jag uppfattningen i promemorian att samrådsärendena inom AMS bör handläggas av en särskild delegation. Det är viktigt att sakkunskap i olika frågor av betydelse för samrådsverksamheten blir representerad i delegationen. Sålunda bör i delegationen ingå företrädare för staten, kommunerna, näringslivet och arbetstagarna. Med dessa utgångspunkter föreslår jag att delegationen skall bestå av minst sju ledamöter jämte ersättare.

Jag har i flera sammanhang i det föregående betonat vikten av att samrådet fyller högt ställda anspråk på kvalitet, snabbhet och smidighet. Som har framhållits vid remissbehandlingen förutsätter detta att delegationen får utredningsresurser som svarar mot samrådsverksamhetens omfattning. Bedömningen härav är givetvis vansklig att göra innan man får erfarenheter av verksamheten. Beräkningar som har gjorts inom inrikesdepartementet ger emellertid stöd för antagandet att antalet ärenden inte blir större än ca 500 om året. Av dessa ärenden kan en betydande del antas vara av enklare beskaffenhet. För att i avvaktan på erfarenheter skapa nödvändig elasticitet i organisationen bör uppgiften att fungera som delegationens kansli i varje fall tills vidare läggas på någon av de nuvarande byråerna inom AMS. Den byrå inom vilken samrådsärendena skall beredas bör förstärkas med ytterligare personal. Dessutom bör medel stå till AMS:s förfogande för anlitan av särskild expertis i olika frågor av betydelse i samrådsärenden. Kungl. Maj:t kan medge de överskridanden av AMS:s myndighetsanslag som kan bli aktuella under innevarande budgetår. I fråga om medelsbehovet för budgetåret 1971/72 avser jag att återkomma vid anmälan av motsvarande anslag i 1971 års statsverksproposition.

7.8 Sekretessfrågor

De uppgifter om sin verksamhet och sina planer som anmälningsskyldiga företag och andra behöver lämna i anmälningarna och under utredningar och diskussioner i samrådsärenden kommer uppenbarligen ofta att röra förhållanden som inte bör komma till utomståendes kännedom. Motsvarande gäller andra uppgifter av denna art som på annat sätt kommer fram under samrådsärendenas handläggning. Skall företagen i dessa ärenden kunna agera med den öppenhet mot lokaliseringsmyndigheten som är en förutsättning för meningsfulla diskussioner är det därför, som har framhållits från näringslivets sida, nödvändigt att sekretessbelägga handlingar, som rör anmälande företags eller sammanslutnings affärs- eller driftförhållanden. Till sådana handlingar hör bl. a. protokoll, som lokaliseringsmyndigheten för vid överläggningar under samrådets gång och som kan innehålla uppgifter om företags förutsättningar att förlägga sin verksamhet till alternativa orter. Detta sekretessbehov synes kunna tillgodoses genom att Kungl. Maj:t meddelar erforderliga sekretessbestämmelser med stöd av 21 § lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. Denna fråga torde få anmälas av chefen för justitiedepartementet, om vad jag här har förordat vinner riksdagens bifall.

Vad jag nu har sagt motiverar vidare att föreskrifter ges om tystnadsplikt för den, som tar befattning med samrådsärende, i fråga om vad han därvid får veta om enskilt företags eller enskild sammanslutnings affärs- eller driftförhållanden.

7.9 Upprättade författningsförslag

I enlighet med vad jag har anfört har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till

1. lag om lokaliseringssamråd,
2. kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959: 612).

8. De särskilda författningsbestämmelserna

8.1 Förslaget till lag om lokaliseringssamråd

1 §

Promemorian

I promemorian föreslås att lagen generellt skall ålägga den som planerar ny-, till- eller ombyggnad eller annan åtgärd med lokaler, för vilken fordras byggnadslov enligt byggnadsstadgan, att göra anmälan om åtgärden till lokaliseringsmyndigheten. Från denna huvudregel föreslås undantag i fråga om offentliga lokaler samt lokaler för bostadsändamål och allmänna samlingslokaler. Därutöver skall Kungl. Maj:t kunna dels bestämma det område där anmälningsskyldighet skall föreligga, dels föreskriva andra undantag från anmälningsskyldigheten än de som anges i lagen. På detta sätt tillgodoses enligt promemorian behovet att kunna anpassa anmälningsskyldighetens omfattning geografiskt och i övrigt till omständigheterna.

Remissyttrandena

Hovrätten över Skåne och Blekinge och lokaliseringsutredningen förordar att anmälningsskyldighetens ändamål skall framgå av lagens inledande bestämmelser. Det bör enligt hovrätten slås fast att vad som skall bli föremål för samråd är den verksamhet som den anmälande vill förlägga till vissa lokaler. Grunden för anmälningsskyldigheten — åtgärd med lokaler för vilken krävs byggnadslov — bör enligt hovrätten anges i tillämpningsbestämmelser till lagen.

Med hänvisning till byggnadslagstiftningens nybyggnadsbegrepp, som innefattar även om- och tillbyggnad, föreslår *statens planverk* att anmälningsskyldigheten skall anges omfatta nybyggnad eller annan åtgärd med lokaler för vilken fordras byggnadslov.

Kommerskollegiet fäster uppmärksamheten på att samråd inte kommer till stånd i sådana fall då länsstyrelse med stöd av 54 § 3 mom. byggnadsstadgan har gett dispens från skyldighet att söka byggnadslov. Rätt att meddela dispens bör enligt kollegiet inte gälla i områden, som omfattas av samråd, och redan lämnade dispenser bör återkallas.

Departementschefen

Som jag har anfört i den allmänna motiveringen (7.5.1) bör Kungl. Maj:t få riksdagens bemyndigande att pröva om samrådsskyldighet bör införas och, om det anses påkallat, bestämma samrådsskyldighetens omfattning geo-

grafiskt och sektoriellt samt göra de andra avgränsningar som behövs. I enlighet härmed har 1 § lagförslaget utformats som en fullmakt för Kungl. Maj:t att förordna om samrådsskyldighet. Förordnandet skall ha ett regionalpolitiskt syfte och ges den omfattning i nyss angivna hänseenden som är motiverat av detta syfte. Detta har kommit till uttryck genom att förordnande får meddelas i den omfattning som är påkallat från regionalpolitisk synpunkt. Som ett par remissinstanser har förordat har vidare klargjorts, att samrådets ändamål är diskussion med en statlig lokaliseringsmyndighet om lokalisering av verksamhet som lokalerna är avsedda för.

I likhet med vad som anförs i promemorian anser jag att lagen bör innehålla den begränsningen i samrådsskyldigheten som ligger i att sådan skyldighet får komma i fråga bara för den som planerar åtgärd med lokaler för vilken krav på byggnadslov har föreskrivits med stöd av byggnadslagen. Denna begränsning har införts i paragrafen i enlighet med promemoriaförslaget men med den justering som statens planverk har angett i sitt remissyttrande. Med anledning av kommerskollegiets påpekande kan jag upplysa, att dispenser från skyldigheten att söka byggnadslov synes ha lämnats endast i ett begränsat antal fall inom de områden där samrådsskyldighet enligt vad jag har anfört bör komma i fråga f. n. Jag finner därför inte skäl att nu förorda någon ändring i nuvarande dispensregler för att även de här åsyftade fallen skall omfattas av förordnande om samrådsskyldighet.

I det föregående (7.6) har jag förordat att kontrollen av att samrådsskyldighet iakttas knyts till byggnadslovgivningen. Det innebär att byggnadslov inte skall få beviljas utan att samrådsskyldigheten har fullgjorts, dvs. att den planerade byggnadsåtgärden inte får komma till stånd utan att samråd har ägt rum. Att förordnande om samrådsskyldighet har denna innebörd har uttryckligen angetts i paragrafen (se vidare 8.2).

2 §

Promemorian

Anmälan bör göras så snart det kan ske, anförs i promemorian. Närmare precisering synes inte böra göras. Det är emellertid uppenbart att anmälan bör ske först när planerna har tagit så konkret form att ett identifierbart projekt kan anges. Å andra sidan ankommer det på den anmälände att själv se till att han gör anmälan i så god tid att etableringen eller utvidgningen, om den skall komma till stånd, inte fördröjs med anledning av samrådet.

Lokaliseringsmyndigheten skall enligt promemorian vara skyldig att ta upp reella överläggningar med den anmälände. Överläggningarna skall inte resultera i beslut eller utlåtande från myndighetens sida. Det innebär dock inte att myndigheten får undandra sig verklig rådgivning i lokaliseringsfrågan.

Enligt promemoriaförslaget skall myndigheten utfärda bevis om fullgjord samrådsskyldighet så snart överläggningarna har slutförts och senast inom

fyra månader efter det anmälningen kom in till myndigheten, om den anmälände begär det. Vill den anmälände, vare sig han har fått bevis eller ej, fortsätta samrådet efter fyramånaderstidens utgång bör myndigheten givetvis tillmötesgå hans önskan.

Fall kan inträffa, framhålls i promemorian, då det framstår som klart otillfredsställande eller rent av stötande att bevis måste utfärdas efter viss bestämd tid. Som exempel nämns att den anmälände underlåter att lägga fram material som underlag för samrådet eller vägrar att ta aktiv del i eller på annat sätt förhalar samrådet. Mot denna bakgrund föreslås i promemorian att tiden inom vilken bevis skall utfärdas skall kunna förlängas, om det föreligger synnerliga skäl. Någon tidsgräns för förlängningen föreslås inte.

Departementschefen

Som föreslås i promemorian bör anmälningsskyldigheten åligga den som planerar sådan byggnadslovskrävande åtgärd som omfattas av förordnande enligt 1 §, dvs. i regel byggherren. Det är med honom som samrådet skall äga rum. I den allmänna motiveringen (7.4) har jag nämnt vissa situationer då byggherren inte avser att själv använda lokalerna utan ämnar hyra ut dem eller på annat sätt upplåta dem till annan. Ofta torde det i sådana fall vara möjligt för byggherren att ange för vilka ändamål lokalerna kommer att användas. Även om det inte är möjligt, torde man i allmänhet kunna bedöma åtminstone för vilket eller vilka ändamål lokalerna är ägnade att användas. Det torde därför inte erbjuda oöverstigligen svårigheter att avgöra om samrådsskyldighet föreligger eller inte — ett avgörande som ankommer på byggnadsnämnderna (se 8.2) — och, om det är fallet, få till stånd meningsfulla överläggningar i samrådsärendet.

I den allmänna motiveringen (7.6) har jag anslutit mig till promemorieförslaget att anmälan skall göras så snart det kan ske och att lokaliseringsmyndigheten skall ta upp överläggningar i lokaliseringsfrågan med den som har gjort anmälan. Anmälan bör göras skriftligt. Jag har vidare förordat att närmare reglering av vad som skall förekomma vid samrådet inte bör göras.

Första stycket i förevarande paragraf har utformats i enlighet med vad jag nu har anfört. Föreskrifter om vilka uppgifter som bör lämnas i samband med anmälan bör meddelas i administrativ ordning.

I andra stycket regleras myndighetens skyldighet att utfärda bevis att samrådsskyldigheten har fullgjorts. Beviset utgör grunden för kontroll av att samrådsskyldigheten fullgörs. Sålunda skall byggnadslov för den planerade åtgärden med lokalerna inte få beviljas utan att beviset har företetts i byggnadslovsärendet (se 8.2). Det är därför nödvändigt att beviset utformas så att den planerade åtgärden kan identifieras i byggnadslovsärendet. Närmare bestämmelser om bevisets innehåll bör meddelas i administrativ ordning.

I fråga om samrådstidens längd har jag i det föregående föreslagit att bevis på begäran av den som har gjort anmälan skall utfärdas inom fyra månader efter det anmälan gjordes men att denna tid bör kunna förlängas i särskilda fall. Jag förordar att förutsättning för sådan förlängning skall vara att den anmälände vägrar att lämna nödvändiga uppgifter eller på annat sätt uppenbart undandrar sig att medverka i samrådet. Vidare föreslår jag att förlängningen inte skall kunna avse längre tid än ett år. Föreskrifter i enlighet härmed har förts in i andra stycket i förevarande paragraf. Mot förlängningsbeslut bör den anmälände kunna besvara sig. Jag återkommer till denna fråga under 3 §.

Även om bevis har utfärdats är det angeläget att myndigheten håller kontakt med den anmälände så länge han har intresse att diskutera lokaliseringsoptioner och att myndigheten i förekommande fall aktivt medverkar till att överläggningar kommer till stånd mellan den anmälände och vederbörande myndigheter om konkreta stödmöjligheter eller andra åtgärder som har betydelse för den anmäländes val av lokaliseringsort.

3 §

I *promemorian* föreslås inga särskilda besvärsoptioner.

Remissyttrandena

Enligt *lokaliseringsutredningen* bör den som har gjort anmälan ha rätt att anföra besvär över bl. a. beslut att vägra bevis, förlänga samrådstiden, vidga samrådet eller avvisa anmälan. *Minoriteten i Svenska kommunförbundets styrelse* anmärker att det enligt promemoriaförslaget inte synes finnas möjlighet för den anmälände att få rättelse, om lokaliseringsmyndigheten vill förlänga samrådstiden utöver de fyra månaderna.

Departementschefen

Som jag redan har sagt bör den anmälände kunna besvara sig över lokaliseringsmyndighetens beslut om förlängning av tiden inom vilken bevis skall utfärdas. Däremot bör myndigheten enligt min mening inte avvisa anmälan. Är anmälan otjänlig som underlag för inledande av samråd bör den anmälningsskyldige anmanas att komplettera anmälan. Ger sådan anmaning inget resultat, kan myndigheten förlänga samrådstiden om det behövs.

Jag delar uppfattningen att lagen bör innehålla en uttrycklig besvärsoption i fråga om förlängningsbeslut. Bestämmelsen återfinns i förevarande paragraf.

4 §

I enlighet med förslaget i *promemorian* innehåller denna paragraf bestämmelser om tystnadsplikt för den som genom sin befattning med sam-

rådsverksamheten har fått vetskap om enskilt företags eller enskild sammanlutnings affärs- eller driftförhållanden. Genom sin avfattning gäller bestämmelserna även t. ex. den som i företagareförening har biträtt vid utredningen i samrådsärende.

8.2 Förslaget till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan

Promemorian

Föreligger anmälningsskyldighet enligt lagen om lokaliseringssamråd skall enligt promemorieförslaget byggnadslov inte få meddelas utan att bevis om fullgjord samrådsskyldighet företes. Beviset skall inte få vara utfärdat tidigare än ett år före dagen då ansökan om byggnadslov gavs in.

Remissyttrandena

Skånes handelskammare efterlyser besked om sättet för den formella prövningen av frågan huruvida samrådsskyldighet föreligger. Enligt handelskammarens mening skulle en enhetlig praxis främjas om prövningen ankom på lokaliseringsmyndigheten. Eftersom en sådan ordning emellertid skulle ta tid, förordas att prövningen anförtros byggnadsnämnd. Svårigheter för både företag och byggnadsnämnd att avgöra om byggnadsplaner är sådana att samråd borde ha skett påpekas av *minoriteten i Svenska kommunförbundets styrelse*.

Departementschefen

Enligt 1 § förslaget till lag om lokaliseringssamråd får byggnadsåtgärd som omfattas av förordnande om samrådsskyldighet inte företas förrän samrådet har ägt rum. Med denna bestämmelse som grund kan kontroll att samrådsskyldighet fullgörs ske i byggnadslovsärende och alltså ankomma på byggnadsnämnden. I enlighet härmed föreskrivs i det nya 3 mom. i 56 § byggnadsstadgan att, om åtgärd för vilken byggnadslov söks omfattas av förordnande enligt lagen om lokaliseringssamråd, byggnadslov inte får beviljas utan att sökanden har företett bevis enligt 2 § samma lag att han har fullgjort sin samrådsskyldighet.

Det är givet att det, som har framhållits vid remissbehandlingen, ibland kan vara svårt för byggnadsnämnden att avgöra om samrådsskyldighet på grund av viss planerad byggnadsåtgärd föreligger eller inte. Det är emellertid naturligt att byggnadsnämnderna och lokaliseringsmyndigheten håller nära kontakt i fråga om samrådsskyldighetens omfattning, varför jag har anledning att förmoda att sådana svårigheter efter hand skall kunna undanröjas. Om den byggnadslovssökande inte vill låta sig nöja med byggnadsnämndens beslut att inte bevilja byggnadslov förrän bevis om samråd har företetts, kan sökanden besvara sig enligt de vanliga bestämmelserna om besvär mot nämndens beslut i ärende om byggnadslov.

I flera sammanhang i det föregående har jag framhållit betydelsen av att samrådet kommer till stånd i så god tid att den samrådsskyldige inte redan har bundit sig för sina byggnadsplaner. Det innebär i fråga om större byggnadsprojekt att samrådet kan behöva komma till stånd lång tid före byggnadsåtgärdens planerade genomförande. Som jag har sagt förut fordras emellertid att planerna är sådana att de kan utgöra grund för samråd, något som lokaliseringsmyndigheten bör få möjlighet att tillse. Mot denna bakgrund finner jag det obehövt att som föreslås i promemorian föreskriva viss giltighetstid för bevis om samråd. Däremot vill jag påpeka att den föreslagna lydelsen av 56 § 3 mom. byggnadsstadgan utesluter att den som har deltagit i samrådet överlåter beviset till annan, som med stöd av beviset beviljas byggnadslov för den byggnadsåtgärd som avses däri.

8.3 Ikraftträdande

Lagen om lokaliseringssamråd och ändringen i byggnadsstadgan föreslås träda i kraft den 1 januari 1971.

Eftersom den föreslagna lagen är en fullmaktslag, innebär ikraftträdandet av lagen och ändringen i byggnadsstadgan inte att samrådsskyldighet införs. Det sker först genom att Kungl. Maj:t meddelar förordnande enligt 1 § lagen. I samband med att sådant förordnande meddelas torde behovet av övergångsbestämmelser i fråga om sådana av förordnandet omfattade byggnadsåtgärder för vilka byggnadslov har sökts innan förordnandet träder i kraft få övervägas.

9. Hemställan

Under åberopande av vad jag har anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t genom proposition

dels föreslår riksdagen att antaga förslaget till lag om lokaliseringssamråd,

dels inhämtar riksdagens yttrande över förslaget till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan (1959: 612).

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om lokaliseringssamråd	3
Förslag till kungörelse om ändring i byggnadstadgan (1959: 612)	4
Utdrag av statsrådsprotokollet den 9 oktober 1970	5
<i>1. Inledning</i>	<i>5</i>
<i>2. Nuvarande förhållanden m. m.</i>	<i>7</i>
2.1 Frågans tidigare behandling	7
2.2 Nuvarande samrådsformer	10
2.3 Gällande bestämmelser om byggnadslov	11
<i>3. Förhållandena i vissa främmande länder</i>	<i>13</i>
3.1 Underlag	13
3.2 Frankrike och Storbritannien	13
3.3 Norge	14
<i>4. 1968 års lokaliseringstudrednings betänkande</i>	<i>16</i>
4.1 Utredningen	16
4.1.1 Inledande synpunkter	16
4.1.2 Regionala utvecklingstendenser särskilt i storstadsområdena	16
4.1.3 Synpunkter på etableringskontroll	18
4.2 Remissyttrandena	20
4.2.1 Allmänna synpunkter på regionalpolitiken med särskild hänsyn till storstadsproblemen	20
4.2.2 Synpunkter på etableringstillstånd eller etableringsanmälan som regionalpolitiskt medel	23
4.3 Prop. 1970: 75 med förslag om den fortsatta regionalpolitiska stödverksamheten	27
<i>5. Departementspromemorian</i>	<i>29</i>
5.1 Behov av samråd m. m.	29
5.2 Samrådets syfte och former	29
5.3 Den geografiska avgränsningen	31
5.4 Anmälningsskyldighetens omfattning	31
5.4.1 Allmänna synpunkter	31
5.4.2 Grunden för anmälningsskyldigheten	32
5.4.3 Anmälningsskyldighetens avgränsning med hänsyn till sättet för anskaffningen av lokaler	34
5.4.4 Den sektoriella avgränsningen	35
5.5 Samrådsförfarandet	36
5.6 Lokaliseringsmyndigheten	39

6. Remissyttrandena över promemorian	41
6.1 Remissinstansernas inställning i stort	41
6.2 Behovet av information i lokaliseringsfrågor	41
6.3 Samrådets syfte och former	43
6.4 Den geografiska avgränsningen	52
6.5 Grunden för anmälningsskyldighet	53
6.6 Den sektoriella avgränsningen	55
6.7 Samrådsförfarandet	57
6.8 Lokaliseringsmyndigheten	58
7. Departementschefen	60
7.1 Inledande synpunkter	60
7.2 Behovet av information i lokaliseringsfrågor	60
7.3 Lokaliseringsrådets syfte och former	62
7.4 Grunden för samrådsskyldighet	63
7.5 Närmare avgränsningar av samrådsskyldigheten	65
7.5.1 Fullmakt för Kungl. Maj: t	65
7.5.2 Geografisk avgränsning	65
7.5.3 Sektoriell avgränsning	66
7.5.4 Andra begränsningar	68
7.6 Samrådsförfarandet	69
7.7 Lokaliseringsmyndigheten	72
7.8 Sekretessfrågor	74
7.9 Upprättade författningsförslag	74
8. De särskilda författningsbestämmelserna	75
8.1 Förslaget till lag om lokaliseringssamråd	75
8.2 Förslaget till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan	79
8.3 Ikraftträdande	80
9. Hemställan	81